

**T.C.  
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
SAĞLIK YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**ISPARTA'DA YAŞAYAN MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARIN SAĞLIK  
HİZMETLERİNE ERİŞİMDE YAŞADIKLARI SORUNLAR ÜZERİNE  
BİR ARAŞTIRMA**

**Ahmet ÖNAL  
1130232507**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMANI  
Doç. Dr. Belma KEKLİK**

**ISPARTA - 2015**



Tez Savunması 1

Tarih: 30/6/2015

Enstitü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı Sağlık Yönetimi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Ahmet ÖNAL'ın "Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmeti Alımı Sırasında Yaşadığı Sorunlar: Isparta Örneği" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 30/6/2015 tarihinde saat 14.00'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya dakika süreyle teziyle ilgili Ek'te sunulan sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

Tezin kabul edilmesine  
(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

Tezde düzeltme verilmesine  
(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

Tezin reddedilmesine  
(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

\*Tez adı değişikliği yapıldı yapılmadı.  
oy birliği oy çokluğu ile karar verilmiştir.  
Çereği için arz olunur.

Isparta'da Yaşayan Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine  
Erişiminde Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma

Jüri

Adı Soyadı

İmza

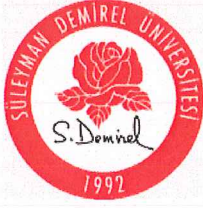
Danışman : Doç. Dr. Belma KEKLİK

Üye : Prof. Dr. Ramazan ERDEM

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ali CAN

Ek : Herbir jüriye ait tez değerlendirme jüri raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir		



T.C.  
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İsparta’da Yaşayan Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Ahmet ÖNAL

Haziran 2015

## ÖZET

### ISPARTA'DA YAŞAYAN MÜLTECİ VE SIĞINMACILARIN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİMDE YAŞADIKLARI SORUNLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

**Ahmet ÖNAL**

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,  
Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, 124 Sayfa, Isparta 2015

Danışman: Doç. Dr. Belma KEKLİK

İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından bu yana var olan göç, canlıların yaşamlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmek adına veya hayatlarını devam ettirebilmek adına, farklı nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilen bir yerden ayrılarak başka bir yere yerleşme hareketidir. Ülkesinde dini inancı, siyasi görüşü ve ekonomik sıkıntıları nedeniyle zulme uğrayacağından korkan ve bu sebeplerden dolayı ülkesini terk etmek durumunda kalan mülteci ve sığınmacılar, sığındıkları ülkelerde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların başında da sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunların sebep olduğu giderilemeyen sağlık problemleri yer almaktadır.

Bu çalışmada mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunların tespiti hedeflenmiştir. Araştırmanın evrenini Isparta ilinde bulunan mülteci ve sığınmacılar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 276 mülteci ve sığınmacıya ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak literatür taraması yapılarak geliştirilen Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Sorunlar anketi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetine erişimde yaşadığı beş temel faktör tespit edilmiştir. Bunlar; hekimlerin olumsuz tutumu, sağlık personelinin olumsuz tutumu, iletişim sorunu, sağlık hizmetindeki olumsuzluklar ve maddi yetersizliklerdir. Mülteci ve sığınmacıların en belirgin olarak yaşadığı sorunların bu beş faktörden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Göç, Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Mülteci Hakları, Sağlık, Sağlık Hizmeti, Isparta.

## ABSTRACT

### A STUDY ON THE PROBLEMS ENCOUNTERED BY REFUGEES AND ASYLUM-SEEKERS IN THEIR ACCESS TO HEALTHCARE SERVICES IN ISPARTA PROVINCE

**Ahmet ÖNAL**

Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences,  
Department of Healthcare Management, 124 Pages, Isparta 2015

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Belma KEKLIK

Immigration has been existing since the early ages of the human history, and it refers to the act of settling in another area by leaving the current residential area for various reasons in order to survive or live under better conditions. Refugees and asylum-seekers, who are afraid of persecution due to their religious beliefs, political opinions, and economic troubles; therefore, leave their countries, encounter many problems in the countries where they take refuge. These problems are led by insurmountable health problems that stem from the issues experienced in access to healthcare services.

In this study, it is aimed to detect the problems that are experienced by refugees and asylum-seekers during their access to healthcare services. The study population consists of the refugees and asylum-seekers that are resident in Isparta province. Within the scope of our study, we interviewed 276 refugees and asylum-seekers. As a data collection tool of this study, we used the Problems Encountered in Having Access to Healthcare Services Questionnaire that has been developed on the basis of a literature review.

In consequence of the study, we have established five major factors that are experienced by the refugees and asylum-seekers in accessing to healthcare services. These are: physicians' negative attitudes, healthcare personnel's negative attitudes, communication problems, problems in healthcare services, and financial difficulties. We have come to the conclusion that the major problems encountered by the refugees and asylum-seekers result from these five major factors.

**Keywords:** Migration, Immigrant, Asylum-Seeker, Refugee, Refugee Rights, Health, Healthcare Service, Isparta.

## İÇİNDEKİLER

	<b>Sayfa</b>
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI .....	ii
YEMİN METNİ.....	iii
ÖZET .....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER .....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ .....	xii
ÖNSÖZ .....	xiii
GİRİŞ .....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### KURAMSAL YAKLAŞIM

1.1. GÖÇ OLGUSU ve KAVRAMI.....	4
1.1.1. Göçün Tarihsel Boyutu .....	6
1.1.2. Göç Olgusuna Yaklaşımlar .....	9
1.1.2.1. Beşeri Açıdan Göç .....	9
1.1.2.2. Sosyolojik Açıdan Göç .....	10
1.1.2.3. Psikolojik Açıdan Göç .....	11
1.1.2.4. Ekonomik Açıdan Göç.....	11
1.1.2.5. Demografik Açıdan Göç .....	12
1.1.3. Göçmen .....	12
1.1.4. Göç Nedenleri .....	13
1.1.5. Göç Çeşitleri.....	15
1.1.6. Yasal ve Yasadışı Göç.....	16
1.1.6.1. Dünyada Yasadışı Göç Hareketleri.....	16
1.1.6.2. Yasadışı Göçün Nedenleri .....	19
1.1.7. Göçün Etkileri ve Sonuçları .....	19
1.2. MÜLTECİ ve SİĞİNMACI.....	23
1.2.1. Mülteci .....	23
1.2.2. Sığınmacı.....	27

1.2.3. Mülteci ve Sığınmacı Sorununun Tarihsel Durumu.....	29
1.2.3.1. Eski Çağlardan İtibaren Mülteciler .....	29
1.2.3.2. 2000’li yıllarda Dünyada Mülteci Meselesi.....	30
1.2.4. Göçmen ve Mülteci Kavramları Arasındaki Farklar.....	31
1.2.5. Uluslararası Hukukta İltica ve Mülteci Statüsünün Tarihçesi.....	32
1.2.6. Türkiye’de Mülteciliğin Tarihi.....	37
1.2.6.1. Ulusal Mevzuatta Mültecilik ve Sığınmacılık .....	40
1.2.6.2. Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler .....	42
1.3. TÜRKİYE’DE İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA SİĞINMACI VE MÜLTECİLERİN DURUMU .....	44
1.3.1. Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerle İlgili Veriler.....	47
1.3.2. Türkiye’de Sığınmacıların ve Mültecilerin Durumuna, Uluslararası Hukuk ve Ulusal Mevzuat Çerçevesinde Genel Bakış .....	48
1.3.3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü .....	49
<b>İKİNCİ BÖLÜM</b>	
<b>MÜLTECİ VE SİĞINMACILARIN HAKLARI VE SORUNLARI</b>	
2.1. SİĞINMACI VE MÜLTECİLERİN HAKLARI .....	52
2.1.1. Sağlık Yardımından Yararlanma Hakkı .....	52
2.1.2. Çalışma Hak ve Özgürlüğü .....	55
2.1.3. Eğitim ve Öğretim Özgürlüğü.....	55
2.1.4. Yerleşme ve Seyahat Hakkı .....	56
2.1.5. Diğer Önemli Haklar .....	56
2.2. GENEL OLARAK YAŞANILAN SORUNLAR.....	59
2.2.1. Sağlık Sorunları.....	59
2.2.2. Eğitim Sorunları .....	63
2.2.3. Ekonomik Sorunları .....	64
2.2.4. Çalışma Sorunları.....	65
2.2.5. Uyum ve Sosyal İlişki Sorunları .....	65
2.3. ISPARTA’DA MÜLTECİ/SİĞINMACILAR VE SORUNLARI .....	66
2.3.1. Genel Olarak Isparta İli .....	66
2.3.2. Isparta’daki Mülteciler ve Genel Sorunları .....	69
2.3.2.1. Sağlık Sorunları .....	73

2.3.2.2. Eğitim Sorunları.....	74
2.3.2.3. Ekonomik Sorunları.....	75
2.3.2.4. Çalışma Sorunları.....	75
2.3.2.5. Uyum ve Sosyal İlişki Sorunları.....	75
2.3.2.6. Sağlık Hizmetleri Alırken Yaşanılan Sorunlar.....	75
2.3.3. Mülteci ve Sığınmacıların Sorunlarına Çözüm Önerileri.....	76

### ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

#### MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARIN SAĞLIK HİZMETİ ALIMI SIRASINDA YAŞADIĞI SORUNLARA İLİŞKİN ISPARTA İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	77
3.1.1. Araştırmanın Konusu.....	77
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	77
3.1.3. Araştırmanın Kapsamı.....	77
3.1.4. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları.....	79
3.1.5. Veri Toplama Aracı.....	80
3.1.6. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	81
3.2. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	81
3.2.1. Tanımlayıcı İstatistikler.....	81
3.2.2. Faktör Analizi.....	89
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	100
EKLER.....	113
Ek 1. Anket.....	113
Ek 2. Valilik İzin Yazısı.....	122
Ek 3. Yabancılar Şube Müdürlüğü İzin Yazısı.....	123
ÖZGEÇMİŞ.....	124



## KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.r.	Adı Geçen Rapor
a.g.t.	Adı Geçen Tez
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	Afrika Birliği Örgütü
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
APK	Araştırma Planlama ve Koordinasyon
BAKA	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
C	Cilt
DİE	Devlet İstatistik Kurumu
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
IGCR	Intergovernmental Committee on Refugees (Hükümetler Arası Mülteciler Komitesi)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İHAD	İnsan Hakları Araştırmaları Derneği
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
MSB	Mülteci Statüsünün Belirlenmesi
OP-CAT	Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşmenin İhtiyari Protokolü
S	Sayı
s.	Sayfa
SİDAS	Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDT	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
UNRRA	United Nation Relief and Rehabilitation Administration (Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi)
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
vb	Ve benzeri
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
vs	Ve saire
YHİDB	Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı

## ŞEKİLLER DİZİNİ

	<b>Sayfa</b>
Şekil 1.1. Göçe Neden Olan Bir Suriye Mahallesi .....	14
Şekil 2.1. Isparta İli ve Ülke Konumu .....	66

## TABLolar DİZİNİ

	<b>Sayfa</b>
Tablo 3.1. Isparta İlindeki Mevcut Mülteci Sayısı.....	77
Tablo 3.2. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacılara Ait Demografik İstatistikler .....	82
Tablo 3.3. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Türkiye'ye Gelme ve Yerleştirilme ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler.....	84
Tablo 3.4. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Sorunlarıyla İlgili Tanımlayıcı İstatistikler.....	88
Tablo 3.5. Faktör Analizi .....	91
Tablo 3.6. Mültecilerin Herhangi Bir Sağlık Sorunları Olduğunda Başvurdukları Sağlık Kurumlarında Yaşadıkları Sorunların Faktörler Bazında Değerlendirilmesi (Kruskal Wallis Testi).....	94
Tablo 3.7. Mültecilerin Geldikleri Ülkelere Göre Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunların <i>İletişim Sorunu Faktör Puanı</i> Üzerinden Değerlendirilmesi (Kruskal Wallis Testi).....	96
Tablo 3.8. Mültecilerin Türkiye'ye Nasıl Girdikleri ve Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunların Faktörler Üzerinden Değerlendirilmesi (Mann-Whitney U Testi) .....	97
Tablo 3.9. Mültecilerin Devletten Yardım Alma Durumlarına Göre Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Maddi Sorunların <i>Maddi Yetersizlik Faktör Puanı</i> Üzerinden Değerlendirilmesi (Mann-Whitney U Testi).....	98
Tablo 3.10. Mültecilerin Devletten Yardım Alma Durumlarına Göre Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunların <i>Sağlık Hizmetlerindeki Olumsuzluklar Faktör Puanı</i> Üzerinden Değerlendirilmesi (Mann-Whitney U Testi).....	98

## ÖNSÖZ

Tezimin her aşamasında bana bilgi ve tecrübesiyle destek olan danışman hocam Doç. Dr. Belma KEKLİK'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim ve tezimin hazırlanma aşamasında yardımına başvurduğum ve beni geri çevirmeyen Sağlık Yönetimi bölümünün bütün hocalarına teşekkür ederim.

Tezimin hazırlanmasında ve hayatımın her aşamasında karşılaştığım her türlü zorluklarda yanımda olan ve her daim destekleri ve sevgileri ile yanımda olmaya devam edeceğinden kuşkum olmayan annem ve babama ayrıca eşim Ayşegül ÖNAL'a teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim ile tez çalışmamın yanı sıra özel yaşamımda da her türlü manevi desteğiyle her daim yanımda olan başta Emrah GÜLCEMAL olmak üzere bütün GÜLCEMAL ailesine de teşekkür ederim.

Tezimin en başından sonuna kadar bilgi ve tecrübeleriyle her daim bana yol gösteren, her sıkıntıda kapısını çaldığım ve fedakârlığını esirgmeden değerli vaktinden vakit ayıran kıymetli hocam Arş. Gör. Rukiye ÇELİK'e teşekkür ederim.

Ahmet ÖNAL

Isparta, 2015

## GİRİŞ

İnsanoğlu tarihinin ilk dönemlerinden beri sürekli göç etmiştir. İkel çağlarda insanlar doğal afetler, beslenme ihtiyacı, iklim, temel ihtiyaçlarını karşılama gibi nedenlerle göç ederken daha sonraları sanayileşmeyle birlikte, çoğunlukla ekonomik, hastalık, savaş ve iş ihtiyacını karşılama gibi nedenlerle göç etmeye başlamışlardır. İnsanlık tarihinin başlangıcından beri var olan göç bütün toplumlar için sosyal bir olgudur. Günümüzde göç, giderek daha fazla gündeme gelen ve tüm ülkeleri dolaylı veya doğrudan çeşitli etkilerle etkileyen bir sorun olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal bozulma, bölünme ve çözülmeye, ekonomik ve kültürel değişikliklere, bireysel veya toplumsal psikolojik sorunlara, siyasal problemlere, nüfus değişikliklerine, istihdam ve iş hayatında etkilemelere neden olabilen bir olgu olan göç; neden, niçin, nasıl, gönüllülük esasına veya zorlamayla, genç, yaşlı veya hasta, zamanlı veya zamansız... hangi şartlarda ve durumda olursa olsun, olumsuz yönleri çoğunlukta olan ve hiçbir toplumun istemediği ve tüm dünyanın önlemeye çalıştığı bir harekettir.

Türkiye, sahip olduğu jeopolitik konumu nedeniyle farklı göçmen grupları için önemli bir transit ve ev sahibi bir ülkedir. Türkiye üzerinden başka ülkelere transit olarak gitmek isteyen veya Türkiye'yi tercih eden göçmenlerin büyük bir çoğunluğu da mülteci ve sığınmacılardır. Mülteciler ve sığınmacılardır, kendi ülkelerinde ırkı, dini, etnik kimliği, hastalık, korku, terör olayları veya savaş, sosyal bir gruba üyeliği, siyasi düşünceleri, değişik baskılar görmek ve benzeri diğer korkuları yüzünden başka bir yere gitmek istemekte veya kendi yönetimleri tarafından zorunlu olarak gönderilmektedir.

Sığınmacı ve mülteciler ülkelerini terk edip yerleştikleri yeni yerlerde gerek dini gerek sosyal gerekse kültürel açıdan bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yeni bir çevre, farklı coğrafya ve kültür, korku, çekinme gibi nedenlerden kaynaklanan birçok sorun yaşamakta ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedirler. Bu kişilerin karşılaşmış oldukları bu sorunların başında barınma ve sağlık sorunları gelmektedir. Dünyanın her yerinde kabul gören sağlık hakkı bu kişiler için de geçerlidir. Göçmen, sığınmacı ve mültecileri kabul eden devletlerin her türlü ilgi ve yardımına rağmen sağlık hizmetleri alırken büyük sorunlarla karşılaşmaktadır. Göçmen, sığınmacı ve

mültecilerin sağlık hizmetleri alımı sırasında yaşadığı bu sorunların tespiti ve giderilmesiyle bu kişilerin yaşam standartları daha da yükselecektir. Böylece diğer sorunların çözümü de kolaylaşacaktır.

Sığınmacı ve mülteciler, güç yaşam koşulları, barınma, beslenme ile ilgili sorunlar, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında güçlükler, şiddet vb. pek çok nedenle sağlık açısından en savunmasız gruplar arasındadır. Sığınmacı ve mültecilere yönelik sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere istenen düzeyde değildir. Sığınmacı mülteciler dünya çapında danışmanlık, temel sağlık hizmetleri ve koruyucu hizmetler, tanı, tedavi olanakları ve ilaca erişim konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadır.

Göçmen, sığınmacı ve mülteciler hakkında son yıllarda ortaya konulan çalışmalar incelendiğinde bu konunun ne kadar irdelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Birçok konuda ele alınan göçmen, sığınmacı ve mültecilerin en büyük sorunlarından biri olan sağlık ve sağlık hizmetlerine erişimleri konusuna yeterince yer verilmemiştir. Konuyla ilgili çeşitli sorunların gruplandırılarak ele alınması ve daha da anlaşılır kılınıp göçmen, sığınmacı ve mültecilerin sağlık ve sağlık hizmetlerine erişimleri konusunda farkındalığın artırılması amacıyla bir çalışma yapmaya karar verilmiştir. Bu çalışmanın uygulama kısmında sığınmacı ve mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimleri sırasında karşılaştıkları sorunları ayrıntılı olarak inceleyebilmek için özel olarak bir anket çalışması yapılmıştır. Bu anket soruları hazırlanırken, kişilerin dil problemlerinden kaynaklanan sorunları ölçmeye yönelik sorular, dini ve kültürel problemlerden kaynaklanan sorunları ölçmeye yönelik sorular ve hekimler ile sağlık personelinin davranışlarından kaynaklanan sorunları ölçmeye yönelik sorulardan oluşmasına dikkat edilmiştir.

“Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmeti Alımı Sırasında Yaşadığı Sorunlar: Isparta Örneği” Konulu çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Göç ve Mülteci Kavramları incelenmiş, ikinci bölümde Mülteci ve Sığınmacıların Hakları ve Sorunları, Sağlık Hizmetleri Alırken Yaşadıkları Sorunlar ile Isparta İlindeki Mültecilerin Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetleri Alırken Yaşadıkları Sorunlar anlatılmıştır. “Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmeti Alımı Sırasında Yaşadığı Sorunlara İlişkin Isparta İlinde Bir Uygulama” başlığı altındaki üçüncü ve son

bölümde ise Isparta İlinde yaşayan mültecilerle yapılan anket çalışmaları ele alınmış, yapılan anketler SPSS programına aktarılarak yine bu program yardımıyla veri sonuçları tablo ve grafiklere aktarılmış, tablo ve grafiklerdeki sonuçlar altlarındaki paragraflarda yorumlanarak sonuçlar değerlendirilmiştir.



# BİRİNCİ BÖLÜM

## KURAMSAL YAKLAŞIM

### 1.1. GÖÇ OLGUSU ve KAVRAMI

Göç; sosyoloji, coğrafya, ekonomi, kültür, siyaset, nüfus ve eğitim bilimleri gibi birçok sosyal bilim dalının kapsamına girmektedir. Bu değişik bilim dalları göç kavramını kendi bakış açılarına göre değişik şekillerde tanımlamaktadır.<sup>1</sup> Günümüzde gerek ülke içine (iç göç) gerekse ülke dışına (dış göç) olarak yapılan gönüllü veya mecburi nedenlerle oluşan bir olgu olan göç, toplumları ilgilendiren önemli bir kavram olmuştur.

Göç, insanlık tarihinin bilinen bütün evrelerinde var olan bir olgudur. İlk zamanlarda göç, yeni yerler keşfetmek, yeni yerlerde yaşamak, baskı, savaş, iklim vb. sebeplerle yapıldıysa da zamanla bu amaçlarda farklılıklar görülmüştür. İnsanoğlunun ihtiyaçlarının zamanla değişip artması, büyük afetlerin, büyük savaşların, yeni keşiflerin, iletişim ve haberleşmenin gelişmesi vb. nedenlerle de göç olgusu yeni boyut kazanmıştır.<sup>2</sup>

Göç, her ülke ve kendisini ilgilendiren her bilim tarafından farklı şekillerde tanımlansa da genel kabul gören bazı tanımlar aşağıda verilmiştir:

Türk Dil Kurumu'na göre göç; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”<sup>3</sup> olarak tanımlanmıştır.

IOM (International Organization for Migration- Uluslararası Göç Örgütü) göçü; “İçeriği, kapsamı, uzunluğu hatta nedenine bakılmaksızın insan hareketlerinin her türlüünü kapsayan nüfus hareketi...” şeklinde tanımlamıştır.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Başak Somuncu, “Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 2.

<sup>2</sup> Mustafa Gürkan, “Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri”, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2006, s. 4.

<sup>3</sup> Türk Dil Kurumu Sözlüğü, [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&kelime=g%C3%B6%C3%A7&uid=20046&guid=TDK.GTS.5259549d246a57.79798812](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=g%C3%B6%C3%A7&uid=20046&guid=TDK.GTS.5259549d246a57.79798812), (11.11.2014).

<sup>4</sup> IOM (International Organization for Migration - Uluslararası Göç Örgütü)

Meydan Larousse Ansiklopedisi göçü, “ekonomik, siyasal ya da sosyal nedenlerin etkisiyle bireylerin yer değiştirmesi” şeklinde tanımlamıştır.<sup>5</sup> Castles (2000) göçü; “İdari ve siyasal sınırların belirli bir zaman için aşılması” olarak belirtmiştir.<sup>6</sup>

Göç genel olarak insanların hareketliliğidir. Bu hareketlik sadece zaman boyutlu ve mekân değiştirme değil (göç edenlerin ve gidecekleri ülkelerin özellikleri, kalış süreleri ve psiko-sosyal etkiler gibi) daha birçok faktörü de içinde bulundurmaktadır.<sup>7</sup> Göç, siyasal ya da yönetim anlamında bir ülkenin sınırlarından içeriye sürekli veya geçici bir zaman kalmak amacıyla geçmek olarak tanımlanabilir.<sup>8</sup> Kartal (2008) göre; kapsam ve içerik olarak oldukça geniş bir alana yayılmış olan göç; “kişilerin bireysel veya grup olarak itici etkenlerden uzaklaşıp çekici etkenlere yaklaştığı nüfus hareketliliğidir.”<sup>9</sup>

Göç; “kent, köy gibi yerleşme biriminden diğerine yerleşmek için yapılan nüfus hareketleri”<sup>10</sup> ya da “kişilerin gelecekteki hayatlarının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre ile bir iskan ünitesinden diğerine yerleşmek için yapılan yer değiştirme hareketi” şeklinde tanımlanabilir.<sup>11</sup>

Göç hareketi, bir yerden, toplumsal veya siyasal bir birimden, bir diğerine gerçekleşen aktarım ya da yaşanılan yerin, daimi veya yarı süreli olarak genellikle bir çeşit idari sınırın dışına doğru değiştirilmesidir.<sup>12</sup> Yalçın (2004)’e göre göç, “ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.”<sup>13</sup>

<sup>5</sup> Meydan Larousse Ansiklopedisi, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1971, C. 5., s.251.

<sup>6</sup> Stephen Castles, International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues, *International Social Science Journal*, 2000, C. 52, S. 165, s.269

<sup>7</sup> Sema Buz, *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları, Ankara, 2004, s. 15.

<sup>8</sup> William B.. Wood, *Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas*, Annals of the Association of American Geographers, Aralık, 1994, C. 84, S. 4, s. 607.

<sup>9</sup> Harun Kartal, “Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası ve Türkiye’ye Yansımaları”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 8.

<sup>10</sup> Sunday Üner, *Nüfusbilim Sözlüğü*, H. Ü. Yayınları, Ankara, 1972, s.77.

<sup>11</sup> Taylan Akkayan, *Göç ve Değişme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979, s. 20.

<sup>12</sup> Thomas Faist., *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Çev. Ayhan Kaya, Bağlam Yayıncılık: Ankara, 2003, s. 42.

<sup>13</sup> Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s.13.

Göçler, bir tercihten çok bir zorunluluk ifade eder. Diğer bir ifadeyle göç yer değiştirme değil yerinden edilme halidir. Sığınmacı, mülteci ve vatansızların belirgin bir şekilde artması bunun bir göstergesidir.<sup>14</sup> Eker (2008)'e göre göç, “kişilerin bazı olumsuz nedenlerle yaşadıkları yerden sürekli veya belirli bir süreliğine önemsenecek uzaklıkta başka bir yere gitmeleri”dir.<sup>15</sup> Ozankaya'ya göre; “Ülke içinde çeşitli yöre ve bölgeler arasında ya da bir ülke ile yabancı ülkeler arasında süreklilik arz eden nüfus hareketlerine göç denir.”<sup>16</sup>

Globalleşme süreciyle birlikte insanların hareketliliği de artmış, sığınma ve mülteci konuları da önem kazanmıştır. Dünyada birçok sözleşmeye göre göç uluslararası bir haktır.<sup>17</sup>

Göçle ilgili tanımlardan da anlaşıldığı üzere, bazı farklılıklar olmasına rağmen tanımlardaki ortak unsurun ‘yer değiştirme’ olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme, çok kısa olabileceği gibi, ülke dışına taşacak şekilde uzun mesafeli de olabilmektedir.

Göç konusunda her ülkede aynı olan gerçek ve ortak tanım yoktur. Her kişi ve ülkenin göç tanımı çeşitli kanun, gelenek-görenek, siyasi anlayış, kültür, sosyal, ekonomik amaçlar gibi birçok değişik faktöre bağlı olarak yapılmaktadır.

### 1.1.1. Göçün Tarihsel Boyutu

Göçün tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Dünyada göç hareketlerine bakıldığında belli dönemlerde belli özellikler taşıdığı görülmektedir. İnsanoğlunun ilk çağlardan başlayarak çeşitli nedenlerle sürekli yer değiştirdikleri bilinmektedir. İnsanoğlu, 2-3 milyon yıllık tarihi boyunca şu evrelerden geçmiştir:<sup>18</sup>

1. **Avcılık-toplayıcılık Dönemi:** İnsanlığın bu ilk dönemlerinin tamamen yer değiştirmelerle geçtiği söylenebilir. Bu dönemin bir özelliği olarak insanlar barınma, korunma, sığınma, yeme-içme gibi hayati ihtiyaçları için göçebe hayatı yaşadıkları yapılan arkeolojik çalışmalarla belirlenmiştir. Bir alandaki

<sup>14</sup> Polat Kara ve Recep Korkut, Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler, *Türk İdare Dergisi*, Ankara, 2010, S. 467, s. 155.

<sup>15</sup> Kemal Eker, “Türkiye’de Yasadışı Göç Sorunu”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008, s. 9.

<sup>16</sup> Özer Ozankaya, *Toplumbilim*, Tekin Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul, 1986, s.202

<sup>17</sup> Murat Urk, “Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları”, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 4.

<sup>18</sup> Barlas Tolan, *Toplum Bilimlerine Giriş*, Murat&Adım Yayıncılık, Ankara, 1996, s.163.

kaynakların tüketimi, iklimsel zorlamalar ve doğal afetler mecburi olarak insanları başka bir alana doğru yer değiştirmeye zorlamış ve sonuçta da insanlık tarihinin ilk iki milyon yıllık sürecinde insanlar sürekli yer değiştirmişlerdir.<sup>19</sup>

2. **Hayvancılık-Tarımcılık Dönemi:** İnsanlar 10-11 bin yıl önce bazı büyükbaş ve küçükbaş hayvanları evcilleştirmesi ve bitkilerden kendileri ve hayvanları için faydalanmaya başlamasıyla yerleşik veya yarı yerleşik bir hayata geçmişlerdir.<sup>20</sup> Bu dönemlerdeki yer değiştirmeler bugünün tanımıyla göç kavramı kapsamına girmektedir.
3. **Endüstrileşme ve Kentleşme Dönemi:** Rönesans'tan günümüze kadar olan evredir. Avcılık ve toplayıcılıkla geçimini sağlayan ve yerleşik olmayan topluluklarla başlayan kırsal dönem, bir geçiş dönemi niteliği taşıyan sanayi dönemi ve nihayet kentsel dönem, Batının tarihsel gelişme sürecinin üç ana aşaması olarak nitelenebilir.

Durugönül'e göre, 17. yüzyıldan günümüze kadar olan göçler 5 aşamada yaşanmıştır:<sup>21</sup>

1. **Göç Dalgası:** 17. yüzyılın başından I. Dünya Savaşı sonuna kadar olan dönemdir. Bilhassa Avrupa ülkeleri işgal edilmiş yerlere ya sürekli olarak yerleşmek üzere ya da geçici kalmak amacıyla koloniler oluşturarak göç yapmıştır (Amerika, Güney Afrika, Avustralya'ya göç gibi).<sup>22</sup>
2. **Göç Dalgası:** 17 ve 18. yüzyıllarda, bazı devlet veya tüccarların Amerika'ya köle taşımaları ve köle ticareti yasaklanınca da sözleşmeli işçi götürmeleriyle oluşmuştur (Afrika'dan Amerika köle taşıma gibi).
3. **Göç Dalgası:** I. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok devletin sınırlarının değişmesi, imparatorlukların dağılması ve baskılarla oluşan göç dalgasıdır (Balkanlar'dan ve Kafkaslardan Türkiye'ye Türk asıllıların göçü gibi).
4. **Göç Dalgası:** II. Dünya Savaşından sonra sömürge ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla başlamıştır.

---

<sup>19</sup> Yalçın, a.g.e., s. 97.

<sup>20</sup> Bozkurt Güvenç, "Göç Olgusu ve Türk Toplumu", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç (Mersin Kasım 1996), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997, s.22.

<sup>21</sup> Esmâ, Durugönül, "Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç (Mersin Kasım 1996), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997, s.96.

<sup>22</sup> Yalçın, a.g.e., s. 100.

5. **Göç Dalgası:** II. Dünya Savaşı'ndan sonra başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerdeki insangücü açığını kapatmak için işçi ithali şeklindeki göç dalgasıdır (Türkiye'den Almanya'ya işçi gönderilmesi gibi).

Son yıllarda en çok Batı ülkelerine gönüllü veya yasadışı göç yapılmasının nedeni Batı'nın diğer kültür ve uygarlıklara karşı daha güçlü teknolojik, ekonomik, kültürel ve politik üstün olmasındandır.<sup>23</sup>

İkinci Dünya Savaşı göç politikaları için bir dönüm noktası olmuş; sığınmacı ve mülteciler, Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde imzalanan sözleşmelerle koruma altına alınmış ve belli hakları elde etmişlerdir (Geri göndermeme ilkesi gibi). Diğer taraftan II. Dünya Savaşı sonrasında konu ile ilgili birçok uluslararası örgüt kurulmuştur. Bunlar arasında yer alan Uluslararası Göç Örgütü (IOM), göçle ilgili konularda en etkin olan uluslararası oluşumlardan birisidir. IOM mülteci, sığınmacı ve göçe maruz kalan insanlara yönelik değişik görevler üstlenmiştir.<sup>24</sup>

1990'larda Balkanlar, Asya, Ortadoğu ve Afrika'daki savaşlar, çatışmalar ve baskılar, Soğuk Savaş sonrasında yaşanan seyahat özgürlüğü, iletişim/ulaşım imkânlarıyla buluşunca, büyük göç dalgaları kaçınılmaz olmuştur.<sup>25</sup>

Sonuç olarak dünya genelindeki göç hareketlerinin tarihsel gelişimine bakıldığında 19. yüzyılın ortalarından I. Dünya Savaşı'nın başlarına kadarki dönemde Avrupa'daki göçlerin daha ziyade deniz aşırı bir karakterli olduğu ve kalıcı olarak yerleşmek amacıyla yapıldığı görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa ve özellikle ABD kendi sömürge ülkelerine göç gönderirken; 1945'den sonra savaş yüzünden milyonlarca çalışma yaşındaki insan kaybı nedeniyle oluşan iş hayatındaki insan gücü eksikliğini gidermek için göç almaya başlamıştır. Savaşın etkilerine rağmen diğer ülkelere göre her konuda üstün ve cazip görünen Batı, gönüllü ve kaçak göç almıştır.

---

<sup>23</sup> Tolan, a.g.e., s. 163.

<sup>24</sup> 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsünü Belirlemeye İlişkin Cenevre Sözleşmesi

<sup>25</sup> Ayşem Biriz Karaçay, "Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye'de Mülteci Hukuku ve Uygulaması", *İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Uluslararası Göç Sempozyumu*, 08-11 Aralık 2005, İstanbul, 2005.

### 1.1.2. Göç Olgusuna Yaklaşımlar

Göç olgusu, çıkış nedenleri ve bunu yaratan etmenler açısından çeşitlilik gösterir. Göç olgusu sadece yer değiştirme değil, göç başlangıcı ile birlikte kişiyi ve içinde bulunduğu toplumu (hatta geldiği ülkedeki toplumu) yakından etkileyen bir olgu şeklini almaktadır. Göç, kültür, sosyal, ekonomik, politik ve eğitim gibi tüm alanlarda toplum ile yakından ilişkilidir.<sup>26</sup>

Aynı ülke sınırları içerisinde bir yere veya başka bir ülkeye, isteyerek ya da zorlamalarla, tek başına veya grup halinde göç eden kişi, sadece yaşamış olduğu yeri değiştirmiş olmaz. Aynı zamanda yaşam şartlarını, kültürünü, değerlerini ve coğrafi çevresini de değiştirmiş olmaktadır. Göç hem toplumun yapısının hem de ekonomik olarak emek gücünün değişimine neden olmaktadır.<sup>27</sup>

Kişilerin tüm bu sosyal hareketlilikleri toplumda değişikliklere neden olurken aynı zamanda kişilerde de olumlu veya olumsuz değişikliklere neden olarak o toplumdaki yerel halkın göçünü de tetikleyebilmektedir. Oluşumu bakımından göç, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik açıdan ele alınmaktadır. Toplumlara etkileyen göç olgusu, sadece bireyin yer değiştirmesi olarak ele alındığında fiziki bir yer değiştirme akla gelmektedir. Ancak bireyde göç olgusu düşüncesi başladığı andan itibaren bireyi ve toplumu geniş çaplı etkileyen, belli bir nedeni olan, göçe başlanan yer, güzergah, göç edilen yer gibi göç bölgelerinde farklılıklara neden olan, bu yönüyle de o bölgelerde yaşayanları veya tüm toplumu çok yönlü etkileyebilen bir olgudur. Örneğin Almanya'ya bundan elli yıl önce giden milyonu aşkın göç hareketi ile Türk işçileri, hem geldikleri ülkedeki hem de zamanla gittikleri toplumu etkilemişlerdir. Şu anda başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde siyasi, ekonomik ve ticari hayattan günlük hayata kadar birçok alanda Türk etkisini görmek mümkündür.

#### 1.1.2.1. Beşeri Açıdan Göç

Göç olgusunun, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik, eğitimsel vb. tüm yapısıyla yakından ilişkili bir olgu olduğu belirtilmişti. Bu yönüyle göç, antropologların, sosyal bilimcilerin, eğitim bilimcilerin, ekonomistlerin, psikologların ilgisini çeken ve

---

<sup>26</sup> Cengiz Şahin, Yurtdışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2001, C. 21, S. 2, s. 58.

<sup>27</sup> Gürkan, a.g.e., s. 6.

incelemelerine yol açan bir konu olmuştur. Bir ülke içerisinde bir yerleşim yerinden bir diğerine veya başka bir ülkeye, gönüllü veya gönülsüz, ferdi ya da toplu olarak göç eden birey, sadece yaşadığı yeri değiştirmemekte, aynı zamanda yaşam koşullarını, kültürel özelliklerini, inancını vb. temel değerlerini de değiştirmektedir. Göçle, demografik olarak toplumun yapısında, ekonomik olarak ise emek ve pazarın coğrafi yer değişimi, sosyal açıdan da kültür anlayışı değişikliği gerçekleşmektedir.<sup>28</sup>

### 1.1.2.2. Sosyolojik Açıdan Göç

Coğrafi göçün aynı zamanda ekonomik ve kültürel nitelik taşınması açısından toplumların oluşmasına katkısı vardır. Çünkü insanlık tarihinin büyük bir bölümü göçlerden oluşmaktadır. Toplulukların gerek ülke içinde yerleşmeleri nedeniyle gerekse de sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan kırdan kente göç hareketi, bu topraklarda sürekli bir göç olgusu ile birlikte yaşama zorunluluğu getirmiştir.<sup>29</sup>

Toplumda farklı sonuçlara yol açması bakımından göç temelde bir sosyolojik olgudur. Bireyin yaşadığı, sosyal ilişkiler içerisinde bulunduğu bir yerden yeni bir yere doğru ferdi, ailesiyle ya da kitle olarak göç etmesi, toplumda pek çok değişimi de beraberinde getirmektedir. İçinde yaşadığı toplumda, güdülerini en yüksek düzeyde gerçekleştirmek isteyen birey, göç ederek kullanabileceği fırsatların sayısını artırır, mesleki ve sosyal hareketliliğini sağlamış olur. Göç eden kişiler, yeni çevrelerinde hem sosyo-kültürel değişimlere neden olmakta hem de kendileri değişmektedir.<sup>30</sup>

Konusu gereği kendisini yakından ilgilendirdiği için sosyoloji, göç olgusunu kapsamlı olarak ele alıp incelemektedir. Tarihsel süreç izlendiğinde aslında insanlık tarihinin bir bakıma göçler tarihi olduğu görülebilmektedir.<sup>31</sup> İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında var olan göç, yeni yerlerin keşfi, sanayileşme, ticaret, turizm, sömürgecilik gibi nedenlerle toplumların yeni yaşam alanları ve yeni kültürler oluşturması için yer değiştirmesine yol açmıştır. İnsanların gerek kendilerine yer edinme amaçlı gerçekleştirdikleri göç gerekse sanayileşmenin sonucunda ortaya çıkan kırdan kente göç, zamanla hızlı toplumsal değişimin nedenlerinden biri olmuştur.<sup>32</sup>

---

<sup>28</sup> Şahin, 2001, a.g.e., s. 58.

<sup>29</sup> Yalçın, a.g.e., s. 97.

<sup>30</sup> Erol Tümertekin, "Kır-Kent Dengesi ve Göç", *Türkiye'de Kentleşme Süreci ve Kırsal Alan Sorunları Kolokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları-1, İstanbul, 1985, s.53.

<sup>31</sup> Kadir Koçdemir, "Yeni Bin Yılın Derdi Göç ve İltica", *Türk İdare Dergisi*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Haziran 1999, Ankara, S. 423, s.86.

<sup>32</sup> Koçdemir, 1999, a.g.e., s. 87.

### 1.1.2.3. Psikolojik Açıdan Göç

Ulusal veya uluslararası göç, toplumların ve bireylerin yaşamını sadece ekonomik, siyasal, kültürel, sosyal açıdan değil psikolojik bakımdan da etkilemiştir. Bu nedenle göç psikologların da ilgisini çekerek psikolojik açıdan incelenmektedir.<sup>33</sup>

İnsanlar, kendileri ve aileleri için sağlıklı ve mutlu bir yaşam isterler. Bireyler göçle gidilen yerde, bu yeni yere uyum sağlayabilirse başarılı ve mutlu olabilmektedir. Genel olarak göç yaşantısının psikolojik sağlık üzerinde büyük bir etkisi olduğunu açıklayan psikologlar, yeni bir topluma yerleşme sürecinin stres yarattığını ve uyum sağlama çabalarının meydana getirdiği gerginliğin de göçmenlerin yabancı topluma geldiği andan itibaren başladığını ve kişiye ve gruba göre büyük ölçüde farklılık gösterse de çok uzun yıllar sürdüğünü kabul etmektedirler.<sup>34</sup>

Göhler'e göre göçmenlerin yaşadıkları duygulardan bazıları şunlardır;<sup>35</sup>

- Yabancılık duygusu.
- Yalnızlık duygusu.
- Özlem duygusu.
- Kişilik sorunu.
- Köksüzlük.
- Anavatandaki Değer Yargılarının Aşağılanması.
- Aşağılık duygusu.
- Kuşkuculuk.
- Suçluluk duygusu.
- Önyargı.

### 1.1.2.4. Ekonomik Açıdan Göç

Göç kararı almada önemli bir etken daha iyi bir refah seviyesi isteğidir. Ekonomik açıdan göç edilen yerdeki kazancın geride bırakılıp gelinen yerdeki kazanca oranla daha yüksek olması beklenmektedir. Bu nedenle düşük ücretli kişiler yüksek

---

<sup>33</sup> Şahin, a.g.e., s.58.

<sup>34</sup> Şahin, a.g.e., s. 59.

<sup>35</sup> G. Göhler, "Die Gesundheitliche Situation und die Daraus Resultierenden Probleme der Türkischen MigrantInnen in der Bundesrepublik Deutschland", *Türkische MigrantInnen in der Bundesrepublik Deutschland-Federal Almanya'da Göçmenler*, Band II, Köln: Önel Verlag. (Akt: Şahin, C., 2001, s. 64), 1990, s.68



ücret veren bölge veya ülkelere göç etmektedir. Bu durum genelde iki bölge veya ülkenin de faydasına olabilmektedir. Örneğin işçi gönderen ülke tarafından kalifiye olmayan işçilerin de gönderilerek işgücünün artırıldığını ve işçilerin yurtdışında kazandıkları mesleki birikimlerini ülkelerine döndüklerinde kullanarak ülkelerinin gelişmesine katkı sağlayacak olmasıdır. İşçi alan ülke açısından da en önemlisi iş gücü piyasasındaki emek açığını kapatmaya yardımcı olmasıdır.<sup>36</sup>

#### 1.1.2.5. Demografik Açıdan Göç

Demografik açıdan göç, özellikle bir bölgeden başka bir bölgeye (kırdan kente) ve bir ülkeden bir başka ülkeye (uluslararası) yaşanan nüfus hareketlerinin yoğunluğunu ve bu nüfusun özelliklerini ifade etmektedir. Demografik bakımdan göç, bir ülkenin veya bölgenin nüfusunun artışı ve azalışında doğrudan doğruya etkin bir faktördür ve nüfus cinsiyet, yaş, doğum ve ölüm oranı üzerinde de etkileri vardır. Göçü tanımlamada demografi bilimi öncelikle niceliksel olarak insan hareketlerini gözönüne almaktadır.<sup>37</sup>

#### 1.1.3. Göçmen

Göçmen kelimesinin sözlük anlamı; “kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir”dir.<sup>38</sup> 5543 sayılı İskân Kanunu’na göre (2006:2) göçmen: “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır” şeklinde tanımlanmıştır. Mevzuata göre göçmen olabilmek için Türk soyundan gelip, Türk kültürüne bağlı olmak gerekmektedir. Bu şartları sağlamayanlar ise “münferit yabancılar” olarak tanımlanmıştır.<sup>39</sup>

Bir ülkeden diğerine yerleşmek amacıyla hareket eden kişiler göçmen olarak adlandırılırlar.<sup>40</sup> Göçmen, göç hareketlerinin ana unsurudur. Kendi vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkede en az 12 ay kalanlar göçmen olarak değerlendirilmektedir.<sup>41</sup>

<sup>36</sup> Cenap S. Keskin ve Önder Özer, “Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları 1923-1973”, *TC Dışişleri Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü’nün İnceleme Raporu*, 1973, s.3.

<sup>37</sup> Faruk Kocacık, “1878-1900 Yılları Arasında Balkanlar’dan Anadolu’ya Yönelik Göçlerin Anadolu’daki Sürekli Yerleşme Yerleri ve Toplumsal Yapıya Etkisi”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, (Mersin Kasım 1996), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997, s.139.

<sup>38</sup> Sesli Sözlük, <http://www.seslisozluk.net/go%c3%a7men-nedir-ne-demek/>, Erişim Tarihi: 10.09.2014.

<sup>39</sup> 5543 Sayılı İskân Kanunu

<sup>40</sup> Faist, a.g.e., s. 42

<sup>41</sup> Gülay Toksöz, *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2006, s. 109.

Göçmen, ekonomik nedenlerden veya içinde bulunduğu sosyal ortamın hoşnutsuzluğundan kendi ülkesini gönüllü olarak terk eden ve başka bir ülkeye yasal veya yasadışı yollarla gidip orada yaşayan kimsedir.<sup>42</sup> Yani göçmen, kendi ülkesindeki yaşam şartlarını yeterli bulmadığı için kendince daha uygun gördüğü başka bir ülkeye daha iyi bir yaşam standardı amacıyla gidip yerleşen kişidir. Bu bağlamda zorlama olmadığı ve daha iyi yaşam için göç edildiğine dikkat etmek gerekmektedir.

#### 1.1.4. Göç Nedenleri

Eski dönemlerde savaş, salgın hastalık, sürülme, iklim değişikliği vs. gibi nedenlerle gerçekleşen göç; günümüzde küreselleşme sürecinin bir sonucudur. Ravenstein'a göre ulusal ve uluslararası göçün temel nedeni kötü veya baskıcı kanunlar, iklim koşulları, ağır vergiler ve sanayi ve ticaret merkezlerinin cazibesidir.<sup>43</sup>

Castles ve Miller, göçe sebep olan temel nedeni düşük gelir, düşük hayat standartları, ekonomik fırsatların yokluğu, politik baskı gibi itme faktörleri olarak sıralamışlardır. Yüksek gelir, işgücü talebi, ekonomik fırsatlar ve politik özgürlük imkânları ise çekme faktörlerindedir.<sup>44</sup>

Göç edilecek yerdeki sosyal yapılanma ve mevcut siyasi ortam ve bu ortamda bulunan riskler göç edenleri etkileyecek en önemli faktörlerdir. Bu faktörler; göçün beraberinde getireceği hukuksal ve sosyal belirsizlik, göç mesafesi ulaşım için yapılacak masraflar ve ulaşım imkânları, sert göç kanunları, göç edebilmek için karşılaşılabilecek sağlık sorunları gibi bireylerin üzerinde gerçekleşen faktörlerdir.<sup>45</sup>

Yaşanılan ülke tarafından hor görülme, baskı ve zulme uğrama, siyasi ve politik olarak dışlanma, sağlık hizmetlerini alamama, dini baskı ve dışlanma veya doğa olayları gibi kişilere sıkıntı ve zulüm verici her neden itici güçtür. İslamiyet'in ilk yıllarında Mekke'den Medine'ye yapılan göç, Hitlerden kaçan Yahudilerin diğer Avrupa ülkelerine gitmeleri itici faktörlere dinsel ve siyasal açıdan örnek olarak verilebilir.<sup>46</sup>

---

<sup>42</sup> Ziya Olcay, Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, 2012, S. 99, s. 232.

<sup>43</sup> Yalçın, a.g.e., s. 26.

<sup>44</sup> Castles, 1998: 20-21

<sup>45</sup> Savaş Çağlayan, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkileri", *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2006, S. 17, s. 17.

<sup>46</sup> Çağlayan, a.g.m., s. 6.

Politik nedenler; yönetimlerin politik faaliyetleri sırasında kendilerine zıt görüşe sahip olan halka yaptıkları baskı ve dayatmayla ortaya çıkmaktadır. Hükümetin politika kararları yüzünden temel görevlerini halkına karşı yerine getirmemesi durumunda, halk son çare olarak vatanını terk etme kararı alabilir.<sup>47</sup>



**Şekil 1.1. Göçe Neden Olan Bir Suriye Mahallesi**

Göçün temelinde itici ve çekici sebepler yatsa da birçok durumda bunların karışımı söz konusudur. Ayrıca mesafe göç edilecek yerin seçiminde etkili faktördür. Çoğu göçmen için yolculuğun maliyeti, ne kadar uzağa gidileceğini belirler. Ulaştırma sektöründeki gelişmelere rağmen mesafe göç eden kişi sayısı ile ters orantılıdır.<sup>48</sup>

Göç nedenleri özetle şu şekilde sıralanabilir:<sup>49</sup>

1. Endüstrileşme ve buna bağlı şehirleşme,
2. Kapitalizmin hızla gelişmesi,
3. Gelir adaletsizliği,
4. İş gücü talebi,
5. Siyasi kargaşalar,
6. Ekonomik buhranlar,

<sup>47</sup> Meryem Doğan, “Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesindeki Temel haklarının Sağlanması”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011, s. 100.

<sup>48</sup> Öztaş Cemal ve Zengin Eyüp, “Göç ve Azerbaycan”, 08-11 Aralık 2005 Tarihli Uluslararası Göç Sempozyumu, Zeytinburnu Belediyesi, 13-16 Aralık 2005, İstanbul, s. 65-75.

<sup>49</sup> Hanifi Sever, “Yasadışı Göçmenlerin Profili: İstanbul İli Örneği”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 9-14.

7. Dış/iç savaşlar ve terör,
8. Dini sebepler,
9. Göçmen kaçakçılığı şebekelerinin rolü.

### 1.1.5. Göç Çeşitleri

Göçler genellikle beş farklı açıdan değerlendirilebilir:<sup>50</sup>

- a) Gidilen yere göre (Ülke sınırları):
  - İç göç: Ülke sınırları içinde oluşan göçlerdir. Bu tür göçler; Kırsal alandan kırsal alana, Kırsal alandan kentlere, Kentlerden kentlere, Kentlerden kırsal alana doğru olabilmektedir.
  - Dış (uluslararası) göç: Ülke sınırları dışına yapılan göç hareketidir. Göçülen veya göç yapılan ülkelerde nüfus, ekonomik, sosyal ve kültürel vb. alanlarda etkileri olabilmektedir.
- b) Zamana göre (Yerleşme süresi):
  - Kısa süreli (geçici) göç: Göçmenler veya gittikleri ülkeler tarafından belirli bir süre ile kalmalarına izin verilen göçlerdir.
  - Uzun süreli (sürekli) göç: Bilhassa gidilen ülke tarafından kabul edilip uzun süre veya devamlı yerleşmek amacıyla yapılan göçlerdir.
- c) Nedenine göre:
  - Gönüllü göç: Birey veya grupların kendi rızası ile gerçekleşen göç hareketidir.
  - Zorunlu göç: Bireyin veya grupların (savaş, terör, ekonomik, sağlık vb. nedenlerle) zorunlu olarak yaptıkları göç hareketleridir.
- d) Büyüklüğüne göre:
  - Bireysel göç: Tek kişilik göç hareketidir.
  - Aile (grup) göçü: Aile veya yakın bir grup tarafından yapılan göçtür.
  - Toplu (kitlese) göç: Bir bölgede yaşayan tüm insanların veya çoğunluğunun değişik nedenlerle yaptığı göç hareketidir.
- e) Yasallığına göre:
  - Yasal göç: Gidilen veya hem gidilen hem de gidilecek ülkeden izin alınarak yapılan göç hareketidir.

<sup>50</sup> <http://www.turkeyarena.net/konu/goc-cesitleri-nelerdir.30563/>, 05.12.2014.

- Yasadışı göç: Göçülen ülkeden izinsiz olarak ayrılma; gidilecek ülkeye de izinli veya izinsiz olarak giriş yapılarak gerçekleştirilen bir göç hareketidir.

Bunlardan sadece yasal ve yasadışı göç kısaca aşağıda verilmiştir.

### 1.1.6. Yasal ve Yasadışı Göç

Göç, uluslararası bir sınırdan ya da ülke sınırları içinde gerçekleşen; süresi, mahiyeti ve nedenleri ne olursa olsun insan hareketliliği süreci olarak tanımlanmaktadır.<sup>51</sup> Yasadışı göç, bir kişinin yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye yasadışı yollardan girmesi, yasal yollardan girdikten sonra süresi içinde ülkeyi terk etmemek suretiyle, o ülkede, yasal izin sahibi olmaksızın uzun süreli olarak yaşaması ve/veya çalışmasıdır.<sup>52</sup>

Yasallığına göre göçleri kısaca şöyle özetleyebiliriz:

*Yasal Göç:* ‘Kişilerin herhangi bir amaçla kendi ülkelerinin dışına çıkarak diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmek için gerçekleştirmiş oldukları yasal hareketlerdir. Yasal göç kavramında en önemli nokta yasallık ilkesidir. Kişiler gittikleri ülkenin yasalarına uygun bir şekilde ülkeye giriş yapmış ve yine bulunuş amaçlarına uygun olarak gerekli izinleri aldıktan sonra yerleşmişlerdir.<sup>53</sup>

*Yasadışı Göç:* Düzensiz göç veya plansız göç olarak da adlandırılan yasadışı göç, giriş yapılan ülkenin yasal giriş ve çıkış şartlarına uyulmayarak sınırın geçilmesi veya ülkeye yasal yollardan girildikten sonra izin alınmaksızın ikamet edilmesidir..<sup>54</sup>

#### 1.1.6.1. Dünyada Yasadışı Göç Hareketleri

Coğrafi keşiflere bağlı olarak Amerika kıtasında başlayan göçler yakın çağlarda bilinen en önemli toplu göç hareketidir. Köleliğin de serbest olmasıyla Amerika kıtasına göçlerin ana unsuru; sömürgecilik anlayışı ve ekonomik amaçlardır.<sup>55</sup>

<sup>51</sup> IOM (International Organization for Migration), (2004), *Glossary on Migration*, Geneva

<sup>52</sup> Aydoğan Asar, *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, Emek Ofset, Ankara, 2004, s. 242.

<sup>53</sup> BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, İltica ve Göç Konulu Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi Yayını, Ankara, Şubat 2005, s. 39-41.

<sup>54</sup> Asar, a.g.e., s. 248.

<sup>55</sup> David Eltis, *The Volume and Structure of the Transatlantic Slave Trade: A Reassessment*, Maryland: William and Mary Pub, 2001, s. 17.

1800'lü yıllarda ise Afrika'dan kaçırılan kişilerin, Amerika'da ve başka pazarlarda satılması bu kıtadaki yaşanan göç hareketinin başlangıcı olmuştur.<sup>56</sup> Avrupa'da baş gösteren ve toplu ölümlere neden olan başta veba gibi salgınlar, savaşlar vb. nedenlerle 1300 yılından 1900 yıllarına kadar ülkeler arasında veya ülke içinde büyük göçler olmuştur.<sup>57</sup> Bu arada 16. yüzyıldan itibaren Rönesans hareketlerinin etkisiyle ve 19. yüzyıldaki ihtilâller ve demokrasi hareketlerinin etkisiyle de göçler olduğunu hatırlatmak gerekir.

1901'den 1930'lara kadar (yani büyük krize kadar) Avrupa ülkelerinden neredeyse Avrupa nüfusunun yarısı Amerika'ya göç etmiştir. Hatta kriz yıllarında bile milyonlarca göç olmuştur.<sup>58</sup> Yine Avustralya'ya da gönüllü, zorunlu ve kaçak göçlerin bu yıllardan önce ve bu yıllarda yapıldığı da bilinmektedir. Bilhassa suçlu ve mahkûmların uzak bir hapisane gibi düşünülüp Avustralya'ya gönderildiği bir gerçektir. Amerika kıtası içinden de bilhassa Meksika sınırından Amerika'ya büyük göçler olmuştur ve halen devam etmektedir. ABD'ye giriş yapan kaçak göçmen sayısı 2000 – 2004 yılları arasında ortalama 525,000 iken bu rakam 2010 yılında 100,000'in altına düşmüştür.<sup>59</sup> Son birkaç yıl içinde bu rakam biraz daha aşağı inse bile sadece 2014 yılında on sekiz yaş altı elli bin kişi sınırda yakalanmıştır.<sup>60</sup> Yarısı Meksika kökenli bu göçmenlerin göçü tüm tedbirlere rağmen artmaktadır.<sup>61</sup>

Son 30 yıl içinde Afrika'da Somali, Etiyopya, Kongo ve Ruanda gibi ülkelerdeki savaşlar, Fildişi Sahili'nde ve Burundi'de olduğu gibi dış güçlerin müdahalesi, yine Sudan, Çad, Güney Afrika gibi ülkelerdeki etnik çatışmalar nedeniyle ölüm korkusu, daha iyi şartlarda yaşama gibi nedenlerle komşu ülkelere büyük göçler yaşanmıştır ve halen de devam etmektedir.<sup>62</sup>

---

<sup>56</sup> Şevket Pamuk, "Kara Ölüm Orta Doğu'da", Tarih Vakfı Yurt Yayınları, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İstanbul, 1987, C.7, S.40., ss.100-120, s. 41.

<sup>57</sup> Hanifi Sever ve Salih Arslan, *İnsan Borsası*, Adalet Yayınları, Ankara, 2008, s. 51.

<sup>58</sup> Greenwood Michael, J. and Hunt Gary, L., "The Early History of Migration Research", *International Regional Science Review*, 2003, S. 26, ss. 3-37, s. 4.

<sup>59</sup> [http://www.turkishny.com/special-news/56-special-news/59703-meksikadan-abdye-kacak/gocmen/giris-60-yn-en-duuk-seviyesinde#.VWcpN7cw\\_Gg](http://www.turkishny.com/special-news/56-special-news/59703-meksikadan-abdye-kacak/gocmen/giris-60-yn-en-duuk-seviyesinde#.VWcpN7cw_Gg), 15.05.2015.

<sup>60</sup> <http://www.incanews.com/amerika/10074/abdnin-gocmen-krizi>, 15.05.2105.

<sup>61</sup> Clarke, Ronald, V. and Eck, John, E., *Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Small Steps, Community Oriented Policing Services (COPS)*, Department of Justice, Ohio, 2005, s. 104.

<sup>62</sup> Hanifi Sever, *Yabancıların Suç Analizi, Uluslararası İnsan Hareketleri Serisi – 1*, İstanbul: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2007, s. 21.

SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Doğu Bloku ülkelerinde yaşanan zorluk ve sıkıntılar, önce Rusya'nın ve daha sonraki yıllarda ABD'nin Afganistan'a müdahaleleri, Pakistan'da yıllardır yaşanan siyasi çıkmazlar, yine Pakistan ile Hindistan arasındaki Keşmir gibi anlaşmazlıklar, Çin'deki aşırı nüfus, Myanmar'da yaşanan iç çatışmalar, yıllardır çözüm bulunamayan İsrail-Filistin sorunu, 1991 Körfez savaşı, 2003'de ve sonrasında Irak'a yapılan ikinci müdahale, terör eylemleri ve yaşanan sosyo-ekonomik çalkantılar Asya kıtasından komşu ülkelere veya başka kıtalara göçlerin yaşanmasına neden olmuştur.

Uzak Doğu göçlerinin genel karakteristiğini aşırı nüfus ve tahammülsüzlük, ülkelerde yaşanan ekonomik sorunlar, savaşlar ve terör faaliyetleri oluşturmaktadır.<sup>63</sup> Afganistan, Pakistan, Hindistan, Irak, Filistin ve Bangladeş gibi siyasi istikrarın sağlanamadığı ülkelerde halk; savaş, siyasi, sosyal istikrarsızlıklar, ülke içi ayaklanma ve terörizm gibi nedenlerle göç etmektedir.

Irak, Suriye, İran gibi komşu ülkelere cazibe olarak gördükleri Türkiye'ye yasadışı yollardan kaçak olarak giriş olmakta; Türk Cumhuriyetlerinin vatandaşları, Türk soyundan geldikleri için Türkiye'nin sağladığı vize gibi kolaylıklar nedeniyle genellikle yasadışı yollardan gelmemektedir.<sup>64</sup>

Suriye'deki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan mülteci sayısı BM rakamına göre 1,7 milyona ulaşmıştır. 225 bin Suriyeli, sınır kentlerinde oluşturulan 22 kampta barınırken; 1,5 milyona yakın mülteci Türkiye'nin çeşitli illerine dağılmış durumdadır.<sup>65</sup>

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) açıklamasına göre, Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye yönelik yoğun göç hareketleri iki milyona ulaşmış ve Suriyeli misafirler kurulan kayıt merkezlerinde güvenlik ve sağlık taramasından geçirilerek kayıtları tutulmaktadır. Kayıt işlemleri tamamlanan misafirler, Türkiye'de akrabaları bulunması durumunda ailelerine teslim edilmekte, aksi takdirde AFAD'ın bölgedeki geçici barınma merkezlerine sevk edilmektedir.<sup>66</sup>

<sup>63</sup> İEM, (İstanbul Emniyet Müdürlüğü), İstanbul Yabancılar Şube Müdürlüğü İstatistikleri, İstanbul: YŞB Arşivi, İstanbul, 2008.

<sup>64</sup> İEM, 2008, a.g.e.

<sup>65</sup> Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2014 Raporu.

<sup>66</sup> <http://www.sabah.com.tr/gundem/turkiyeye-dagildilar-haberi/1269400>, Erişim Tarihi: 23.09.2014.

Benzer şekilde son bir yıl içinde de terör örgütlerinin baskısı ve savaş nedeniyle Irak'tan da Türkiye'ye binlerce Türkmen, Yezidi, Arap kökenli Irak vatandaşı da mülteci olarak gelmiştir.

#### **1.1.6.2. Yasadışı Göçün Nedenleri**

1960'lı yıllarda gelişmiş Avrupa ülkeleri işgücü açığını göç alarak kapatmışlardır. Zamanla bu yasal göçler, insanlar için zorlaşmaya başlamıştır. 1970'li yıllarda dünyada baş gösteren ekonomik kriz neticesinde göç alan ülkelerin kendi vatandaşlarına iş imkanı sağlamada sorunlarla karşılaşması, dışarıdan serbest olarak aldıkları göçmen sayısını azaltmalarına ve bu kısıtlamayı temin etmek için de ülkelere girişleri zorlaştırmalarına neden olmuştur. Bu ülkeler, topraklarına ancak iyi eğitilmiş ve yetişmiş insanları kabul etmeye başlamış fakat yasal yollardan istekleri karşılanmayanlar yasadışı yollardan bu ülkelere girmeye çalışmışlardır.<sup>67</sup>

Genelde çoğunlukla ekonomik, siyasi, terör, savaş vs. nedenlerle gerçekleşen yasadışı göç, sınır aşan özelliği ile bölgesel düzeyde birkaç ülkenin değil, hemen tüm dünya ülkelerinin az ya da çok karşılaşmakta oldukları bir sorun olmuştur. Günümüzde iletişim sistemleri ile; fakir ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanlar, zengin ülkelerdeki insanların yaşam standartlarını görmekte ve bu insanların yaşam standartlarının cazibesine kapılarak, bu ülkelere gitmek için her türlü yasal/yasadışı yolları denemektedirler.<sup>68</sup>

#### **1.1.7. Göçün Etkileri ve Sonuçları**

Göçün rolü nüfusla sınırlı değildir. Bunun yanında göç; ekonomi, iş ilişkileri, siyaset ve kültür gibi sosyal yaşam alanlarını da etkilemektedir.<sup>69</sup>

Göç eden bireylerin, geldikleri yerlerle bağlantıları kesilmediğinden, göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır. Böylece geniş kitlelerin sahip oldukları değerler kentlere yayılmaya başlamıştır.<sup>70</sup>

---

<sup>67</sup> Kayhan M. Mutlu, "Yasadışı Göçün Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Nedenleri", *Avrasya Dosyası*, 2003, C. 9, S. 2, s. 201.

<sup>68</sup> Kayhan, a.g.e., s.195.

<sup>69</sup> Korys, Piotr and Okolski, Marek, *Time of Global Migration. International Mobility in the Perspective of Globalisation*, Warsaw: Center for Migration Research, 2004, s. 45.

<sup>70</sup> Nurgün Oktik, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, Köyün İticiliği – Kentin Çekiciliği*, DİE Yayın No:2046, Ankara, 1997, s. 81.



Yaşam tarzı açısından göçmenlerin kent ve ülke hayatına entegrasyonu zor olmaktadır. Kentin iş hayatı; uzmanlaşmış ve beceri kazanmış insanları kabul etmektedir. Özellikle yüksek gelir getiren işler, yüksek veya mesleki teknik eğitimi gerektirmektedir. Bu durum, büyük kentlerde vasıfsız işgücü yığılmasına ve enformel sektörün doğmasına sebebiyet vermektedir.<sup>71</sup>

Yasadışı göç neticesinde kültürel çatışma yaşanabilmektedir. Bu çatışmanın ortadan kaldırılması veya şiddetinin azaltılabilmesi için göçmenlerle bir arada yaşayabilme olanakları yaratılmalıdır. Özellikle göçmen nüfusu, serbest bırakıldıkları takdirde ekonomik gelişim gösteren şehirler ya da yakınlarında yığılmaktadır. Bu şehirlerde iş bulamayanlar ise hem sorun yaşamakta hem de sorun yaşatmaktadır.

Yabancı uyruklu kişiler geldikleri ülkenin maddi ve manevi kültürel değerlerine göre daha değişik değerlere sahip olduklarından dolayı iş yaşamında veya günlük yaşamda ayrımcılıkla karşılaşabilmekte ve bunlara yönelik saldırılar ve tepkiler olabilmektedir. Son günlerde Suriye'den gelen mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bazı sınır şehirlerimizde

Hedef ülkede veya şehirde yaşadıkları sorunları birlikte daha kolay yenebileceklerini düşünen göçmenler aynı mahalle veya yakın mahallelerde beraber yaşayarak sorunları aşabileceğini ve daha güvende olacaklarını düşünmektedirler. Aynı inanç, kültür ve anlayışa sahip kişilerin birlikte yaşamaları elbette değişik yaşam şartlarına sahip kişilerle karışık yaşamalarından daha cazip gelmektedir. Örnek olarak Almanya'da Türklerin aynı mahallelerde birlikte yoğun olarak yaşamalarını, diğer yabancı işçilerin de benzer yaşantıları gösterilebilir. Fakat İtalyan veya İspanyol işçiler için (kültür benzerliği ve dini inanç birlikteliği nedeniyle) aynı şeyleri söyleyemeyiz. Türkiye'de de İstanbul gibi büyük şehirlerde Erzurumluların, Sivaslıların, Diyarbakırlıların vs. yoğun yaşadığı mahalleler olduğu bilinmektedir. Yine en yeni örnek olarak Türkiye'de son birkaç yıldır gelen Suriyeli Mülteciler yaşam alanı aynı mahalleyi, aynı otelleri, aynı köyleri; iş hayatı için de yine aynı veya yakın işyerlerini tercih etmektedirler.

---

<sup>71</sup> Mustafa Gündüz ve Nalan Yetim, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, Terör ve Göç*, DİE Yayın No:2046, Ankara, 1997, s. 110.

Göç konusunda üç kuşaktan söz edilebilir: Birinci kuşak, ilk göçmenleri tanımlamaktadır. Bu birinci kuşak göçmenler gittikleri şehirlerde uyum sorunu yaşayanlardır. Hedef ülke toplumu tarafından kabullenmeleri zordur ve her açıdan sorun yaşamaktadırlar. Bu süreçte en çok ikinci kuşakta kimlik sorunu ve bunalımı yaşanmaktadır. Kim oldukları, hangi millete ait olduklarına ve hangi kültür ile bütünleşmeleri gerektiğine karar verememektedir. Gittikleri okulda ve yakın çevrede yaşanan kültürü ve eğitimi alan bu kuşak, evde ise geldiği ülkenin kültürü ve baskısı altındadır. Yaşanılan ülkenin entegrasyon veya asimilasyon politikaları da bu aşamada önemlidir ve ikinci kuşak buna göre kendi kişiliğini geliştirmektedir. Üçüncü kuşağa yeni kuşak yerliler denilmektedir. Hedef ülkenin kültür ve günlük hayatına ayak uydurabilmekte ve kendini o ülkeye ait hissetmektedir ama yabancı kökenli olduğunu da bilmekte ve kabullenmektedir. Gerek ülke içi ve gerekse ülke dışı göçmenlerden birinci ve ikinci kuşaktakiler dil ve kültür sorununu aşamadıkları için hedef ülkede bunalım yaşarken üçüncü kuşak bu sorunları aşabilmektedir. Ancak bilhassa ülke içi göçlerde üçüncü kuşak ile esas yerli şehirliler ile arasındaki ekonomik ve kültürel uçurum toplumsal düzende çatlaklara ve güvensizlik ortamına neden olabilmektedir.<sup>72</sup>

Ekonomik nedenlerle yapılan yani ekonomik eşitsizlikten dolayı yapılan göç, hedef ülkede yeni ekonomik eşitsizliklere neden olabilmektedir. Göçmenler, geldikleri ülkenin çalışma ortamı ve kanunlarını bilmedikleri için düşük ücretlerle çalışmaya razı olmaktadır. Burada ana etken yeni ülkede razı olunan ücretin eski ülkelerinde ve çalıştıkları yerlerdeki ücrete göre daha yüksek olmasıdır. Bu ucuz işçilik, bazı işverenleri göçmenleri istihdam etmeye, hatta sosyal güvenlik hakkı vermeden düşük maliyetlerle işçi alımına ve kaçak işçi çalıştırmaya yöneltmiştir. Böylece kayıtdışı işçilik ve kayıtdışı ekonomi trendi yükselmiştir. Bu da ülke ekonomisi için büyük ekonomik zararlara ve vergi kayıplarına neden olmaktadır.<sup>73</sup>

Göçmenler başlangıçta hedef ülkede kaçak veya ucuz işçi olarak birkaç yıl çalıştıktan sonra ülke dilini, kültürünü, kanunlarını öğrenip haklarının genişletilmesi için harekete geçmekte, bu da bazen sosyal ve siyasi istikrarsızlıklara neden olmaktadır. Örneğin geçen on yıllar öncesi Almanya'daki Türk işçilerinin, Türk devletinin getirdiği

---

<sup>72</sup> Sever, 2007, a.g.e., s. 27-29.

<sup>73</sup> Macisco, J. J., "International Migration: Issues and Research Needs", *Migration, Population and Redistribution Policies*, (der.) Calvin Goldscheider, Westview Press, Summertown, 1992, s. 240.

yeni kolaylıklar ve Alman devletinin zorlamaları sonucu Alman bankalarında milyarlarca Euro birikimini çekmek istemeleri Almanya’da büyük bir istikrarsızlık yaratabilirdi. Batı ekonomilerinin “kazan, kazandığını tüket” şeklinde işleyen ekonomik anlayışı, Türk veya diğer bazı ülke işçilerinin “kazan, biriktir, memleketine gönder” şeklindeki anlayışı ile uyuşmayınca ve yine Batı ülkelerinin gelen yabancı göçmen veya mülteci işçilerin zaman içinde asimile olabileceğini ve kendi toplumu ile bütünleşebileceği planlaması fakat Avrupa dışından gelen göçmenlerin bu anlayışı benimsememesi ve kimliklerini kaybetmemesi de sorunun diğer boyutudur.

Göçün hedef ülkede doğurduğu olumlu sonuçlar da bulunmaktadır. Bunun en güzel örneği çalışma çağındaki genç nüfusu az ve iş hayatı için yetersiz olan Batı Avrupa’dır. Avrupalı ekonomilerde bulunan istihdam açığının kapatılması için göçmenler kullanılmakta ve böylece sanayileşmiş ülkelerin birçoğunda ucuz istihdam, ülkede bulunan işgören açığını da kapatmaktadır. Küreselleşme sürecini göçü tetikleyen bir olgu olarak düşünürsek göç hareketi yeni bir küreselleşme dalgası ve bilgi akışını sağlamaktadır. Bu etki daha çok diller, kültürler, etnik gruplar, ulus-devletler arasındaki geleneksel sınırların manevi olarak ortadan kaldırılmasına eşlik etmektedir.

Bugün Avrupa’da uygulanan yüksek vasıflı işgücünü çekmeye yönelik politikalar beyin göçünü de artırmaktadır. Bazen de savaş, terör veya baskı beyin göçünü artırabilmektedir. Örneğin, öğrenciler eğitim için geçici olarak gitmeyi planlarken, sonradan bu ülkelerin cazibesinden dolayı burada kalmaktadırlar. Yine Avrupa’daki savaştan kaçan yüksek eğitimli işgücü, önce İsviçre, Türkiye gibi ülkelere göçmüş veya kaçmış, bu ülkelerde aradığı ortamı bulamayınca bilhassa Amerika’ya gitmişlerdir. Amerika’nın İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yükselişinde bu son beyin göçünün de etkisi olmuştur. Beyin göçü, buna sebep olan ülkelerde yüksek eğitim düzeyi gerektiren meslek sektörlerinde hizmet açığının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.<sup>74</sup> Kabul eden ülkede de yüksek verimli işgücünü oluşturmaktadır.

Göçün belirttiğimi bu olumlu ve olumsuz sonuçları dikkate alındığında kontrol altına alınmamış göçlerin hem devlet hem de kişi açısından sorun yaratacağı ortadadır. Bu nedenle özellikle devletler göçün olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak için etkin stratejiler izlemeli ve pozitif yönde kapsamlı politikalar oluşturmalıdır.

---

<sup>74</sup> Boehning, R. W., *International Migration: Implications for Development Policies, International Conference on Population*, UN, 1984, s.

## 1.2. MÜLTECİ ve SİĞİNMACI

### 1.2.1. Mülteci

Bir göç türü olan mültecilik; “dini düşünce, etnik grup, siyasi görüş gibi nedenlerle ülkelerinde güvende olmadıklarını düşünen ve bu nedenle ülkelerini terk eden veya ülkelerinden çıkmaya zorlanan kişilerdir.”<sup>75</sup>

BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’ne göre mülteci; “ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi”dir (Ek 6).<sup>76</sup>

1951 Cenevre Sözleşmesi’nden sonra mültecilerle ilişkili olarak bölgesel sözleşmeler imzalanarak mülteci tanımı genişletilmiştir. Bölgesel sözleşmelerden ilki olarak, 10 Eylül 1969’da imzalanan ve 20 Haziran 1974’te yürürlüğe giren Afrika’daki mülteci sorunlarının özel yönlerini düzenleyen Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi<sup>77</sup> mülteci tanımını genişletmiştir (Ek 10). Buna göre mülteci statüsü:

“... aynı zamanda, kendi menşe ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, .... daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes için geçerli olacaktır.”<sup>78</sup>

1977 yılında imzalanan Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi, kendinden önceki mülteci sözleşmelerine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne atıf yaparak taraf ülkelere gelen kişilere sığınma hakkı tanımlarını belirtmektedir. Bildiride, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki tanımın yanı sıra “insancıl nedenlerle” sığınma talebinde bulunan kişilere de sığınma hakkının verileceğinin açıklanması, 1951 Sözleşmesi’nin boyutlarını aşmakta ve önemli bir değişimi ifade etmektedir.<sup>79</sup>

<sup>75</sup> Hanifi Sever, Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Yasadışı Göç ve Etkileri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kütahya, 2012, C. 1, S. 32, s.53.

<sup>76</sup> 1951 BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Uluslararası Sözleşmesi. [http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/HTMLEditor/File/anasayfa/sözle me.pdf](http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/HTMLEditor/File/anasayfa/sözle%20me.pdf) (Erişim Tarihi: 17.01.2014).

<sup>77</sup> [www.africa-union.org](http://www.africa-union.org).(17.10.2014).

<sup>78</sup> BMMYK, “Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi”, *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*, BMMYK, 1998, s. 314.

<sup>79</sup> <http://multeci.ihh.org.tr/genel/uluslararasi/hukukta/koruma/saglayan/sozlesme/belgeler.html> (19.11. 2009).

22 Kasım 1984 tarihinde Amerika’da ilan edilen Cartagena Mülteciler Bildirisi, Arap Devletlerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi<sup>80</sup>, 27 Mart tarihli kararı gereğince 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımını korumuş fakat;

“Ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi, ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer ve daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse” olarak genişletilmiştir.<sup>81</sup>

1922-1946 yılları arasında Milletler Cemiyeti’nde alınan kararlara göre, bir kişinin mülteci haklarından yararlanması için kendi ülkesi dışında olması ve ülkesinin korumasından yoksun olması gerekmektedir.<sup>82</sup>

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 1. maddesinin A bendinin 1. fıkrasında mülteci kavramı:

“12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Düzenlemeleri veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokolü ya da Uluslararası Mülteci Örgütü Tüzüğü’ne göre mülteci sayılan; Uluslararası Mülteci Örgütü tarafından, faaliyette bulunduğu dönem içinde alınmış mülteci sıfatını vermeme kararları, bu bölün 2. fk.daki koşullara sahip olanlara sıfatının verilmesine engel değildir” şeklinde belirtilmiştir.

Yine 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nün 1. maddesinin A bendinin 2. fıkrasına göre mülteci:

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” olarak tanımlanmaktadır.

---

<sup>80</sup> UNHCR, Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, at Cartagena, Colombia from 19 - 22 November 1984. [www.oas.org](http://www.oas.org). (17.10.2014).

<sup>81</sup> UNHCR, Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi, [http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1\\_m%C3%BClteciler.pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1_m%C3%BClteciler.pdf), s.335.

<sup>82</sup> Bülent Çiçekli, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 40,

Bu iki madde incelendiğinde mülteci kabul edilebilmek için 1951 Cenevre Sözleşmesinde belirtilen yer ve zaman kısıtlamalarının 1967 Protokolü ile ortadan kaldırıldığı görülmektedir.

Bölgesel nitelikte düzenlenen bir belge olan Asya-Afrika Hukuksal Dayanışma Komitesi'nin 1966 yılında Bangkok'ta kabul ettiği mülteci tanımının birinci maddesinde:

“Mülteci ırk, renk, din, siyasi inanç ya da haklı bir temele dayanan zulme uğrama korkusu nedeniyle: Vatandaşı olduğu devleti ya da milliyetine mensup olduğu devleti veya bir vatandaşlığa sahip değilse sürekli ikamet ettiği devleti terk eden veya: Böyle bir devlet ya da devletin dışındayken buraya geri dönmesi ya da korumasından yararlanması mümkün olmayan ya da bunu istemeyen kimselerdir”<sup>83</sup> şeklinde tanımlanarak kabul edilmiştir.

1969 tarihli Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Mülteci Sözleşmesi'ne göre:

“ Mülteci terimi menşei ülke ya da tabiiyetinde olduğu ülke dışındaki bir yerde koruma sağlamak üzere mutad olarak ikamet ettiği yeri, dış saldırı, işgal, yabancı hâkimiyeti ya da menşei ülkenin veya tabiiyetinde bulunduğu ülkenin bir kısmında ya da tamamında kamu düzenini ciddi şekilde sarsan olaylar yüzünden terk etmek zorunda kalan kişiler için geçerli olacaktır”<sup>84</sup> denilmektedir.

Cartagena Bildirisine göre:

“Yaşamları, güvenlikleri ya da özgürlükleri genel şiddet, yabancı baskısı, iç çatışma, insan haklarının ağır ihlali ya da kamu düzenini ciddi şekilde sarsan diğer durumlar yüzünden tehdit altında olması nedeniyle ülkelerinden kaçan kişileri mülteci kapsamına almaktadır”<sup>85</sup> denilmiştir.

27 Mart 1994 tarihinde Arap Ülkeleri Birliği tarafından kabul edilen sözleşmenin 1. maddesinin ilk paragrafında mülteci tanımı olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde belirtilen mülteci tanımı aynen kabul edilmiştir. Aynı sözleşmenin 1. maddesinin ikinci paragrafında ise mülteci:

<sup>83</sup> Gökhan Taneri, *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2012, s. 20.

<sup>84</sup> ABÖ, 1969:Madde 1

<sup>85</sup> www.asylumlaw.org, (Erişim Tarihi: 24.10.2014).

“Ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi, ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşei ülke, yer veya daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse”<sup>86</sup> olarak ele alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2006 tarihli Uygulama Talimatı’nda hem Avrupa ülkelerinden hem de Avrupa dışındaki ülkelere Türkiye’ye gelerek iltica başvurusunda bulunmuş olan yabancılara, “ başvuru sahibi”, “ başvuran” ya da “iltica-sığınma başvurusunda bulunan kişi” denilmektedir. Avrupa Ülkelerinden gelen ve 1951 Cenevre Sözleşmesinin 1. maddesindeki şartları sağlayan İçişleri Bakanlığı tarafından mülteci statüsü verilen yabancı uyruklu ve vatansız kişiye “mülteci” denmektedir.<sup>87</sup>

Gittikçe daha küresel bir hal alan göç bir tercih değil bir zorunluluk olmaya başlamıştır. Yani göç kavramı artık değişerek zorla yerinden edilme kavramına dönüşmektedir. Bu çerçevede mültecilere, çeşitli nedenlerle ve zorlamalarla ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan kişiler denilebilir.<sup>88</sup>

Günümüzde ve bilhassa Türkiye’de mültecilik olgusu, bir realite ve büyük bir sosyal dram olarak görünmektedir. Bilhassa Suriye ve Irak’tan terör, savaş, mezhep ve etnik ayrımcılık, zulüm, baskı, ekonomik kriz, yokluk, işsizlik vb. nedenlerle buradaki vatandaşların Türkiye’ye mülteci olarak gelmeleri Türkiye kamuoyunu her açıdan ilgilendirmekte ve etkilemektedir.

#### *Mülteci Olma Koşulları:*

Mülteci statüsünün kazanılabilmesi için (gidilecek ülkeye de bağlı olarak) birçok koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar 1951 Cenevre sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nde yer almaktadır. Mülteci tanımında var olan bu koşulları dört aşamada ele alınabilir:

<sup>86</sup> www.asylumlaw.org, (Erişim Tarihi: 24.10.2014).

<sup>87</sup> www.egm.gov.tr, (Erişim Tarihi: 24.10.2014).

<sup>88</sup> Kara ve Korkut, 2010, a.g.m., s. 154.

- İlk olarak, zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkma tanımında belirtilmiştir. Bu durumda korkunun nedeni zulme uğrama olmalıdır.<sup>89</sup> Ciddi insan hakları ihlalleri ve verilen zararlar, öldürme, işkence, fiziksel saldırı, haksız cezalandırma, siyasi ve dinsel düşüncelerin kısıtlanması gibi bariz nedenlerle ve benzer diğer özel nedenlerle kişinin başvurusu göz önüne alınarak mülteci statüsünün verilmesi mümkündür.<sup>90</sup>
- İkinci olarak tanımda yer alan zulüm korkusunun ırk, din, tabiiyet, belirli bir toplumsal gruba ait olma ya da siyasi düşüncelerden kaynaklanması gerekmektedir.<sup>91</sup>
- Üçüncü olarak ise, kişinin ülkesi dışında bulunma şartı aranmaktadır. Kişi mülteci başvurusunda bulunduğu esnada zulüm gördüğünü iddia ettiği ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında olması gerekmektedir.<sup>92</sup>
- Son olarak ülkesinin himayesinden yoksun bulunma veya yararlanmak istememe ya da ülkesine geri dönememe veya dönmek istememesidir.<sup>93</sup>

### 1.2.2. Sığınmacı

“Sığınmacı, kendi ülkesinde haklı nedenlere dayanan işkence görme korkusu bulunan ya da silahlı çatışma ve şiddet olayları nedeniyle yaşamı tehlikede olan, bu yüzden de bir başka ülkeden mülteci statüsü isteyen kişi”dir.<sup>94</sup>

Mülteci terimi genellikle, mülteci statüsü almaya yönelik başvuruların hükümet ya da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından karara bağlanmasını bekleyen kişiler için kullanılır. Statüleri resmi olarak tanınmış olması ihtimaline karşın, sığınmacılar menşe ülkelerine geri göndermeme ilkesi<sup>95</sup> gereğince zorla gönderilemezler.

“Sığınmacı” mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişiler için kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında yanıt bekleyen kişiler de sığınmacı olarak

<sup>89</sup> BMMYK, *Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller*, 1998, s. 15.

<sup>90</sup> UNHCR, 2005: 56.

<sup>91</sup> BMMYK, 1998: 19-20.

<sup>92</sup> BMMYK, 1998: 19-20.

<sup>93</sup> BMMYK, 1998: 32

<sup>94</sup> BMMYK, *Sığınma İkilemi, Dünya Mültecilerinin Durumu*, BMMYK, 1997, s. 183.

<sup>95</sup> Mülteci Sözleşmesi, md. 33.



tanımlanır. Başvuru adil bir şekilde incelenene kadar “zulüm olan yere geri göndermeme” ilkesi gereğince sığınmacı, geri göndermeme ilkesinden ve insanca muamele standartlarından yararlanma hakkına sahiptir.<sup>96</sup>

Günümüzde sıkça kullanılan bir diğer kavram “ülkesinde yerinden edilmiş kişiler”dir. Bu kişiler mültecilerle aynı nedenlerle evlerini terk etmek zorunda bırakılmış olabilirler, fakat uluslararası tanınan bir sınırdan geçmemişlerdir. Dünya üzerinde ülkesinde yerinden edilmiş kimselerin sayısı, mültecilerden daha fazladır.<sup>97</sup>

Türkiye’de mülteci ve sığınmacı kavramları arasında uluslararası hukukta kabul edilenden daha farklı bir tanım yapılmaktadır. 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nin 3. maddesine göre mülteci, “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebi ile ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülke himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında ise oraya dönmeyen veya korkudan dönmek istemeyen yabancısıdır”<sup>98</sup> şeklinde olmak üzere 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yapılan tanımı kabul etmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 14. md.de (Ek 5); “Herkes, zulüm karşısında başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir”<sup>99</sup> denilmektedir. Sığınmacı, kendi ülkesinde işkence görme yolunda haklı nedenlere dayanan bir korkusu bulunan ya da silahlı çatışma ve şiddet olayları nedeniyle yaşamı tehlikede olan, bu yüzden de bir başka ülkeden mülteci statüsü isteyen kişidir.<sup>100</sup>

Sığınmacı, ülkesinde baskı gören veya görme ihtimali olan, bu yüzden ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen ve başka bir ülkeden sığınma isteyen kişilerdir. Mülteci ve sığınmacı, kavramları Türkçe’de de eş anlamlıdır. Fakat uygulamada farklı kullanılmaktadır. Türkiye’de uygulamada sığınmacı, yasal statü kazanmak amacıyla başvuran ve başvuruları inceleme safhasında olan kişiler ve Avrupa dışındaki ülkelere gelenler için kullanılmaktadır.<sup>101</sup>

<sup>96</sup> BMMYK, “Mültecilerin Korunması”, *Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi. Parlamenterler İçin El Kitabı*, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi, 2001, Sayı 2.

<sup>97</sup> Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisi. <http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pageKey=MulteciKimdir> (Erişim Tarihi: 22.10.2014).

<sup>98</sup> [www.hyd.org.tr](http://www.hyd.org.tr), (Erişim Tarihi: 22.10.2014).

<sup>99</sup> Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Paris, 10 Aralık, 1948.

<sup>100</sup> BMMYK, 1997: 183

<sup>101</sup> Buz, 2002, a.g.e., 7

### 1.2.3. Mülteci ve Sığınmacı Sorununun Tarihsel Durumu

#### 1.2.3.1. Eski Çağlardan İtibaren Mülteciler

Sığınma kavramı, (binlerce yıl öncesi var olmasına karşın) yazılı olarak ilk defa iki bin yıl önce Hitit Kralı Urhi-Teshup'un, amcası tarafından tahtan uzaklaştırılıp Mısır'a mülteci olarak gönderilmesiyle ortaya çıktığı bilinmektedir.<sup>102</sup> Roma'da özgür fakat güçsüz olup vatandaşlık haklarına sahip olmayanların, güçlü kişilerin koruması altına girmesi de sığınma ilkesi olarak görülmüştür.<sup>103</sup>

Milattan önce beşinci yüzyılda ünlü tarihçi Herodot,<sup>104</sup> “Frigya'dan Sart'a kaçan Adratus'un kendini Lidya Kralı Krezus'a sunduğu ve kralında ona istediği kadar ülkesinde kalabileceğini söylediğini” yazmaktadır.<sup>105</sup> Aztek kanunlarındaki: “eğer bir esir kendi sahibinden kaçarsa ve korunmak için size gelirse, onu geri göndermeyin, o sizin yerlerinizde yaşayabilir ve siz ona kötü ve kaba davranmayın” cümlesinde mülteci kavramı ve geri göndermeme ilkesi olduğu anlaşılmaktadır.<sup>106</sup> Fransız Devrimi ile başlayan politik baskı ve zulüm de binlerce kişinin mülteci olmasına sebep olmuştur.<sup>107</sup>

Günümüzdeki sığınma kavramına benzer ilk düzenleme Roma hukukunu düzenleyen I Justinyen (M.S. 527-565) tarafından “ağır suçlarla suçlanmayan kişiler için sığınma verileceği” hükmü ile Roma Hukuku'nda görülmüştür.<sup>108</sup> Ortaçağ Avrupa'sında ise mezhep çatışmalarından dolayı kitlesel sığınma hareketleri olmuştur. En yoğun sığınma ise 250.000 Huguenot Fransa'dan, Protestanların yoğun olarak bulunduğu İngiltere, Hollanda, Almanya gibi ülkelere olmuştur.<sup>109</sup> 15. yüzyıl sonlarında (1492) İspanya'daki toplu kırımlardan kaçan Arap ve Yahudilerin Osmanlı topraklarına getirilmesi tarihte meydana gelen büyük kitlesel sığınmalardandır.<sup>110</sup> Yirminci

<sup>102</sup> United Nations High Commissioner for Refugees, The State of the World's Refugees, *The Challenge of Protection*, Penguin Books UNCHR, 1993, s. 33.

<sup>103</sup> Alaeddin Şanel, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, AÜSBF Yayınları, No: 498, Ankara, 1982, s. 263

<sup>104</sup> Karacan Büyük Sözlük ve Genel Kültür Ansiklopedisi, “*Herodot*” md.si, Karacan Yayınları, İstanbul, t.y., c.3, s. 978

<sup>105</sup> UNCHR, The State of The Worl's..., s. 33

<sup>106</sup> UNCHR Branch Office, *Quademi*, Italy, t.y., s.36

<sup>107</sup> Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, “*Fransız Devrimi*” Bölümü, İstanbul, 1972, C. 9, s. 139.

<sup>108</sup> Temel Britannica, *Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yayıncılık, İstanbul, C.3, t.y. , s. 250

<sup>109</sup> [https://www.google.com.tr/?gfe\\_rd=cr&ei=7hxn+250.000+Huguenot+Fransa%E2%80%99dan...](https://www.google.com.tr/?gfe_rd=cr&ei=7hxn+250.000+Huguenot+Fransa%E2%80%99dan...), 15. 05.2015

<sup>110</sup> Tevfik Odman, *Mülteci Hukuku...*, s.9. Ayrıntılı bilgi için bkz. S. Shaw, *The Jews of The Ottoman Empire and The Turkish Republic*, New York University Press, New York, 1991, s. 33- 34

yüzyıldan itibaren ise büyük savaşlar, ihtilaller, bağımsızlık hareketleri ile milyonlarca kişi göç ve iltica hareketine başlamış ve halen devam etmektedir.<sup>111</sup>

1991'de Irak'tan çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu bir buçuk milyona yakın insan Türkiye ve İran'a kaçmıştır. Körfez savaşının ardından bu rakam 2,5 milyonu aşmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla da kitlesel göç hareketleri görülmüştür.<sup>112</sup>

Yugoslavya'nın dağılmasıyla 4 milyondan fazla kişi; 1994'teki büyük göller krizinde 3 milyon kişi mülteci olmuştur. 1999'da, Bosna Hersek'te yaklaşık 800.000 Bosnalı; Afganistan'da savaştan kaçan yaklaşık 1 milyon Afgan; Sri Lanka'da Tamiller'den kaçan on binlerce insan ve Doğu Timor'un bağımsızlığını kazanması sonucu yüzbinlerce kişi; Angola'dan kaçan yaklaşık 1,5 milyon kişi; Sudan'da çatışmalardan dolayı 4 milyon kişi, Kolombiya'daki çatışmalardan kaçan yaklaşık 1,5 milyon kişi mülteci olmuştur.<sup>113</sup>

### **1.2.3.2. 2000'li yıllarda Dünyada Mülteci Meselesi**

İşgaller ve Taliban terörüyle oluşan Afgan mülteci hareketi tüm ülkeleri yakından ilgilendirmiştir. Bazı grupların aşırı şiddet ve baskısıyla binlerce Bangladeşlinin ülkelerinden kaçmış ve mülteci olmuştur. Ortadoğu'da, 2001'de İsrail-Filistin çatışmaları ölümlere ve mülteci hareketine neden olmuştur.<sup>114</sup> BMMYK verilerine göre 2009'li yıllardan itibaren yaklaşık 50 milyon kişi mülteci ve sığınmacı durumundadır.<sup>115</sup>

Son iki üç yıl içinde de başta Suriye, Irak ve Filistin olmak üzere Orta Doğu'daki istikrarsızlık, baskı, savaş, terör, ayrılıkçılar vs. nedenlerle çoğunluğu Türkiye ve Ürdün'e olmak üzere milyonlarca kişi mülteci ve sığınmacı konumuna düşmüştür. Bu ülkelerden başta Türkiye, Ürdün, İran gibi komşu ülkelere sığınan mülteci sayısı 5 milyon civarındadır. BM Mülteciler Yüksek Konseyi; "Siyasi krizin çözüm bulunması ve silahlı çatışmaya son verilmesi gibi bir perspektif olmadığı için, Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki iç çatışmadan etkilenen kişilerin sayısı 2015 yılında hiç

<sup>111</sup> Çiğdem Altınışık, Mehmet Şahin Yıldırım, *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara, Ankara Barosu Yayınları, 2002, s. 6.

<sup>112</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu... s. 211-212-216*

<sup>113</sup> *Del Mundo Femando, Independence Deferred Refugees, The Hot Issuefor A New Millenium, 1999, C. 4, S. 117, s. 16-17.*

<sup>114</sup> UNHCR, *Global Report 2007.*

<sup>115</sup> UNCHR, s. 16-17.

kuşkusuz artacaktır, bu rakamın 2015 yılı sonuna kadar 4.27 milyona ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Bu rakamlara bugüne kadar sayıları 5 milyonu aşan Filistinli mülteciler dahil değildir.<sup>116</sup>

2000’li yıllarda dünyadaki tüm iltica ve göç hareketlerinin siyasi ve etnik çatışmalara dayalı olduğu bir gerçektir. Başta Birleşmiş Milletler ve ona bağlı kuruluşlarla, dünya ülkelerinin siyasi ve yönetim anlayışı insani açıdan değişmedikçe bu tür mülteci hareketleri devam edecektir.

#### **1.2.4. Göçmen ve Mülteci Kavramları Arasındaki Farklar**

Mülteci, Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.<sup>117</sup>

Sığınmacı ise, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir.<sup>118</sup>

Bir mültecinin yukarıda belirtilen nedenlerle ülkesi dışında bir başka ülkeye yasal ya da yasadışı yollarla gitmesi eylemi genel olarak sığınma/ilticadır.

Yasadışı göçmen ve mülteci tanımları esas alınarak aradaki ayırım aşağıdaki şekillerde yapılabilir:<sup>119</sup>

---

<sup>116</sup> BM Mülteciler Yüksek Konseyi 2014 Raporu, <http://www.evrensel.net/haber/102106/multecilerin-yeni-evi-ortadogu>, 15.05.2015.

<sup>117</sup> <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx>, 15.05.2015.

<sup>118</sup> <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx>, 15.05.2015.

<sup>119</sup> EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), *Dünyada ve Türkiye’de Yasadışı Göç*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2001.

- Yasadışı göçmenler genellikle ekonomik nedenlerle ülkelerini terk edip başka bir ülkeye gitmektedir. Mülteciler ise ülkesinde bazı nedenlerden dolayı zulüm görme endişesi taşıyan kişiler olup göç sebebi ekonomik nedenler değildir.
- Yasadışı göçmenlerin ülkelerini terk etmeleri gönüllü bir harekettir. Mülteciler çoğu zaman ülkelerini zorunlu olarak terk etmek durumunda kalırlar.
- Yasadışı göç etmek için kullanılan yol ve yöntemler yasadışıdır. Mülteciler ise başka ülkelere yasal veya yasadışı yollarla girmektedir.
- Yasadışı göçmenin yasadışı girişlerinin cezası vardır. Mülteciler ise yasadışı girişinin ardından geçerli nedenlerini sunup ceza yaptırımlardan kurtulur.
- Yasadışı göçmenin sınır dışı edilmesi doğaldır. Mülteci ise ulusal güvenlik veya kamu düzeninin gerektirdiği durumlar dışında sınır dışı edilemez ve hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelere gönderilemez.

### **1.2.5. Uluslararası Hukukta İltica ve Mülteci Statüsünün Tarihçesi**

Mülteci kavramı I. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler'in (o günkü adıyla Milletler Cemiyeti'nin) çalışmalarıyla duyulmaya başlanmış; gerek bu kuruluş ve bünyesindeki kurumlar gerekse birçok dünya ülkesinin resmi ve sivil toplum kuruluşları konuyla ilgilenmeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda ve bilhassa 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin kabul edilmesiyle mülteci ve sığınmacı konuları uluslararası alanda kabul görmeye başlamış ve yine uluslararası hukuk konuları arasına girmiştir. Bu sözleşme ile yetersiz de olsa mülteci hukukunda mültecilerin hakları tanımlanmış ve bu hukukun genişletilerek tüm dünyada kabul göreceği şekilde kabul edilmesi çalışmaları öncü büyük devletler ve Birleşmiş Milletler desteğiyle yürütülmeye başlamıştır.<sup>120</sup>

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1.nci maddesinde, mülteci kavramı: “İrki, dini, uyruğu, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanmayan ya da yararlanmak istemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir.”<sup>121</sup> şeklinde tanımlanmaktadır:

<sup>120</sup> <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx>, 15.05.2015.

<sup>121</sup> 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin I. nci maddesi, 15.05.2015.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ni 29 Ağustos 1961'nde kabul etmiş (359 sayılı Kanun) fakat yalnızca Avrupa'dan Türkiye'ye iltica etmek isteyenleri mülteci olarak kabul edeceğini belirtmiştir.<sup>122</sup>

Türkiye, (1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol ile diğer kanun, tüzük ve yönetmeliklerdeki tanımlar saklı kalmak üzere) iltica ve sığınma işlemlerini düzenleyen “Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”i yayınlamıştır. Bu yönetmelik yayınlanıncaya kadar iltica ya da sığınma talep edenlere sağlanan koruma, daha kişisel temelde ve yerel boyutlarda idi.<sup>123</sup>

Balkan Savaşı (1912), Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve Rus İhtilali (1917) sırasında bu savaşlardan etkilenen ülkelerde büyük göç olayları olmuş ve bu mağdur insanlara sadece Kızılay ve Kızılhaç yardım etmeye çalışmış, daha sonraki yıllarda bu hizmetler yeterli olmadığı için de Milletler Cemiyeti çatısı altında yardım ve koruma girişimleri başlamıştır.

Mültecilere yardım için uluslararası alandaki ilk resmi çabalar uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin, 1921 Ağustos'unda, Rusya iç savaşında bir milyondan fazla Rus mülteciye yardım edilmesi için milletler cemiyetine başvurması ile başladı. Cemiyet ünlü kutup kâşifi, Nansen'i cemiyet adına Avrupa'daki Rus mültecilerin sorunlarından sorumlu yüksek komiser olarak atadı. Nansen'in kurduğu, Cenevre'de ofis ve ev sahibi ülkelerdeki yerel temsilciliklerden oluşan ağ daha sonra BMMYK'nin oluşumuna kaynak olmuştur.<sup>124</sup> Bu ofis tarafından mültecilere elli iki ülke tarafından tanınan “Nansen Pasaportu” olarak adlandırılan seyahat ve kimlik belgeleri verilmeye başlandı. Nansen, 1922'deki Türk-Yunan Savaşı'nda mülteci durumuna düşen Türk ve Yunanlılara da yardımcı olmuş ve Milletler Cemiyeti, Nansen'e Yunan uyruklu Türk mültecilerin Batı Trakya'ya yerleştirilmesi sorumluluğunu da vermiştir.<sup>125</sup>

---

<sup>122</sup> Kadir Ay, Egemen Demircioğlu, Meltem Karatoprak ve Sanem Baykal, *İltica ve Göç Mevzuatı*, Ankara, 2005, s. 13.

<sup>123</sup> Çiçekli, 2009, a.g.e., s. 20.

<sup>124</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu, İnsani Yardımın Elli Yılı*, UNCHR, Oxford University Press, 2000, s. 15.

<sup>125</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu...*, s. 15.

1930 yılında Yüksek Komiserlik, bir yıllık dönem için Milletler Cemiyeti'ne bağlamış ve daha sonra Uluslararası Nansen Ofisi adı altında bir otonom ofis kurmuştur. 1933 Hitler Almanya'sında ülkelerinden kaçan Yahudi ve rejim karşıtları için Profesör James C. McDonald "Almanya'dan Gelen Yahudi ve Diğer Mülteciler İçin Bağımsız Yüksek Komiser" olarak atanmıştır.<sup>126</sup> McDonald, mülteciler için oluşturulan yardım fonu ve gönüllü kuruluşların çalışmalarının koordine edilmesinde etkili oldu.<sup>127</sup>

Milletler Cemiyeti, mülteciler ve sorunları artınca 1938 yılında Londra'da "Hükümetler Arası Mülteciler Komitesi"ni (Intergovernmental Committee on Refugees-IGCR) kurmuştur. Komite, görevini 31 Aralık 1946'ya kadar sürdürmüştür.<sup>128</sup>

IGCR görevine devam ederken ve İkinci Dünya Savaşı bitmeden Kasım 1943'te kırk dört ülkenin katılımı ile "Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi" (*United Nation Relief and Rehabilitation Administration-UNRRA*) kuruldu. Geniş yetki verilen bu örgüt sadece mültecilere değil savaş sebebiyle yerinden edilmiş herkese yardım ediyordu. Savaştan sonra da UNRRA daha çok mültecilerin geri dönmeleri için çalıştı ve yedi milyon kadar mültecinin vatanlarına geri dönmelerini sağladı.<sup>129</sup>

1947'de sonlandırılan UNRRA yerine üç yıllık bir süre için kurulan BM örgütü IRO (International Refugee Organization / Uluslararası Mülteci Teşkilatı), tüm mülteci sorunlarıyla ilgilenen ilk uluslararası kuruluştur. Mültecilerin geri dönüşü, kimlik saptanması, kayıt ve sınıflandırma, bakım ve yardım, hukuki ve siyasi koruma, ulaşım, yerleştirme ve yeniden yapılandırma gibi hizmetleri üstlenen bu kuruluş genelde geri dönüşten çok mültecilerin buldukları veya iltica talep eden üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesine yönelik hizmetler yapmıştır. 1952 Şubat'ında kapanmıştır.<sup>130</sup>

Ocak 1951'de BMMYK'nin kurulması ve Cenevre sözleşmesinin imzalanması mülteciler için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Böylece ilk defa mülteciler için kurumsal bir yapı ve uluslararası hukuk kuralları oluşturulmaya başlanmıştır.<sup>131</sup>

BMMYK'nin mültecilere uluslararası koruma sağlamak ve mültecilerin gönüllü geri dönüşlerini veya başka bir yere yerleştirilmesi ve buraya uyumunu sağlayarak

---

<sup>126</sup> Tevfik Odman, *Mülteci Hukuku*, AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No: 15, Ankara, 1995, s. 17.

<sup>127</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerin Durumu*, s. 15.

<sup>128</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu*, s. 94.

<sup>129</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu...*, s. 16.

<sup>130</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu...*, s. 17.

<sup>131</sup> Bülent Çiçekli, *Uluslararası Hukukta...*, s. 21.

sorunlara kalıcı çözümler bulmak gibi iki aşamalı temel görevi vardı.<sup>132</sup> Bu kuruluş görev aldıktan sonra yirmi milyon mülteci için çözüm üretmeyi başarmıştır.

1951 Sözleşmesi'nin ardından 1967 Protokolü ile ülkeye girmiş ve sığınma talebinde bulunmuş yabancılara ilişkin, “geri göndermeme” ilkesi uluslararası hukukun bir prensibi olmuştur.<sup>133</sup>

Geri göndermeme ilkesi şöyle belirtilmektedir:

“Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.”<sup>134</sup>

*Uluslararası ve Bölgesel Sözleşme ve Belgeler:*

Mültecilerle ilgili pek çok uluslararası ve bölgesel sözleşme ve belgelerden en önemlileri ve içerdiği haklar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

**İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948):** Herkes, herhangi bir devletin sınırları içinde özgürce dolaşma ve oturma hakkına sahiptir (madde 13.1). Herkes, kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma ya da ülkesine yeniden dönme hakkına sahiptir (madde 13.2). Herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınma hakkı vardır (madde 14.1). Bu hak, adi bir suçla ya da BM ilke ve amaçlarına aykırı eylemlerle ilgili kovuşturmalar halinde ileri sürülemez (madde 14.2). Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır (madde 15.1). Hiç kimse, yurttaşlığından ya da yurttaşlığını değiştirme hakkından keyfi bir biçimde yoksun bırakılamaz (madde 15.2).

**Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi (1951):** Bu sözleşmeye göre bir kişinin mülteci statüsüne girebilmesi için öncelikle kendi ülkesini terk etmesi veya ülkesinin sınırları dışında bulunması ve yabancı olması gerekmektedir. Ayrıca bu koşulun yanında kişinin haklı nedenlere dayanan baskı ve zulüm korkusu olması gerekir. Bu bakımdan baskı ve zulme temel teşkil eden nedenler: ırk, milliyet,

<sup>132</sup> BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu*, s. 22.

<sup>133</sup> Yücel Acer, İbrahim Kaya ve Mahir Gümüş, *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s.22.

<sup>134</sup> 1951 Cenevre Sözleşmesi, md. 33(1).



din, siyasi düşünce ve belirli bir sosyal gruba mensubiyet, kişisel ve siyasal veya adli veya siyasi suçlar, savaş ve askeri görevlere dayalı nedenler şeklinde ortaya çıkabilir.<sup>135</sup>

**Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol (1967):** BM Genel Kurulu tarafından 4 Ekim 1967’de yürürlüğe girmiştir. Bunu kabul eden devletler, 1951 Sözleşmesinin temel hükümlerini, bu sözleşmedeki tanıma giren tüm kişilere, tarih sınırlaması olmaksızın uygulamayı taahhüt etmektedir. Fakat bu protokolün bağlayıcılığı yoktur. Örneğin Türkiye protokolü imzalamış fakat coğrafi çekincesini devam ettirmektedir.<sup>136</sup>

**Uluslararası Sivil ve Politik Haklar Sözleşmesi (1966):** 1976’da yürürlüğe girmiştir. Mülteci haklarını içeren hükümler şunlardır; yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı (madde 6), işkence, zalimce, insanlık dışı, onur kırıcı davranışa veya cezalandırmaya maruz kalmama hakkı (madde 7), köleliğin yasaklanması (madde 8), keyfi olarak gözaltına alınmama hakkı (madde 9), ifade özgürlüğü (madde 19), din (madde 18), toplantı (madde 21), sendika üyeliğini de kapsayan dernekleşme hakları, seyahat ve yerleşme özgürlüğü hakkı (madde 12), genel oy kullanma ve seçme hakkı (madde 25), adil yargılanma hakkı (madde 14) ve azınlıkların korunması hakkıdır (madde 27).

**Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966):** Bu belgenin içerdiği hükümler; çalışma hakkı (madde 6-7), sosyal güvenlik hakkı (madde 9), ailenin korunması hakkı (madde 10), uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı (madde 11), eğitim hakkı (madde 13), sağlık hakkı (madde 12) ve sendikaya üye olma hakkıdır (madde 8).

**Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Ek 7) (İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ve Protokolleri (1950):** Bu belgenin içerdiği hükümler; yaşama hakkı (madde 2), özgürlük ve güvenlik hakkı (madde 5), adil yargılanma hakkıdır (madde 6).

**Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989):** Bu sözleşme mülteci, sığınmacı ya da kimliksiz çocuklar dahil on sekiz yaşından küçük tüm çocukları kapsamaktadır. Bu sözleşmede yer alan başlıca haklar; ayrıcalıktan korunma hakkı (madde 2), çocukla ilgili bütün girişimlerde, çocuğun yüksek yararının tam olarak gözetilmesi hakkı (madde 3), yaşam ve gelişme hakkı (madde 6), nüfus kütüğüne kaydedilme hakkı ve bununla

<sup>135</sup> Çiçekli, 2009, a.g.e., s. 22.

<sup>136</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 28.

birlikte vatandaşlık edinme hakkı çocukların ve ailelerinin, ailenin birleşmesi amacıyla bir ülkeye girme ya da onu terk etme hakları (madde 10), çocuğu etkileyen herhangi bir adli ya da idari kovuşturmada yer alma hakkı (madde 12), mülteci sayılan ya da mülteci statüsü kazanmaya çalışan çocuklara özel koruma ve yardım sağlama hakkı (madde 22), silahlı çatışmalardan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlanması hakkı (madde 38). Bu sözleşmede göze çarpan en önemli özellik, ulusal mevzuatta rastlanmayan “mülteci statüsü kazanmaya çalışan” ve “mülteci sayılan” çocuk ifadeleridir.<sup>137</sup>

**Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (1954):** Bu sözleşmenin sığınmacıları ilgilendiren maddeleri şunlardır: ayrımcılık yapılmaması (madde 3), din özgürlüğü hakkı (madde 4), menkul ve gayrimenkul mülkiyet hakkı (madde 13), dernek hakkı (madde 15), mahkemelerde taraf bulunma hakkı (madde 16), devlet eğitim hakkı (madde 22), sosyal yardım hakkı (madde 23), sosyal güvenlik hakkı (madde 24), seyahat özgürlüğü (28. madde).

**Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme (1961):** Bu sözleşme vatansız olan kişilerin azaltılmasını amaçlamakta olup, vatandaşlığı sona ermesi halinde, başka bir vatandaşlığa sahip olması ya da elde edilmesi şartına bağlı olması gerektiği düşüncesine temellenmiştir.<sup>138</sup>

**Her Tür Irk Ayrımcılığına Son Verilmesine İlişkin Sözleşme (1965):** Bu sözleşme, ırk, renk, soy, ulusal veya etnik kökene dayanarak herhangi bir ayırma, dışlama, kısıtlama veya ayrıcalığın cezalandırılması içindir.<sup>139</sup>

### 1.2.6. Türkiye’de Mülteciliğin Tarihi

Göç, çok eski tarihlerden beri Türkiye Cumhuriyeti ve daha öncesinde de Selçuklu ve Osmanlı Devleti’ni ilgilendiren önemli konularından birisi olmuştur. Selçuklular zamanında gerek savaşlar, gerekse Moğollar gibi dış baskılar, gerekse cazibe ortamından dolayı pek çok göç yaşandığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu da büyüdükçe başta Bursa, Edirne ve İstanbul olmak üzere iç göçlere, bazen de kendisine sığınmak isteyenlere veya başta savaştan kaçma veya ikili anlaşmalarla yer değiştirme olmak üzere dış göçlere neden olmuştur Kafkasya, Balkan ve Girit göçleri ile

<sup>137</sup> Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1996:7

<sup>138</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 29

<sup>139</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 27.

15. yy'da İspanya'dan gelen Yahudiler gibi.<sup>140</sup> 1830-1848 yılları arasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan kaçarak Osmanlı İmparatorluğu'na sığınan Macar mültecileri de ayrı bir örnek olabilir.<sup>141</sup>

1920 yılının İstanbul'unda başta Rus, Türk, Ermeni, Rum yaklaşık 100.000'den fazla mülteci vardı. Kaybedilen topraklarda kalmak istememe, Komünizme karşıtlık, iç çatışmadan kaçma bu göçün en önemli nedenidir. Bunların en ilginç de hem merkezi otoriteye karşı isyan çıkardığı hem de yaşadığı yerdeki yerel halka eziyet ettiği halde durum aleyhlerine dönünce gelebilecekleri en yakın ve en emin büyük merkezin burası olduğu düşüncesi ile Rum ve Ermenilerin göçüdür İstanbul'daki yardım kuruluşları bunlara iskan, beslenme, giyim, eğitim, istihdam, dinlenme, sağlık, dini ve moral bakım, vatanına iade vb. konularda ayırım yapmadan yardımcı olmuşlardır.<sup>142</sup>

1923 Lozan Anlaşması'na göre Türkiye ile Yunanistan arasında zorunlu mübadele sözleşmesi ve Bulgaristan ile gönüllü mübadele sonucu bu yıllarda Türkiye, Balkanlar ve Kafkaslardan sürekli soydaş göçü almıştır.<sup>143</sup>

1859 yılından Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybedilen topraklarından milyonlarca Türk ve Müslüman göçmen Anadolu'ya gelmiştir. 1859- 1922 arasında Rusya ve komünizmden kaçan yaklaşık 4 milyon Çerkez ve Tatar gibi Türksoylular da Kafkaslar ve Kırım'dan göç etmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra da bilhassa Balkanlar'dan büyük insan hareketleri devam etti. Bunların çoğu Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya'dan gelmiştir. Cumhuriyetten sonraki ilk mübadelede Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen Türklerin sayısı 384.000 olup, o dönemin en büyük nüfus ve yer değiştirme hareketidir. 1923-1995 yılları arasında 800.000'den fazla insan Türkiye'ye gelmiştir. Balkanlardan Türkiye'ye göç, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra da devam emiş, 1950-1951 ve 1989'daki kitlesel sığınmacıların sayısı 600.000 olmuştur. Asya ülkelerinden de çok fazla olmasa da Türkiye'ye göç edenler olmuştur. 1933-1945 arası yani savaş yıllarında üniversite profesörleri, bilim adamları, sanatçılar, filozoflar ve çok sayıda Yahudi entelektüeli

---

<sup>140</sup> Acer ve ark., 2003, a.g.e., 63.

<sup>141</sup> Mustafa Türkeş, "Sığınmacılar Sorunsalı ve Türkiye". *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Dergisi*, S. 11, 1998, s. 5.

<sup>142</sup> Sema Buz, Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar, Hacettepe Ün., Sosyal Bilimler Ens., Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, s. 35.

<sup>143</sup> Buz, 2002, a.g.e., 35

kapsayan binlerce kişi de cazip ve popüler buldukları Türkiye'ye sığınmıştır. Soğuk savaş döneminde de çok az da olsa göç olayı mevcuttur.<sup>144</sup>

1988-1991 yılları arasında Kuzey Iraklı ve İran'daki İslam devrimi sonrası kaçan mülteciler yarım milyonu bulmuştur.<sup>145</sup>

1988'de, ilk olarak 51.000 Iraklının bulunduğu bir grup; ikincisi 1989'da yaklaşık 400.000 Türkiye kökenli Bulgar; üçüncüsü 1991'de 460.000 Iraklı; dördüncü 1992'de yaklaşık olarak 25.000 Bosnalı ve beşinci olarak da 1999'da ortalama 10.000 Kosovalı mülteci Türkiye'ye gelmiştir.<sup>146</sup>

Her gün devam eden mülteci akını nedeniyle sayısı her gün değişmekle birlikte son Suriye iç savaşı ve Suriye-Irak bölgesindeki İŞİD gibi terör örgütlerinden kaçanların sayısı da iki milyonu çoktan geçmiştir. Yine az sayıda da olsa Kafkaslar, Afganistan, İran, Sudan, Somali, Nijerya gibi ülkelerden mülteci göçü Türkiye'ye devam etmektedir. Bu göçlerin bir kısmı Türkiye için olsa da bir kısmı transit geçit olarak Türkiye'yi seçmektedir.

Ulusal mevzuatımızda 1994 Yönetmeliği dışında mülteci ve sığınmacılara ait fazla bir yasal düzenleme yoktur. Yabancılar için geçerli hükümlerin sığınmacılar içinde uygulanabileceği kabul edilmektedir. Bu konuda Türkiye'de halihazır kanunlar şunlardır:<sup>147</sup>

- **2510 Sayılı İskan Yasası (1934):** Türk kültürüne bağlı olmayanların muhacirliğe kabul edilip edilmeyeceğini ele almıştır.
- **5682 Sayılı Pasaport Yasası (1950):** Yurt tutmak amacıyla gelen yabancıların, pasaportları olsun olmasın Türkiye'ye kabullerinin İçişleri Bakanlığı'na bağlı olduğunu belirtmiştir.
- **5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (1950):** Bu kanunda mültecilerle ilgili olarak yabancılar hukukuna tabii olacakları belirtilmektedir.

---

<sup>144</sup> İbrahim Sirkeci, "Türkiye'ye Göç Üzerine Kısa Bir Not", *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Demeği Dergisi*, Ocak-Şubat 1999, C. 2, S. 10, s. 5.

<sup>145</sup> Sirkeci, 1999, a.g.e., s. 6.

<sup>146</sup> Türkiye'de BMMYK 2001:2.

<sup>147</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 37.

- **Türk Vatandaşlığı Kanunu (1964):** Bu kanunda özel bir hüküm bulunmamakta ve genel vatandaşlığa alınma koşulları belirtilmektedir.
- **1111 Sayılı Askerlik Kanunu (1927):** Mültecilerin askerlik konuları ile ilgilidir.
- **2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yasası (1983):** Sosyal hizmetlerin sunulmasında sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığının gözetilemeyeceği ifadesi mülteci çocukların lehinedir.
- **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982):** Herkesin dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep vb. sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu düzenleyen maddeler mültecileri ve sığınmacıları ilgilendirir. Anayasaya eklenen yeni maddeler de aksine hüküm yoktur.
- **Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (30 Kasım 1994):** Türkiye 1961 yılında imzaladığı Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile daha sonra eklenen Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolü ve diğer kanun, tüzük ve yönetmelikler çerçevesinde yürütülen iltica hakkı ile ilgili mevzuatı bu yönetmelikte düzenlemiştir.

#### 1.2.6.1. Ulusal Mevzuatta Mültecilik ve Sığınmacılık

Türkiye, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Protokolüne 1961'de 'coğrafi çekince' şartıyla taraf olmuştur. Yani Türkiye sadece Batı Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul etmektedir. Cenevre Protokolü, taraf olan tüm ülkeleri mülteciler konusunda sorumlu kılmaktadır. Ancak Türkiye bu sınırlandırma nedeniyle söz konusu yükümlülükleri yerine getirmemektedir. Yine Türkiye, Batı Avrupa dışından gelenleri ise "geçici sığınmacı" olarak adlandırmakta ve sığınmacılık işlemlerini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği içerisinde yürütmektedir.<sup>148</sup>

<sup>148</sup> T.C., İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, Ankara, 2005, s.5

Göç güzergâhı açısından transit bir bölgede ve kilit bir konumu olan Türkiye yoğun göçleri engelleyememekte; ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarına zarar verilmeyecek şekilde konuya çözüm bulunması gerektiğini savunmaktadır. Bilhassa önceleri Balkanlar, son yıllarda da Irak ve Suriye'den gelen göç hareketlerinden oldukça fazla etkilenen Türkiye bu sorunu çözmekte yalnız kalmakta ve diğer ülkelerin bu insani ve küresel soruna ilgisiz kalmasını haklı olarak eleştirmektedir. Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancılar içerisinde mülteci ve sığınmacılar 'geçici' olarak ikamete tabi tutulmakta; menşe ülke ve Türkiye dışında üçüncü bir ülkeye yerleştirme işlemi gerçekleşinceye kadar Türkiye'de kalmaktadırlar. Fakat bu yasal süreç sonunda üçüncü ülkeler kayıtsız kalmakta ve sorun büyümektedir.<sup>149</sup>

#### *Ulusal Eylem Planı:*

AB mevzuatıyla uyumluluk amacıyla hazırlanan tasarı, İçişleri Bakanlığı tarafından tamamlanmış ve "Sığınma ve Göç alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" adıyla Bakanlar Kurulu'nda kabul edilerek, 05.03.2005'te yürürlüğe konulmuştur.

Ulusal Eylem Plan'ında, AB'nin üzerinde durduğu ve mülteci kabullerinde ortaya çıkacak mali yükün paylaşılması için şart koştuğu geri kabul antlaşmalarının tamamlanması gerekliliği belirtilmektedir. Bununla, yasa dışı olarak gerçekleştirilen göçlerin Türkiye üzerinden yapıldığının tespiti halinde, Türkiye'nin geri kabulü hedeflenmektedir. Türkiye'nin de yasadışı göç kaynağı ülkelerle bu tip antlaşmalar yapması durumunda, bunlar geldikleri ülkeye geri gönderilebilecektir. Ulusal Eylem Plan'ında, sınır dışı etme konusunda Non-refoulement yasağına uygun hareket edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu konuda da özellikle, 5682 sayılı Pasaport Kanunu, Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun olmak üzere, mevzuatta bulunan yabancıların ülkeye girişinin reddi, ülkeyi terke davet, ülkeden çıkarılmaları, geri dönüşleri ve sınır dışı edilmelerine ilişkin tanımların, yeniden yapılması gerektiği belirtilmiştir. Vatansız, sığınmacı ya da mülteciler, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda öngörülen şartları yerine getirerek vatandaş olabilirler.<sup>150</sup>

---

<sup>149</sup> Kara ve Korkut, 2010, a.g.m., s. 5.

<sup>150</sup> Taneri, 2012, a.g.e., s. 223.

### *Türk Hukuku ve Geri Göndermeme (Non-Refoulement):*

Türk hukukunda, Non-refoulement ilkesinin tam karşılığı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 18. maddesi, suçluların iadesini düzenlemekte olup, suçluların iadesinin:

"Düşünce suçu veya siyasi ya da askeri suç niteliğinde ise" ya da "Kişinin, talep eden devlete geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri varsa" reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 18. maddesi, doğrudan mültecilik konusunu düzenlemediği ve kişiye böyle bir statü verilmesi de kişinin yasada belirtilen tehlikeye maruz kalma ihtimali bulunması halinde, iadesinin mümkün olmadığına göre, Türk Hukuku açısından tamamlayıcı koruma oluşturan temel hükmü budur.<sup>151</sup>

#### **1.2.6.2. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler**

Anayasa'nın 90. maddesinde, temel hak ve özgürlüklere ait uluslararası antlaşmalar ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde uluslararası antlaşmaların geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu durum sınır dışı etme işlemleriyle ilgili antlaşmaların ve bu antlaşmalara ilişkin anlaşmazlıklar nedeniyle verilen uluslararası yargı organları kararlarının da öncelikle uygulanmasını gerekli kılmıştır.<sup>152</sup>

Türkiye'nin taraf olduğu konuyla ilgili sözleşmeler şöyledir:

- a. **Mültecilerin Hukukî Durumuna İlişkin 1951 Mülteci Sözleşmesi:** Türkiye "Mültecilerin Hukukî Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi"ne taraftır. 1951 Sözleşmesinin 33. maddesine göre, hiç bir devlet mülteciyi ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba dahil olması ya da siyasal düşünceleri nedeniyle yaşam ve özgürlüğünün risk altına gireceği bir ülkeye geri gönderemez, o ülkeye sınır dışı edemez.<sup>153</sup>

<sup>151</sup> Taneri, 2012, a.g.e., s. 234

<sup>152</sup> Sedat Sirmen, Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar, *Ankara Barosu Dergisi*, 2009, C. 67, S. 3, s. 30.

<sup>153</sup> Halim Yılmaz, [http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/Halim\\_Yilmaz\\_1.pdf](http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/Halim_Yilmaz_1.pdf), Erişim Tarihi: 01.10.2014.

- b. **İşkence ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi 3/1 Maddesi Gereğince:** "Hiçbir taraf devlet bir şahsı, işkenceye tabi olacağına dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir." Bu sözleşme, "İşkence ve Diğer Zalimane, Gayrı İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezalandırmaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin İlişik Beyan ve Çekinceler ile Onaylanmasına Dair..." 10 Ağustos 1988 gün ve 19895 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 88/13023 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanmıştır.<sup>154</sup>
- c. **Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS):** Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS), Avrupa ülkeleri arasında suçluların iadesiyle ilgili olup, 3. maddesine göre, iadesi istenilen; siyasî suç, siyasî suçla bağıntılı suç ya da ırk, din, milliyet, siyasî görüş nedeniyle takip veya cezalandırılması amacıyla iade talep edildiği kanaatine varılması halinde, iade edilmeyecektir.<sup>155</sup>
- d. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi:** AİHS'nin uygulanmasını gözetmek amacıyla kurulan AİHM, Non-refoulement ilkesini değerlendirmiş ve işkenceye ilişkin AİHS 3. maddesi, bu ilke kapsamında görmüştür.<sup>156</sup>
- e. **Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi:** 23 Mart 1976'da yürürlüğe girmiş, Türkiye'de ise 15 Ağustos 2000'de kabul edilmiştir. TBMM tarafından 23 Eylül 2003'de "Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin İlişkin Beyan ve Çekinceler ile Onaylanmasına Dair..." 5851 sayılı Kanun onaylanmıştır.<sup>157</sup>
- f. **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20.11.1989):** Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Onaylanmasına Dair Kanun'la 27.1.1995 gün ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 23.12.1994 gün ve 6423 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.
- g. **Sınırşan Örgütlü Suçlara İlişkin BM Sözleşmesi:** Bu sözleşmenin 16. maddesinin 14. bendine göre: "...talepte bulunan taraf, kişiyi cinsiyeti, ırkı, dini,

<sup>154</sup> Taneri, 2012, a.g.e., s. 235

<sup>155</sup> Nuray Ekşi, İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2008, C. 82, S. 6, s. 28.

<sup>156</sup> Yılmaz, a.g.m.

<sup>157</sup> Taneri, 2012: 236



vatandaşlığı, etnik kökeni veya siyasi görüşleri nedeniyle yargılamak veya cezalandırmak için yapıldığına veya bu nedenlerden herhangi biri bakımından talebe uymanın, anıları kişinin durumuna hanel getireceğine inanmak için ciddi sebeplerin varlığına kanaat getirirse, bu sözleşmedeki hiçbir hükmün iadeye ilişkin bir zorunluluk getirdiği şeklinde yorumlanamaz." 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 42. maddesi çekince koyma hakkı tanımış, 1994 Yönetmeliği ile Avrupa dışından gelen kişilere, sırf insani nedenlerle geçici sığınma hakkı tanımıştır.<sup>158</sup>

### 1.3. TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA SİĞİNMACI VE MÜLTECİLERİN DURUMU

Daha önce de belirttiğimiz gibi Türkiye özellikle son yıllarda gittikçe artan oranda mülteci, sığınmacı ve göçmenin transit geçiş yaptıkları önemli bir merkezi ülke konumundadır. Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkelerinden çeşitli nedenlerle ayrılan on binlerce mülteci, sığınmacı ve göçmen Türkiye üzerinden kara ve deniz yoluyla Avrupa'ya geçmeye çalışmaktadır.<sup>159</sup>

"Türkiye'nin özel konumu, göç alan, göç veren ve geçiş ülkesi olması nedeniyle, jeo-stratejik konumundan kaynaklanır. Dünyada zorunlu göçlere sebep olan olayların gittikçe artan bir biçimde devam etmesi, Türkiye'nin özellikle coğrafi konumu itibariyle ciddi bir oranda sığınmacı göçüne sahne olmasına neden olmaktadır. Son zamanlarda Irak, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Sudan ve Somali gibi ülkelerden Avrupa Birliği ülkelerine, kısmen de ABD ve Kanada'ya gidiş yolunda, geçiş güzergâhında bulunan Türkiye'ye giriş yapmaya çalışan sığınmacıların sayısı giderek artmaktadır."<sup>160</sup>

Türkiye 1951 Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlama getirerek imzalayan bir ülke olarak Avrupa'dan gelen kişileri "mülteci" olarak kabul ederken, Avrupa dışından gelenleri kabul etmemekte, bu kişileri "sığınmacı" ya da "kaçak göçmen" olarak

---

<sup>158</sup> Taneri, 2012: 237

<sup>159</sup> Baklacioğlu, N. Özgür, *Hayır Kuramlarında Mültecinin Yeniden İnşası: Uluslararası Sosyal Aktörden Sadakanın Nesnesine*, 2009, s.442- 452;

<sup>160</sup> Kemal Kirişçi, "Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Göç ve Sığınma", *Düşünce Gündem, Mültecilik Özel Sayısı*, Temmuz 2008, C. 4, S. 44, s. 12-15; SGDD, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, *Askıdaki Yaşamlar & Algıdaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu*, Ankara, 2001.

tanımlamaktadır. Tutulmakta olan kişiler yabancılar misafirhanelerinde, polis nezarethanelerinde veya havaalanlarındaki transit bölgelerde gözetim altında bulundurulmaktadır. Misafirhaneler ülke çapında emniyet müdürlüklerinin kontrolü altındadır ve mülteciler de dahil burada tutulan yabancıların serbestçe dolaşımına izin verilmemektedir”<sup>161</sup>

Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin raporunun aksine TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından İstanbul'daki Kaçak Göçmenler Barınağı'nın incelendiği raporda insan hakları açısından herhangi bir sorun yaşanmadığı belirtilmektedir. Raporda sığınmacı ve mültecilerin beslenme ve sağlık konusunda yakındıkları, önceleri İl Sağlık Müdürlüğü'nden hekim gelirken, bu uygulamanın kaldırıldığı, parası olmayanlara ilaç sağlamada güçlükler yaşandığı belirtilmekle birlikte kurum, insan hakları açısından sorun yaratmayan bir kurum olarak nitelendirilmiştir.<sup>162</sup>

Türkiye'nin bilhassa güneydeki bazı sınır illerinde bulunan barınma merkezleri ise nitelik ve içerik açısından misafirhanelerden farklıdır. Barınma merkezlerinde, resmi iltica başvurusunda bulunmuşlarla birlikte aile bireyleri de toplu olarak kalabilmektedir. İçişleri Bakanlığı'nda kaydı bulunan ve yerleştirildiği ilin sınırları içinde kalan sığınmacı ve mülteciler yeşil kart imkanından faydalanabilmektedir. Ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanmak için sığınmacı veya mültecinin ikamet ettiği yerin Emniyet Müdürlüğü'ne müracaat etmeleri gerekmektedir. Emniyet yetkililerinin Sağlık Müdürlüğü'ne resmi yazısıyla birlikte başvuran mülteci ve sığınmacı, Sağlık Müdürlüğü tarafından kamuya ait bir sağlık kurumuna gönderilmekte ve gerekli tedavileri ayırım yapılmadan yapılmaktadır.<sup>163</sup>

Frantz (2003)'a göre Türkiye'de çoğu mülteci, var olan yasal düzenlemelere rağmen fonların azlığı, dil sorunları vb. nedenlerle sağlık hizmetlerine yeteri kadar erişememektedir. Sağlık hizmetlerine ulaşmanın önündeki engellerden biri de pek çok mültecinin iş bulamama, damgalanma, ayrımcılığa maruz kalma, dil sorunları, sivil toplum kuruluşlarının eksikliği vb. nedenlerle devlet tarafından yerleştirildikleri küçük illerden ayrılarak İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlere gitmesi ve bu nedenle sosyal

<sup>161</sup> İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, *Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı 2008 İzleme Raporu*, Ankara, 2009.

<sup>162</sup> İstanbul Emniyet Müdürlüğü, *Yabancılar Şube Müdürlüğü Kaçak Göçmenler Barınağı İnceleme Raporu*, Ankara, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı, 2008.

<sup>163</sup> Sağlık Bakanlığı, *Genelge 2002/33. 12.03.2002. Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, Ankara.

haklarını kaybetmesidir. Korku veya değişik nedenlerle çoğu mülteci tedavi için maddi durumuna göre eczanelerden ilaç olarak doktorsuz tedavi olma yoluna gitmektedir. Ayrıca bir de kimsesi olmayan ve bakıma muhtaç mülteci çocukların sorunu önemli boyuttadır. Bu çocuklar sağlık taramasından geçirildikten sonra sağlığı yerinde olanlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yerleştirilmekte; tedaviye ihtiyacı olanlar da tedavi edilmektedir.<sup>164</sup>

Devletin mevcut politikasına göre sığınmacı ve mültecilerin değişik kentlere ve buralardaki değişik kamplara dağıtılması, bu kişilerin sağlık hizmeti alması ve sosyal hizmetlerden faydalanmasını güçleştirmektedir. İltica ve Göç Konusunda AB Uyumu çerçevesinde hazırlanan Ulusal Eylem Planı'na göre sığınmacı ve mülteciler için her biri ortalama 750 kişi kapasiteli kabul, tarama ve barınma merkezlerinin kurulması öngörülmüş ve bu projenin Türkiye'nin yanında AB ve BM tarafından finanse edileceği belirtilmiş ve hayata geçirilmiştir.<sup>165</sup>

Transit göç güzergâhı konumunda görülen Türkiye'yi kaçak göçmenlerden sonra en sık kullananlar mültecilerdir. 1980'lerin başından itibaren ülkeye gelen ilk kitlesel mülteci grubu 1979 İran Devrimi'nden kaçanlar olmuştur. 1980-1991 yılları arasında Türkiye'ye kaçıp, burada geçici süre kaldıktan sonra Avrupa'ya 1,5 milyon İranlı'nın göç ettiği öne sürülmektedir. İkinci büyük göç grubu da 1988-1991 tarihleri arasında yaklaşık 600 bin Kuzey Iraklı'lar oluşturmuştur. Türkiye bu gruba korunma imkanı sağlamıştır.<sup>166</sup> 2000'li yıllara kadar Türkiye'ye gelen mültecilerin çoğunluğunu Ortadoğu ülkelerinden gelenler oluştururken, daha sonraki yıllarda Asya ve Afrikalıların da yoğunlaşmasıyla mülteci köken ülkeleri çoğalmıştır.<sup>167</sup>

UNHCR verilerine göre Türkiye'de 50 ülkeden 143 farklı etnik gruba mensup mülteci vardır. Suriye, Irak, İran, Afganistan, Somali, Sudan, Eritre, Özbekistan bu ülkelerin ön sıralarındadır. Türkiye'nin mülteciler için zorunlu ikamet yapacakları 30 il belirlemesine rağmen mülteciler bu iller dışındaki şehirlere de dağılmışlardır.<sup>168</sup>

---

<sup>164</sup> Elizabeth. Frantz, *Report on the Situation of Refugees in Turkey: Findings of a Five-week Exploratory Study December 2002 – January 2003*. Forced Migration and Refugee Studies. American University of Cairo, 2003.

<sup>165</sup> Frantz, a.g.e.

<sup>166</sup> Mannaert, 2003, www.unhcr.org, (Erişim Tarihi: 08.11.2014).

<sup>167</sup> British Council, *İstanbul'daki Göçmenler: 2000'lerden Bir Görünüm*, İstanbul, 2009, s.4

<sup>168</sup> www.unhcr.org.tr, (Erişim Tarihi: 08.11.2014).

Mültecilerin yasal prosedür içinde olanları yukarıda özetlediğimiz gibi belirlenirken yasadışı olarak gerçekleşen sığınmacı hareketlerinin boyutu ise kesin olarak belirlenememektedir. Türkiye’de her yıl binlerce kaçak göçmen yakalanmasına rağmen Türkiye’yi transit bir geçiş yeri olarak kullanırken yakalanamayanların sayısının daha da çok olduğu bir gerçektir. Türkiye’nin yasadışı göçü ilişkin koşulları ve cezaları ağırlaştırmasıyla kaçak göç yollarının değişmeye başladığı ve değişik ülkelere kaydığı da gözlenmektedir.

### **1.3.1. Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerle İlgili Veriler**

Türkiye’de sığınma başvurusunda bulunanların sayısı 2010 yılından itibaren büyük artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisi’nin verilerine göre; 2010 yılında sığınma hakkından yararlanmak isteyenlerin sayısı 6715 iken, 2011 yılında bu sayı 10.964 olarak belirlenmiştir. 2010 yılındaki sığınmacılardan ilk sırayı 2706 kişi ile İran vatandaşları alırken, 2011’de ilk sırayı 3678 kişi ile Irak vatandaşları almıştır. Yine ülkedeki kayıtlı toplam mülteci sayısı 2010’da 10.032 iken, 2011 yılında 14.465 olarak açıklanmış ve Irak uyruklu mültecilerin toplam mültecilerin 7071 kişi ile yaklaşık yarısını oluşturduğu görülmüştür. Sonuç olarak, 2011 yılı sonu itibariyle BMMYK Türkiye Ofisi’nde kayıtlı mülteciler ve sığınma başvurusu yapan kişilerin toplamı 24.429’a ulaşmıştır. Suriye’de iç savaşın başladığı 2011 yılından 2012 ortasına kadar üç milyon kişi mülteci olmuştur. Türkiye’ye sığınanlar hariç, 123.600 Suriyeli de Avrupa ülkelerine sığınma isteminde bulunmuştur.<sup>169</sup>

2014 UNHCR verilerine göre Suriye nüfusunun yaklaşık yarısı evlerini terk etmek ve canlarını kurtarmak için kaçmak zorunda bırakılmış ve sonuçta her 8 Suriyeliden birisi ülke dışına kaçmıştır. Özetle Suriye’de 6.5 milyon kişi yerinden edilmiş durumdadır. Mültecilerin büyük çoğunluğu Lübnan, Ürdün ve Türkiye’yi tercih etmiştir. Suriyeli mülteciler son 60 yıl içinde Filistin mültecilerin ardından ikinci sırada yer alarak UNHCR’nin 64 yıl içinde ilgilendiği dünyanın en büyük mülteci olayıdır.<sup>170</sup>

UNHCR, 7 Ocak 2015 verilerine göre ise Orta Doğu ve Afrika’da şiddetlenen iç ayaklanmalar ve savaşlarla birlikte, 2014 yılının ilk 6 ayında, yaklaşık 5.5 milyon kişi

<sup>169</sup> <http://www.unhcr.org.tr/?content=581>, (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

<sup>170</sup> <http://www.unhcr.org.tr/?content=581>, (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

yerinden edilmiş, yıl sonunda da bu sayı 6,5 milyonu bulmuştur. Bu mülteci rakamlarının yüzde kırkı da Türkiye'ye göç etmiştir.<sup>171</sup>

BMMYK verileri, Türkiye'deki sığınmacıların büyük bölümünün ülkelerinde işgal, savaş veya silahlı çatışma yaşanan bölgelerden gelen kişilerden oluştuğunu göstermektedir. Son yıllarda yasadışı göç hareketliliğinin büyük kısmını Irak, Afganistan, Somali ve Filistin kökenli sığınmacılar oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak siyasi nedenlerle ülkelerini terk eden İran kökenli mülteci ve sığınmacılar ise tarihi ve kültürel yakınlığından dolayı Türkiye'ye gelmeye çalışmaktadır. Son yıllardaki bu mülteci hareketliğinde dikkati çeken bir husus da çocuk mülteci ve sığınmacı sayısındaki büyük artıştır. 2014 yılı istatistiklerine göre BMMYK Türkiye Ofisine kayıtlı mülteci veya geçici sığınmacı statüsündeki 0-4 yaş grubu çocuk sayısı iki katına çıkmıştır. 5-17 yaşları arasındaki (yani okul çağındaki) çocukların sayısında da önemli artış vardır. Bu kategorideki toplam çocuk sayısı 2011 yılında 6.411 iken 2014 sonunda bu rakam toplam mülteci sayısının %53'üne yani yaklaşık 1.100.000'e ulaşmıştır.<sup>172</sup>

Son yıllardaki mülteci durumu ve çocuk mültecilerin sayısı gözönüne alındığında ve bunların şu anda ve ileride hem kendilerinin yaşayacağı hem de Türkiye'ye maddi ve manevi yükünü düşündüğümüzde Türkiye'nin diğer taraf ülkelere yaptığı çağrının önemi ve koyduğu bazı coğrafi ve diğer kısıtlamaların nedeni daha iyi anlaşılacaktır. Batılı ülkeler kendi ülkelerine mültecilik söz konusu olduğunda katı davranmakta, Türkiye gibi insani duygularla mülteci kabul eden ülkelere de BM çağrılarına rağmen gereken ilgi ve yardımı yapmamaktadır.

### **1.3.2. Türkiye'de Sığınmacıların ve Mültecilerin Durumuna, Uluslararası Hukuk ve Ulusal Mevzuat Çerçevesinde Genel Bakış**

Türkiye'nin, Avrupa Konseyine en eski üye devletlerden biri olmasına ve 1954 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine, 1962 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesine, 1968 yılında ise 1967 Protokolü gibi birçok uluslararası sözleşmeyi imzalamış olmasına rağmen, Birleşmiş Milletler İşkence ve

<sup>171</sup> <http://www.unhcr.org.tr/?content=581>, (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

<sup>172</sup> <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-ye-gelen-suriyelilerin-yuzde-mersin-yerelhaber-444666/>, (Erişim Tarihi: 08.11.2014).

Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşmenin İhtiyari Protokolü'nü (OP-CAT) imzalamamıştır.<sup>173</sup>

Türkiye, Avrupa'dan gelenlere uluslararası alanda tanınan mülteci statüsü yerine, kendi iç hukukuna göre “misafir” statüsü vermektedir. Avrupa dışından gelenler için sığınma başvurularında birbirine paralel iki yol izlenmektedir. Söz konusu mülteci öncelikli olarak Mülteci Statüsünün Belirlenmesi (MSB) ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere BMMYK'ya başvurusunu yapmaktadır. Bu işlemin sonrasında ise, kişinin üçüncü ülkeye yerleştirilmeden önceki süreçte Türkiye'de kalıp kalamayacağını belirlenmesi için İçişleri Bakanlığı'na yapması gereken başvurudur.<sup>174</sup>

Coğrafi konumu gereği, Güney ve Doğu ile Kuzey ve Batı arasında bir köprü görevi gören Türkiye'nin, 1951 Cenevre Protokolüne ‘coğrafi çekince’ ile taraf olduğunu daha önce belirtmiştik. Buna göre Türkiye, sadece Batı Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul etmekte ve mültecinin tanımına “Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle” ifadesini eklemektedir.<sup>175</sup> Cenevre Protokolü, taraf olan tüm ülkeleri uygulanacak politikalara uymasını istemekte ve mülteciler konusunda taraf ülkeleri sorumlu kılmaktadır. Ancak Türkiye, bu sınırlandırma çekincesini öne sürerek söz konusu yükümlülükleri yerine getirmemektedir.

Türkiye, Batı Avrupa dışından gelenleri ise ‘geçici sığınmacı olarak adlandırmakta ve sığınmacılık işlemlerini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği içerisinde yürütmektedir.<sup>176</sup>

### **1.3.3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**

İçişleri Bakanlığı kendi bünyesinde 3000 yeni kadro ile yeni bir genel müdürlük oluşturmuştur. 6458 Sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlandığında kanunun beşinci kısmı olan ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetkiler ve teşkilatlanmasını belirleyen hükümler aynı tarihte yürürlüğe girmiştir (Ek 4).

---

<sup>173</sup> Urk, 2010, a.g.e., s. 67

<sup>174</sup> Urk, 2010, a.g.e., s. 67

<sup>175</sup> İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı s.5

<sup>176</sup> Ulusal Eylem Planı,... s. 37.

5 kısımdan oluşan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 125. Maddenin b fıkrası gereğince de diğer dört kısım; 1. Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Geri Gönderme Yasağı; 2. Yabancılar; 3. Uluslararası Koruma; 4. Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Ortak Hükümler'dir. 11.04.2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.<sup>177</sup>

“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (Ek 4) ile kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü; göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek amacıyla kurulmuştur.<sup>178</sup>

Kurum personelinin istihdam, ücret, mali ve sosyal haklarınının 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde belirleneceği ve ihdas edilen kadro dışında gerekli görüldüğü takdirde geçici görevli personel sayısınının 900 kişiye ulaşabileceği de belirtilmiştir.<sup>179</sup>

Kurumun yönetim kademesinde 1 Genel Müdür, 2 Genel Müdür Yardımcısı, 11 Daire Başkanı ve 1 Hukuk müşaviri görev yapacaktır. Bunlardan Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanı, Uyum ve İletişim Dairesi Başkanı, Dış İlişkiler Dairesi Başkanı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanı ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanı kadrolarında mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfından; Yabancılar Dairesi Başkanı, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanı, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanı, Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanı, İnsan Kaynakları Dairesi Başkanı, Eğitim Dairesi Başkanı ve I. Hukuk Müşaviri ise genel idare hizmetleri sınıfında istihdam edilecektir.<sup>180</sup>

Kurumun taşra teşkilatında ise; Merkez Müdürü, İnsan Ticareti Mağdurları Sığınma Evi Müdürü, Çözümleyici, Programcı, Mütercim, Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni, Memur, Şoför, Avukat, Sosyolog, Sosyal Çalışmacı, Psikolog ve Hizmetli

<sup>177</sup> [http://www.goc.gov.tr/icerik6/6458-sayili-yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanunu-yururluge-girdi\\_350\\_361\\_607\\_icerik](http://www.goc.gov.tr/icerik6/6458-sayili-yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanunu-yururluge-girdi_350_361_607_icerik)

<sup>178</sup> <http://www.goc.gov.tr/main/>, (Erişim Tarihi: 11.11.2014).

<sup>179</sup> <http://www.goc.gov.tr/main/>, (Erişim Tarihi: 11.11.2014).

<sup>180</sup> <http://www.goc.gov.tr/main/>, (Erişim Tarihi:11.11.2014).

görev alacaktır. Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili konularda çalıştırılmak üzere bütün kamu kurum ve kuruluşlarının personeli, kendilerinin ve kurumlarının muvafakatiyle Genel Müdürlükte geçici olarak görevlendirilebilecektir. Görevlendirme, personelin aylık, ödenek, her tür zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hak ve yardımları kendi kurumlarınca ödenmek kaydıyla yapılacak ve bu şekilde görevlendirilen personel, kurumlarından aylıksız izinli sayılacaktır. Görevlendirilecek personelin sayısı, mevcut personelin yüzde otuzunu aşamayacağı da yine bu kanunda belirtilmiştir.<sup>181</sup>

---

<sup>181</sup> <http://www.asdep.org/node/133>, (Erişim Tarihi: 11.11.2014).



## İKİNCİ BÖLÜM

### MÜLTECİ VE SİĞINMACILARIN HAKLARI VE SORUNLARI

#### 2.1. SİĞINMACI VE MÜLTECİLERİN HAKLARI

Uluslararası kabul gören mültecilerin ve sığınmacıların göç etmek zorunda oldukları ülkeler tarafından korunmasına ilişkin önemli haklar aşağıda açıklanmıştır.

##### 2.1.1. Sağlık Yardımından Yararlanma Hakkı

Sağlık kavramı değişik şekillerde tanımlansa da en yaygın tanım, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımıdır. DSÖ'ne göre sağlık, "sadece hastalığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan da iyilik halinin olmasıdır." Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 25. maddesine göre 'sağlık hakkı'; "yaşam hakkı çerçevesinde kabul görmüş evrensel bir haktır."<sup>182</sup> Herkes, sağlıklı olmak hakkına sahip olmanın yanında sağlık hizmetinden yararlanma hakkına da sahiptir. Sağlık hizmeti, her ülkede farklılık gösterse de, genel olarak devletlerin sorumluluğu altındadır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (2000), md. 35'e göre:

"Herkes, ulusal yasalar ve uygulamalarda belirtilen şartlar çerçevesinde koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına ve tıbbi tedaviden yararlanma hakkına sahiptir. Bütün Birlik politikaları ve faaliyetlerinin tanımlanmasında ve uygulanmasında yüksek düzeyde bir insan sağlığı koruması sağlanmalıdır."<sup>183</sup>

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık hizmetleri: "Kişilerin ve toplumların sağlıklarını korumak, hastalandıklarında tedavilerini yapmak, tam olarak iyileşmeyip sakat kalanların başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilmelerini sağlamak amacıyla yapılan planlı etkinliklerdir."<sup>184</sup> Hem insani bir görev hem de uluslararası hukuki kurallara göre bir zorunluluk ve sorumluluk olan sağlık hizmetleri sağlama işi sosyal eşitsizliklerin etkilerinin giderilmesi ve mülteci ve sığınmacıların mağduriyetlerinin önlenmesi açısından da önemlidir.

<sup>182</sup> Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi, md. 25.

<sup>183</sup> Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000, md. 35

<sup>184</sup> Zafer Öztekin ve Nevzat Eren, "Sağlık Yönetimi" İçinde: *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 998.

Mülteci ve sığınmacıların sosyal güvenlik hakları içinde de belirtilebilen “Sağlık Yardımından Yararlanma Hakkı” belki de mülteci ve sığınmacılara verilmesi gereken en insani haklardan biridir. Çünkü sağlık, her türlü insani yardımın en önemlisidir. Sağlıksız insanların diğer hak ve hizmetlerden istenilen şekilde faydalanamayacağı da kesindir. Sağlık hizmeti verilmeyen veya alamayan bir mülteciye seyahat hürriyeti veya siyasi hak verilmesinin bir anlamı yoktur.

Türkiye’de kural olarak mülteci ve sığınmacıların tüm sağlık giderlerinin kendileri tarafından karşılanması gerekmektedir (fakat bu kural katı ve kesin olarak uygulanmamaktadır). Bu genel kurala karşın kendisi veya BMMYK aracılığıyla sağlık giderleri karşılanmayan ve herhangi bir sosyal güvencesi olmayanların sağlık giderleri mevzuat ve imkânlar ölçüsünde devletimiz tarafından karşılanabilmektedir (Ek-13).<sup>185</sup>

Yine Türkiye’de hiçbir şekilde sağlık giderlerini karşılama imkânı olmayan ihtiyaç sahiplerinin faydalanması amacıyla, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’nun (SYDT) Emniyet Yabancılar Birimlerinin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile işbirliği halinde çalışmaları esası getirilmiştir. 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’na göre SYDV, gelen talepleri Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından düzenlenen 31.01.2005 tarih ve 1262 sayılı, Sağlık Destek Yardımları Programı Uygulama Esasları içinde değerlendirerek mültecilerin ve sığınmacıların sağlık hizmetine yardımcı olmaktadır.<sup>186</sup>

Palloni ve Morenoff’un ‘sağlıklı göçmen varsayımı’ kavramına göre çalışma amaçlı göç edenlerin, geldikleri veya göç ettikleri ülke insanları kadar sağlıklıdır. Yani kişilerin göçe dayanabilmesi için sağlıklı olması gereklidir.<sup>187</sup> Sağlıksız kişiler hem göç kararında zorlanır hem de göç şartlarına dayanamazlar, bunun genellikle sağlıklı insanlar göç eder. Tabii göçe mecbur edilenler ve olağanüstü durumlardaki göçlerdeki göçmenlerin sağlık durumu bu varsayım dışındadır.

Göçmenlerin bu iyi ve avantajlı durumu zamanla aleyhlerine dönebilmektedir. Göç koşulları, gidilen yerdeki olanaksızlıklar, yabancı olmanın dezavantajları ve gidilen

---

<sup>185</sup> T.C. İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü 22 HAZİRAN 2006 Tarih ve.57 Sayılı Uygulama Talimatı, Ankara, 2006.

<sup>186</sup> 57 Sayılı Uygulama Talimatı.

<sup>187</sup> Alberto Palloni and Jeffrey D. Morenoff, “Interpreting the Paradoxical in the Hispanic Paradox: Demographic and Epidemiologic Approaches”, *Annals of the New York Academy of Sciences*, 2001, 954 (1), s. 140-174.

ülkenin yasal kuralları veya benzeri durumlardan dolayı oluşan ve sonucunda göçmenlerin sağlığı bozan bu olguya Lu, “Epidemiyolojik paradoks” demektedir.<sup>188</sup> Yine WHO verilerine göre göçmenlerin fiziksel ve ruhsal sağlıkları 10 yıl içinde gittikleri yeni topluma göre daha olumsuz duruma gelmektedir.<sup>189</sup> Bu durumun, Türkiye gibi çok sayıda göçmen barındıran ülkelerin sağlık harcamalarını arttıran bir faktör olduğu bilinmektedir.

Sağlıklı göçmen etkisi aşağıda kısaca belirtilen birçok sosyal ve sağlık faktörlere bağlıdır:<sup>190</sup>

1. “Göçmenlerin geldikleri toplumlar göç edilen topluma göre daha az gelişmiştir.
2. Göç kabul eden ülkeler sağlıklı, fiziksel, psikolojik ve sosyolojik sorunlarıyla başa çıkabilecek, daha eğitilmiş ve genç olanları istemektedir.
3. Göç sürecinde gerekli sağlık koşulları ve kronik hastalık taramaları, herhangi bir hastalığı olan kişilerin başvurmasını engellemektedir.”

İşgören olarak çalıştırmak için göç alan ülkeler ülkelerine gelen yeni işgücünün sağlıklı olmasını istemektedir.<sup>191</sup> Örneğin Almanya Türkiye’den işçi olarak göçmen kabul ederken hem Türkiye’den sağlık belgesi istemiş hem de kendisi ülkesinde sağlık taraması yapmıştır. Fakat mülteci ve sığınmacılarda bu uygulama imkansızdır. Gönüllü, gönülsüz veya kaçak gelen mülteci ve sığınmacılar içinde aciz, hasta, bakıma muhtaç birçok kişinin olması da mümkündür. En son Suriye ve Irak’tan gelen mülteciler içinde bu durumda olanlar vardır ve basın yayın organları da bunları sürekli göstermiştir. Göç ve sağlık arasındaki ilişkinin başka bir boyutu, göçün kişilerin ruhsal sağlığı üzerine etkileridir. Emile Kreapelin’in “kökten kopma” olarak adlandırdığı göçmenlerde gözlenen “yurt özlemi” yurt özlemi göçmenlere özgü ruhsal sorunlarının tanımlanmasına yol açmıştır. Tıp literatüründe bu vatan özlemi travmasına “İsviçre Hastalığı” da denmektedir.<sup>192</sup>

---

<sup>188</sup> Yao Lu, Test of the “Healthy Migrant Hypothesis: A Longitudinal Analysis of Health Selectivity of Internal Migration in Indonesia”, *Sosical Sciences and Medicine*, 2008, S. 67, s. 1331-1339, s. 1131.

<sup>189</sup> WHO, “The Mental Health Problems of Migrants”, (Ed. Gupta S.), *Copenhagen: World Health Organisation Regional Office for Europe*, Copenhagen: 1991, S. 9.

<sup>190</sup> Brian Gushulak, “Healthier on Arrival? Firther Insight Into the ‘HealthyImmigrant Effect’”, *Canadian Medical Association*, 2007, 176, 10, s. 1440.

<sup>191</sup> Nazmi Bilir, *İş Sağlığında Genel İlkeler*, İçinde Nazmi Bilir ve Yıldız Ali Naci, *İş Sağlığı ve Güvenliği*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004, s. 59.

<sup>192</sup> Serol Teber, *Göçmenlik Yaşantısı ve Kişilik Değişimi*, Ortadoğu Verlag, Oberhausen, Germany, 1994: 115.

### 2.1.2. Çalışma Hak ve Özgürlüğü

Diğer göç alan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de çalışma hakkına ilişkin yasal düzenlemeler mevcuttur. Anayasa’nın 48. maddesi yabancı, vatandaş ayrımı yapmadan, genel olarak bu özgürlüğü güvence altına almış ve çalışma hak ve özgürlüğünü tanımıştır. Türkiye’de kalacakları süre ile sınırlı olarak mülteci ve sığınmacıların genel hükümlere bağlı olarak bu hakkı kullanacağı düzenlemesine yer verilmiştir.<sup>193</sup>

Türkiye’de statüsüne bakılmaksızın 6 ay ikamet tezkeresi düzenlenen yabancılar, çalışmaya ilişkin gerekli şartlara sahip olmaları kaydıyla, yurt içinde çalışma izin başvurusunda bulunabilmektedir.<sup>194</sup>

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’da (YÇİHK) Yabancıların Türkiye’de sahip olduğu çalışma hakkı ve özgürlüğü ile ilgili genel düzenlemeler mevcuttur ve buna bağlı yönetmelikler bulunmaktadır.

### 2.1.3. Eğitim ve Öğretim Özgürlüğü

Anayasa’nın 42. maddesinde eğitim hakkının herkes için sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye’de zorunlu olarak çocukların tamamının eğitim ve öğretim görmeleri zorunludur. Hukuki mevzuatlarımızda çok açık olarak yasa dışı göçmen, mülteci ve sığınmacı çocuklarıyla ilgili bir hüküm bulunmuyor olsa da, buradaki hüküm onlar için de geçerlidir.<sup>195</sup>

Türkiye’de durumlarını belgelendiren sığınma ve iltica talepleri tetkik edilenler ile mülteci statüsünde ikamet izni alan yabancılar öğrenim vizesi olsun/olmasın, öğrenim çağındaki çocuklarının okullara kesin kayıtlarını yaptırabilmektedir.<sup>196</sup>

Öğrencilerin eğitim hakkını kullanabilmeleri için Türkiye yasal olanaklarının yanında, yerel yönetimler ve STK’ları katkılarıyla da birçok olanak sağlanmaktadır. Diğer taraftan, başvuru sahipleri, sığınmacılar ve mültecilerin eğitimiyle ilgili olarak, Valiliklerin koordinasyonunda, Emniyet Müdürlüğü, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı, Belediye, İş-Kur, Sosyal Hizmetler, Milli Eğitim, Sağlık İl

<sup>193</sup> 1994 Yönetmeliği 27. m.

<sup>194</sup> 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun Hükümleri Gereğince.

<sup>195</sup> 222 Sayılı Öğretim ve Eğitim Kanunu, Resmi Gazete Yayını: Tarih: 12/1/1961 Sayı: 10705, Ankara, 1961, 2. m.

<sup>196</sup> İçişleri Bakanlığı 22 Eylül 2006 Tarih, 2003/3 Sayılı Mülteci, Sığınmacı ve İltica-Sığınma Başvuru Sahiplerinin Eğitim Soranları Genelgesi, Madde: 1, Ankara, 2003.

Müdürlükleri ve varsa Bölge Çalışma Müdürlüğü ve ilgili diğer kuruluşlar ile STK'ların da katılımı sağlanarak yılda en az bir defa toplantı düzenlenmesi belirtilmektedir.<sup>197</sup>

#### **2.1.4. Yerleşme ve Seyahat Hakkı**

Anayasamızın 23. maddesinde yerleşme ve seyahat özgürlüğü anayasal güvence altına alınmış olsa da, yabancılar açısından getirilmiş olan sınırlamaya göre Türkiye'ye sığınan yabancılar ancak İçişleri Bakanlığı'nın göstereceği yerde ikamet edebilmektedir. Bu çerçevede kamu düzeni ve kontrol, denetim, hizmet vb. nedenlerle göçmenler belirlenmiş pilot illerden birisinde ikamet edebilmektedir.<sup>198</sup>

#### **2.1.5. Diğer Önemli Haklar**

Mültecilere uluslararası sözleşmelere göre verilen diğer haklar özetle şunlardır:

- a. **Ayrımcılık Yapılmaması:** İHEB (İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi)'in 2. Maddesine göre; "Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu bildirmede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir. Ayrıca, bağımsız, vesayet altında, kendi kendini yönetemeyen ya da egemenliği başka yollardan sınırlanmış bir ülke olsun/olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke ya da memleketin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım yapılamaz."<sup>199</sup>
- b. **Yaşama, Özgürlük ve Kişi Güvenliği Hakkı:** Yaşama hakkı, kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyabilmesi hakkıdır. Bu hak yasa ile korunur. Hiç kimse bu haktan keyfi ya da hukuka aykırı olarak yoksun bırakılamaz. İHEB'in 3. maddesine göre; "Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır" maddesi yer almaktadır. Yaşama hakkının korunması devletlerin en temel görevlerindedir." Yine İHEB'in 9. maddesi; "Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez", denilmektedir.<sup>200</sup>
- c. **Sığınma Talebinde Bulunma ve Sığınma Olanğından Yararlanma Hakkı:** İHEB'in 14. maddesinde; "Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda, başka

<sup>197</sup> İçişleri Bakanlığı 22 Eylül 2006 Tarih, 2003/3 Sayılı Genelgesi.

<sup>198</sup> Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun (YİSHK) m. 17.

<sup>199</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 350.

<sup>200</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 350-351.

ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır” denilmekte olup, ilk kez uluslararası bir belgede sığınma hakkından bahsedilmiştir.<sup>201</sup> Sığınma hakkı, 1951 Cenevre Sözleşmesinin 33/1. maddesinde de ele alınmıştır: “Hiçbir Akid Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat ve hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.”<sup>202</sup>

- d. **İşkence ya da Zalimane, İnsani Olmayan, Onur Kırıcı Ceza ya da Muameleye Maruz Bırakılmama Hakkı:** İHEB, 5. maddesinde; “Hiç kimseye işkence ya da zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulanamaz”, hükmü ile her üç tür kötü muamele çeşidini de farklı ifade etme ihtiyacını hissetmiştir.
- e. **Yasa Önünde Bir Kişi Olarak Tanınma Hakkı:** İHEB madde 6’ya göre: “Herkes, nerede olursa olsun, hukuk önünde bir kişi olarak tanınma hakkına sahiptir”.<sup>203</sup>
- f. **Kölelik ya da Kulluk Altında Bulundurulmama Hakkı:**İHEB’in 4. Maddesine göre: “Hiç kimse, kölelik ya da kulluk altında tutulamaz; her türden kölelik ve köle ticareti yasaktır.”<sup>204</sup>
- g. **Din ve Vicdan Özgürlüğü:** İHEB’in 18. Maddesi: “Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar” demektedir.<sup>205</sup>
- h. **Özel Yaşam ve Aile Konusunda Keyfi Müdahaleye Maruz Kalmama Hakkı:** İHEB madde16: “Yetişkin erkeklerle kadınların, ırk, uyrukluk ya da din bakımından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın, evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır. Evlenmede, evlilikte ve evliliğin bozulmasında hakları eşittir. Evlilik, ancak evlenmeye niyetlenen eşlerin özgür ve tam oluruyla yapılır.

<sup>201</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 350.

<sup>202</sup> Ekşi, 2006, a.g.e., s. 19.

<sup>203</sup> Gemalmaz, 2003, a.g.e., s. 8.

<sup>204</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 350.

<sup>205</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 350.

Aile toplumun doğal ve temel birimidir; toplum ve Devlet tarafından korunur” demektedir.<sup>206</sup> Sağlıklı bir aile yapısından yoksun bir şekilde büyüyen bireyler, içinde buldukları toplumda sancılı bir geleceğin habercileridir.

- i. **Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı:** İHEB’in 19. maddesi: “Herkesin kanaat ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın kanaat taşıma ve herhangi bir yoldan ve ülke sınırlarını gözetmeksizin bilgi ve fikirlere ulaşmaya çalışma, onları edinme ve yayma serbestliğini de kapsar” şeklindedir.<sup>207</sup>
- j. **Ülke Sınırları İçinde Hareket Özgürlüğü:** İHEB’in 13. Maddesi şöyledir: “Herkesin, her Devletin sınırları içinde seyahat ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır. Herkes, kendi ülkesi de dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye dönme hakkına sahiptir.”<sup>208</sup>
- k. **Toplumun Kültürel Yaşamına Katılma Hakkı:** İHEB’in 27. Maddesine göre: “Herkes, topluluğun kültürel yaşamına serbestçe katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel ilerlemeleri ve bunun sağladığı yararları paylaşma hakkına sahiptir. Herkes, yaratıcısı olduğu herhangi bir bilimsel, edebi ya da sanatsal üründen doğan manevi ve maddi menfaatlerin korunması hakkına sahiptir.”<sup>209</sup>
- l. **Zulüm Riski Olan Yere Geri Göndermeme İlkesi (Non-refoulement):** 1951 Cenevre Sözleşmesi, 33. maddede :“Hiçbir Akid Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat ve hürriyetlerinin tehdit edileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.” denilmektedir.<sup>210</sup>
- m. **Sosyal Güvenlik Hakkı (Eğitim, Beslenme, Giyim, Barınma, Sağlık Hakkı):** İHEB madde 26’ya göre: “Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğrenim, yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır. Eğitim, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün

<sup>206</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 352.

<sup>207</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 352.

<sup>208</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 351.

<sup>209</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 353.

<sup>210</sup> Ekşi, 2006, a.g.e., s. 196.

uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu yerleştirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki etkinliklerini güçlendirmelidir. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir”<sup>211</sup>

## 2.2. GENEL OLARAK YAŞANILAN SORUNLAR

### 2.2.1. Sağlık Sorunları

Sağlık hakkı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi’nde de “yaşam hakkı” çerçevesinde kabul görmüş evrensel bir haktır. “Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve güveni için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır” ifadesi yer almaktadır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (2000), madde 25 de şöyledir: “Herkes, ulusal yasalar ve uygulamalarda belirtilen şartlar çerçevesinde koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına ve tıbbi tedaviden yararlanma hakkına sahiptir. Bütün Birlik politikaları ve faaliyetlerinin tanımlanmasında ve uygulanmasında yüksek düzeyde bir insan sağlığı koruması sağlanmalıdır.”<sup>212</sup>

Dünya Sağlık Örgütü’nün bu tanımından yola çıkarak sağlık düzeyinin belirleyicilerinin de kültürel, sosyal ve ekonomik faktörler olduğunu söylemek olanaklıdır. Sağlık hizmetleri ise “kişilerin ve toplumların sağlıklarını korumak, hastalandıklarında tedavilerini yapmak, tam olarak iyileşmeyip sakat kalanların başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilmelerini sağlamak” amacıyla yapılan planlı etkinliklerdir.

Sağlığın sosyal, kültürel ve ekonomik belirleyicileri açısından olumsuz olduğu bir ortamda, kişilerin sahip oldukları sağlık hizmetleri onların sağlık düzeyini beklendiği kadar iyileştirmeyebilir. Ancak yine de sağlık hizmetleri, sosyal eşitsizliklerin etkilerinin hafifletilmesinde önemli bir role sahiptir.

Sığınmacı ve mültecilere yönelik sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere istenen düzeyde değildir. Sığınmacı ve mültecilere bakıldığında sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanmalarının temel aracının

<sup>211</sup> Gemalmaz, 2005, a.g.e., s. 353.

<sup>212</sup> İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948.



vatandaşlık ya da oturma hakkının kazanımlarıyla ilişki olduğu görülmektedir. Mülteciler dünya çapında danışmanlık, temel sağlık hizmetleri ve koruyucu hizmetler, tanı, tedavi olanakları ve ilaca erişim konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadır.<sup>213</sup>

Uluslararası hukuka göre, mülteciler ve sığınmacılar diğer tüm bireyler gibi, herkesin mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal sağlık standartlarına sahip olma hakkından yararlanmalıdırlar.<sup>214</sup>

Sağlık hizmeti alma konusunda karşılaşılan güçlükler sıralanacak olduğunda; ilaç ve tedavi için gerekli olan harcama yapamama, sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağını bilememe, BMMYK'nın anlaşmalı olduğu özel poliklinik ve hastanelerde ücretsiz tedavi olamama, dil sorunu nedeniyle hastalıkla ilgili sıkıntısını anlatamama, yabancı sağlık sistemine uyum sağlayamamak, varsa sağlık hizmeti hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olmak, istismar, tecavüz vb. durumları açıklamak konusunda çekingenlik, sağlık kontrollerini düzenli olarak yaptıramama ve karşı cinsten olan sağlık görevlisine şikâyetlerini rahat ifade edememe, sağlık kuruluşuna ulaşmak için yol parasını karşılayamamak, kimliğini ispatlayamamak, idari/yasal engeller vb. gibi sorunlar mevcuttur.<sup>215</sup>

Sağlık hizmetleri konusundaki diğer boyut, sağlık çalışanlarının göçmenlere karşı tutumlarıdır. Hekimlerin ve sağlık çalışanlarının ilgisizliği, duyarsızlığı hatta bazı sağlık çalışanlarının göçmenlere özgü olumsuz yaklaşımları söz konusudur. Sağlık çalışanlarının olumsuz tavırları nedeniyle hizmetin daha az kullanıldığı ya da hiç kullanılmadığı da görülmektedir. Sığınmacıların ve mültecilerin sağlık hizmetinden yararlanamamalarının başka bir sebebi de özellikle yasadışı çalışanların yakalanma korkusundan dolayı sağlık hizmetinden faydalanamamaktadırlar.

Sığınmacı ve mülteciler, güç yaşam koşulları, barınma, beslenme ile ilgili sorunlar, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında güçlükler, şiddet vb. pek çok nedenle sağlık açısından en savunmasız gruplar arasındadır. Bu nedenle diğer sorunlarından daha çok sağlık sorunlarının olmaktadır<sup>216</sup>

---

<sup>213</sup> Karadağ-Altıntaş, 2010, a.g.e., s. 56.

<sup>214</sup> Buz, 2004, a.g.e., s. 144.

<sup>215</sup> Buz, 2004, a.g.e., s. 145.

<sup>216</sup> Özge Karadağ ve Kerim Hakan Altıntaş, *Mülteciler ve Sağlık*, TAF Preventive Medicine Bulletin, 2010, C. 9, S. 1, s. 56.

Sığınmacı ve mülteciler, dil sorunu, maddi durum, baskı, güç yaşam koşulları, barınma, beslenme ile ilgili sorunlar, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında güçlükler, korku, şiddet vb. pek çok nedenle sağlık açısından en savunmasız gruplar arasındadır. Sığınmacı ve mültecilere yönelik sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere istenen düzeyde değildir. Mülteciler dünya çapında danışmanlık, temel sağlık hizmetleri ve koruyucu hizmetler, tanı, tedavi olanakları ve ilaca erişim konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadır.<sup>217</sup>

Sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan temel sorunlar; sağlık çalışanlarının sığınmacı ve mültecilerin ihtiyaçları konusunda bilgi yetersizliği ve deneyiminin az olması, dil ve iletişim sorunları, kültürel farklılıklar, yabancı sağlık sistemine uyum sağlayamamak, varsa sağlık hizmeti hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olmak, istismar, çekingencilik, hizmetlerin ücretli olması, sağlık kuruluşuna ulaşmak için maddi olanaksızlar, kimliğini ispatlayamamak, idari/yasal engeller vb. olarak sıralanabilir.<sup>218</sup>

Çoğu ülkede sağlık sorunlarını çözemeyen göçmenler bazen de kendi geleneksel tedavi yöntemlerine başvurmakta veya gelirken ülkelerinden ilaç getirmektedirler. Bu da sağlık sorunlarını çözmek yerine iyice kötüleştirmektedir.

Dünyadaki çoğu ülke göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerini, sağlıklı göçmenlerin seçilmesi veya sağlıksızların sınır dışı edilmesi şeklinde algılamakta ve kullanmaktadır. Pek çok ülke çalışma amaçlı başvuran göçmenlere bilhassa bulaşıcı hastalıkları kapsayan tüberküloz, HIV vb. sağlık kontrolleri yapmaktadır. Bazı ülkeler de periyodik sağlık kontrolleriyle sağlıklı emek gücü garanti etmektedir.<sup>219</sup>

Uluslararası hukukun tanıdığı hakları rağmen ve çoğu ülkenin kamu ve özel kurum ve STK'nın imkan ve desteğine rağmen yasadışı göçmenler sınır dışı edilme korkusuyla sağlık sorunları olduğu zaman başvurmamaktadır. Dolayısıyla ertelenen veya yapılmayan sağlık hizmetleri, ilerleyen zaman içinde göçmen nüfusunda hastalık yükünü ve tedavi hizmet süreç ve masrafını artırmaktadır.

---

<sup>217</sup> Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstenmeyen Misafirler: Türkiye’de “Yabancı Misafirhanelerinde Tutulan Mülteciler. *Mülteci Gözetim Raporu*. 2007.

<sup>218</sup> The Health Needs of Asylum Seekers. *Briefing Statement*. London, UK. Faculty of Public Health, 2008.

<sup>219</sup> S.J.A. Cheng, “Contextual Politics of Difference in Transnational Care: The Rhetoric of Filipina Domestic Workers in Taiwan”, *Feminist Review*, 2004, C. 77, p. 46-64, p. 49.

Türkiye’de 5510 Sayılı Yasa’ya göre vatansızlar ve sığınmacıların Genel sağlık Sigortası kapsamında olduğu görülmektedir. Uygulamada göçmenlerin mülteci veya sığınmacı kabul edilmesiyle yerleştikleri ildeki Sosyal Güvenlik Kurumu’na bildirim yapılmalıdır. Bu durumdaki kişilerin GSS primi hazine tarafından ödenmektedir.<sup>220</sup>

Sığınmacılar ve mülteciler herhangi bir sağlık sorunu yaşadıklarında en çok yaşadıkları yerlerdeki devlet hastanelerini kullanmaktadırlar. Devlet hastanelerinin en fazla kullanılmasının sebebi, BMMYK’nın bu kuruluşlarla anlaşmış olması, hastane giderlerinin bir kısmının genel hükümler uyarınca devlet bütçesinden karşılanması ve sığınmacıların yaşadıkları yerlerde kesinlikle devlet hastanelerinin olması ile ilgilidir.<sup>221</sup>

Buz’a (2002) göre, sağlık hizmeti almada karşılaşılan başlıca güçlükler sıralandığında; ilaç ve tedavi için payına düşen harcamaları yapamama %20.6 ile ilk sıradadır. Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağını bilememe (%19.2); BMMYK’nın anlaşmalı olduğu özel poliklinik ve hastanelerde ücretsiz tedavi olamama (%16.8); dil güclüğü olduğu için hastalıkla ilgili şikayetlerini anlatamama (%16.2); sağlık kontrollerini düzenli olarak yaptıramama (%16.2) ve karşı cinsten sağlık görevlisine şikayetlerini rahat ifade edememe (%10.7) şeklindedir.<sup>222</sup>

Türkiye mülteci kamplarında kalan bilhassa Suriyeli ve Iraklı mültecilerin bazıları yetersiz hijyenik ortam, bilgisizlik, tereddüt, korku, dil, yetersiz doğum kontrolü vb. nedenlerle sorunlar yaşamaktadır.<sup>223</sup>

AFAD’ın araştırmasına göre kamplardaki kadınların yüzde 13’ü, kamp dışındaki kadınların ise yüzde 14’ü hamiledir. Mülteci kadınların doğum sonrası değişik nedenlerle problem yaşaması normal bir sonuçtur. Bu da anne ve yeni doğan bebeklere zarar vereceğinden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı konu üzerinde hassasiyetle durmakta ve sağlık konuları üzerinde de pilot uygulamalar üretmeye çalışmaktadır.<sup>224</sup>

---

<sup>220</sup> Post Express, Haziran 2010

<sup>221</sup> Sema Buz, Türkiye’deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar, Hacettepe Ün., Sosyal Bilimler Ens., Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, s. 114.

<sup>222</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 115.

<sup>223</sup> Amanda Jessen, “The Government of Turkey and Syrian Refugees”. ([http://issuu.com/georgetownsf/docs/jessen\\_2013\\_-\\_final](http://issuu.com/georgetownsf/docs/jessen_2013_-_final)), 2013, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).

<sup>224</sup> <http://blog.radikal.com.tr/politika/suriyeli-multecilerin-durumu-sorunlari-ve-cozum-yollari-71182>, pdf (Erişim Tarihi: 04.12.2014).

Uluslararası raporlara göre sığınmacı ve mültecilerin yaşadığı sağlıkla ilgili hastalık ve problemlerden bazıları şunlardır:<sup>225</sup>

- Beslenme bozuklukları
- Çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri
- İstenmeyen gebelikler, riskli gebelikler
- Düşükler, doğum komplikasyonları
- İshal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları vb. bulaşıcı hastalıklar
- Fiziksel şiddet ve buna bağlı yaralanmalar
- Cinsel istismar
- HIV/AIDS dâhil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE)
- Anemi
- Kronik hastalıklar ve komplikasyonları
- Depresyon, kaygı bozuklukları vb. gibi ruhsal sorunlar
- Diş sağlığı sorunları.

Sığınmacıların ve mültecilerin bilinen bazı sağlık sorunları şunlardır:<sup>226</sup>

- Sığınmacı ve mülteciler sadece devlet hastanelerine gidebilmeleri.
- Dile getirilemeyen psikolojik sorunlar.
- Sağlık hizmeti almada yaşanan değişik sebepli güçlükler.
- Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağını bilinmemesi.
- BMMYK'nın anlaşmalı olduğu özel poliklinik ve hastanelerde ücretsiz tedavi olamaması.
- Dil güçlüğü nedeniyle hastalıkla ilgili şikayetlerini anlatamaması.
- Karşı cinsten bir sağlık görevlisine hastalığını rahatça ifade edememesi.
- Sağlık kontrollerini düzenli olarak yaptıramaması.
- İlaç ve tedavi için payına düşen harcamaları yapamaması.

### **2.2.2. Eğitim Sorunları**

Eğitime devam eden sığınmacı ve mültecilerin karşılaştıkları güçlükler, büyük ölçüde dil bilememe ve farklı bir kültüre uyum sağlayamamadan kaynaklanmaktadır.

---

<sup>225</sup> UNHCR, Handbook for Emergencies. 3rd Edition. Geneva. UNHCR, 2007

<sup>226</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 123.

Kültürel farklar, ayrımcılıkla karşılaşma ve iletişim sorunları, dilini, kültürünü bilmediği bir ülkede yaşamakla bağlantılı sorunların eğitim alanına yansması olarak görünmektedir.<sup>227</sup> Bazı mülteci ve sığınmacıların aileleri de bu sorunlardan dolayı çocuklarının eğitim almasını istememektedirler.

Buz (2002)'a göre ülkelerinden ayrıldıkları için eğitimi aksayanlar %39.5 iken, aksamayanlar %60.5 oranındadır. 25-34 yaş ve üstü sığınmacıların yaklaşık %80 oranında olduğu görülecektir. Bu yaş grupları, genellikle eğitimi tamamlamış bir yaş grubu olduğu için ülkelerinden ayrılma nedeni ile sığınmacıların %60'nın eğitimi kesintiye uğramamıştır. Eğitimlerinin aksadığını belirten %39.5'lik kesim ise 30 yaşın altında ve lise/üniversite eğitimi yarıda bırakanlardır. Eğitime devam edebilecek iken, ülkesinden ayrılmak zorunda kaldığı için eğitimi aksayanların oranı yaklaşık %40'tır.<sup>228</sup>

Eğitimine devam etmeyen mülteci ve sığınmacıların bir kısmı da geçici süre kalmalarından dolayı eğitimlerine devam etmemektedirler. Bunlara ek olarak da ailelerin çoğunluğunun eğitim ihtiyaçlarını karşılayamaması, eğitim olanakları hakkında yeterli bilgi sahibi olmamalarından da kaynaklanmaktadır.

### 2.2.3. Ekonomik Sorunları

Sığınmacı ve mültecilerin büyük çoğunluğu ekonomik sıkıntı çektiklerini düşünmektedir. Bunun nedeni, ülkelerinden getirdikleri paranın bitmesi, aldıkları yardımların yetersiz olması ve çalışma hakları bulunmadığı için ek gelir kazanamamaları ve bu nedenle sıkıntı çekmeleridir.

Sığınmacı ve mültecilerin ekonomik olarak yaşadıkları sorunlar şunlardır:<sup>229</sup>

- Sığınmacı ve mültecilerin hiçbir gelirinin olmaması.
- Sığınmacı ve mültecilerin çoğunluğunun ekonomik olarak sıkıntı yaşadığını düşünmesi.
- Sığınmacı ve mültecilerin ekonomik sıkıntılarını giderme yolları; daha önceden biriktirmiş olduğu parayı kullanma, akrabalarından yardım alma, BMMYK'dan yardım alma, çalışma ve bir dernekten yardım almadır.
- Yardım alan sığınmacıların veya mültecilerin aldığı yardımı yeterli bulmaması.

<sup>227</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 125.

<sup>228</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 124.

<sup>229</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 134.

#### 2.2.4. Çalışma Sorunları

Sığınmacı ve mülteciler ülkelerinde aldıkları eğitim kapasitesinin altındaki işlerde düşük ücretlerde çalışmaktadırlar. Bundan dolayı çalışan sığınmacı ve mülteciler çalıştıkları işlerden memnun olmayarak ayrılmaktadırlar. Ayrıca sığınmacıların ve mültecilerin herhangi bir işte çalışamamalarının en büyük sebeplerinden biri de yaşadıkları yerin dilini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır.<sup>230</sup>

Sığınmacı ve mülteciler genel olarak yasal engelden dolayı çalışmamaktadırlar. Çünkü iltica başvurularının kabul edilmesini beklemektedirler. Yasal olarak tanımlanan bu suç işlerse sınır dışı edilme korkusu taşımaktadırlar.

Bir kısım mülteci ve sığınmacı da küçük çocukları olduğundan veya çocuklarının hasta olmasından dolayı çocuklarına bakabilmek için çalışmamaktadırlar. Bu sebeplerden dolayı sığınmacı ve mülteciler ekonomik yönden dezavantajlıdır.<sup>231</sup>

#### 2.2.5. Uyum ve Sosyal İlişki Sorunları

Bu sorun, sığınmacıların ve mültecilerin kendi ülkelerindeki yaşam biçiminden belki de bir daha dönemeyecek şekilde kopması ve yabancı bir ülkede bulunması, yabancı bir topluma ve kültüre alışabilmesi ile ilgili sorundur. Sığınmacıların ve mültecilerin yaşadıkları uyum ve sosyal ilişki kurma sorunlarını özetlersek; eski arkadaşlık ilişkilerini özleme, evini ve mahallesini özleme, ülkesinde maddi durumu iyiyken burada kötüleştiği için uyumda zorlanma, ülkeler farklı olduğu için uyumda zorlanma, gelecekte iyi bir yaşantısının olacağını düşünmeme, sorunlarını çözme konusunda kendini güçsüz hissetme, insanlarla yeni ilişkiler kurma konusunda güçlük yaşama, iltica talebinin kabul edilmemesinden korkma, ülkesini ve oradaki düzenini özleme, yaşadığı ülkenin dilini bilmediği için kendini ifade etmekte zorlanma, kültür farklılığı yaşama, kendini yalnız hissetme, yaptığı hiçbir şeyden zevk alamama, dil bilmediği için insanları anlamakta zorlanma, gelecek konusunda oldukça karamsar olma, gideceği ülkeye uyum sağlayamamaktan korkma, kendini değersiz ve işe yaramaz hissetme, ailesiyle sorunlarını rahatlıkla konuşamama, insanlara karşı tahammülsüz olmaya başlama, insanlara çok kaba davranmaya başlama ve intiharı düşünmedir.<sup>232</sup>

---

<sup>230</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 143.

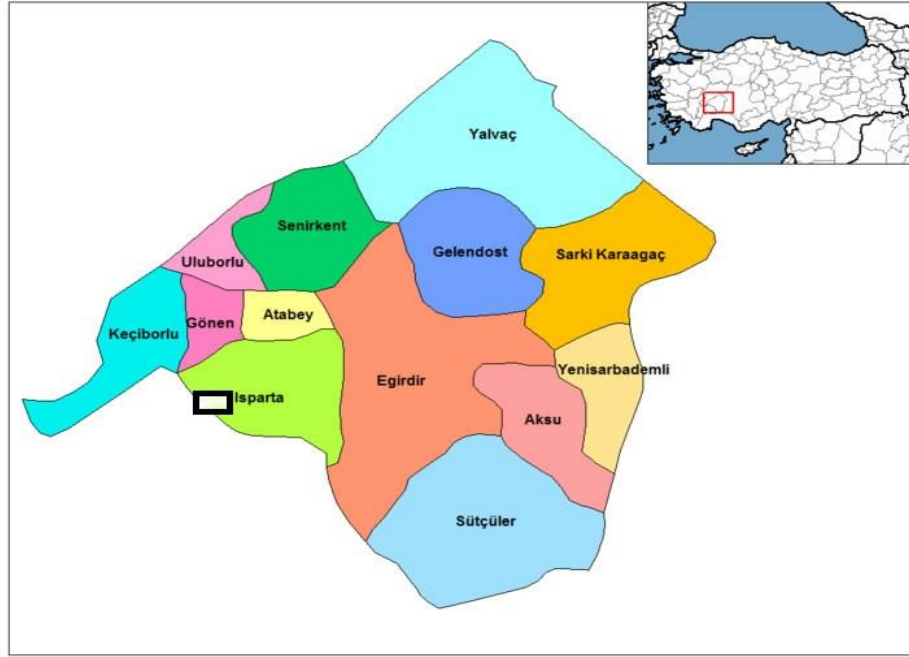
<sup>231</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 143.

<sup>232</sup> Buz, 2002, a.g.e., s. 165.

## 2.3. ISPARTA'DA MÜLTECİ/SIĞINMACILAR VE SORUNLARI

### 2.3.1. Genel Olarak Isparta İli

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2011 yılında yayınlanan illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmasında Türkiye’de 21. sırada yer almaktadır ki 2015 yılında ilk on içinde olacağı dile getirilmektedir.<sup>233</sup> BAKA’ya göre Isparta Merkez, bölge içinde 6. sırada yer almaktadır ve bu durum gerek sosyal gerekse ekonomik göstergeler açısından bölge ortalamasının üzerindedir.<sup>234</sup>



Şekil 2.1. Isparta İli ve Ülke Konumu

#### *Coğrafi Özellikleri:*

Isparta İli, Akdeniz Bölgesi'nin batı bölümünde ve iç kesiminde yer almaktadır. "Göller Bölgesi"nin merkezi konumundadır. Yöredeki, yüksekliği 3000 metreyi bulan dağların yanında, ova ve vadi özelliğindeki düzlükler, değişik büyüklükteki tabii göller ilin doğa yapısını belirlemektedir. İl merkezinin rakımı 1.050 metredir.<sup>235</sup>

<sup>233</sup> BAKA (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı), 2013b: 17

<sup>234</sup> BAKA (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı), Bölge Planı 2014-2023, 22.

<sup>235</sup> <http://www.isparta.kulturturizm.gov.tr/TR,71016/isparta-hakkinda.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

### *İklimi ve Bitki Örtüsü:*

Isparta ili, Akdeniz iklimi ile Orta Anadolu da hüküm süren karasal iklim arasındaki geçiş bölgesinde yer almaktadır. Bu sebeple il sınırları içinde her iki iklim özellikleri de görülür. Akdeniz'e yakın olan güney bölgelerinde Akdeniz ikliminin özelliği gözlenir. Yağışların önemli bir kısmı kış ve ilkbahar mevsimlerinde düşer.<sup>236</sup>

### *Demografik Yapısı ve İnsan Kaynakları:*

Türkiye'de ilk resmi nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında, il nüfusunun 144.804 iken; 2014 yılında Isparta nüfusu 418.780 olup bunun %70,21 kısmı il ve ilçe merkezlerinde, %29,79 kısmı ise köy ve beldelelerde yaşamaktadır.<sup>237</sup> Isparta İlinde şehirleşme oranı %67.4 olup, nüfus yoğunluğu 50 kişi/km<sup>2</sup>'dir. Nüfusa ait veriler ilin Türkiye geneline oranla nüfus yoğunluğunun düşük olduğunu ve kırsal alanda yaşayan nüfusun ülke geneline göre daha yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.<sup>238</sup>

Isparta ilinde, nüfusun büyük bölümü, il dâhilindeki yerleşmeler doğumludur. İlin nüfus hareketleri bakımından bu belirgin özelliği, yaklaşık olarak içe ve dışa olan göçlerin birbirine yakın sayılarda olmasıdır. 2014 yılı esas alınarak yapılan değerlendirmelerde; Isparta ilinde, içe göç 20.000 iken dışa göç ise 19.000 dolayında olmuştur. Isparta'nın aldığı göç sayısı, verdiği göç sayısından biraz fazladır.<sup>239</sup>

### *Ulaşım Olanakları:*

Isparta İç Anadolu'yu Akdeniz'e bağlar. Bu nedenle bir yol güzergahı ve kavşak özelliği taşır ve buna bağlı olarak Ege Bölgesi, İç Anadolu ve Akdeniz'e kesişen yollar üzerindedir. Yine Ege Bölgesinden Doğu ve Güneydoğu Bölgelerine ve Akdeniz ve Ege Bölgesinden Karadeniz'e bağlantı noktasında bulunmaktadır. İlde karayolu, tren yolu ve hava yolu ulaşımı mevcuttur.<sup>240</sup>

### *Ekonomik Yapısı:*

Isparta ilçe merkezi, genel olarak hizmet, sanayi, ticaret sektörlerinde ihtisaslaşmış bir konumdadır.<sup>241</sup>

<sup>236</sup> <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71025/iklim.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

<sup>237</sup> <http://www.nufusu.com/il/isparta-nufusu>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

<sup>238</sup> Yalçın Yılmaz ve Arif Semerci, "Isparta İlinde Tarım Sektörünün Yeri ve Önemi", *MKU Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 17, S. (2, ss. 1-12, s. 2).

<sup>239</sup> <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71026/nufus.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

<sup>240</sup> <http://www.haber32.com.tr/haber/isparta-basininda-bugun-haberi-27978h.html>, (Er. Tar: 02.12.2014).

<sup>241</sup> <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).



- Ticaret: Isparta şehri içinde yürütülen ticari faaliyetler içerisinde perakende ticaret, ürünleri, gül yağı ve itri ürünler, mermer, tekstil, iplik ve gıda ürünleri, halıcılık, orman önemli yer tutar.<sup>242</sup>
- Tarım ve Hayvancılık: İl toprakları tarımsal açıdan iyi verimliliğe sahiptir.<sup>243</sup> İlin %28,1'lik kısmı ise tarımsal faaliyetlere uygunluk göstermektedir.<sup>244</sup> Isparta ilinde üretilen önemli tarım ürünlerinden bazıları elma, yağ gülü ve kirazdır.<sup>245</sup> Özellikle yörede meyveciliğin önem kazanması ve ülkede sadece ilde oluşturulan Elma Borsası önemli bir gelişmedir.<sup>246</sup> İl'de büyük baş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve balık yetiştiriciliği ve su ürünleri yapılmaktadır.<sup>247</sup>
- Sanayi Sektörü: Isparta ilinde sanayi çok gelişmemiştir. Bölgede hizmet sektörü %70'lik bir payla liderdir.<sup>248</sup> İlde gıda sanayisi gelişme göstermektedir. Mevcut un fabrikaları ilin un ve çevre illerin ihtiyacına da katkıda bulunmaktadır. Eğirdir Gölü'nden avlanan sudak balığı ile bölgeden temin edilen balık ve kerevit tesislerde işlenerek, tamamı ihraç edilmektedir. Elma üretimine dayalı olarak ilde ambalajlama, meyve suyu ve konsantresi üretiminde de gelişme kaydedilmiştir.<sup>249</sup> Tekstil sektörü geçmişte halı dokumacılığına dayalı olarak yün ipliği üretiminde ağırlıklı iken, günümüzde pamuk ve trikotaj ipliği ile konfeksiyon üretiminde gelişme göstermektedir.<sup>250</sup> İlin orman yönünden zengin olması, orman ürünlerine dayalı sanayinin de gelişimini sağlamış, çok sayıda kereste fabrikası kurulmuş, Türkiye'nin her bölgesine kereste satar duruma gelinmiştir.<sup>251</sup>
- Hizmet Sektörü: Isparta ekonomisinde %70 ile hizmet sektörü öndedir. Bunun nedeni bakıldığında sanayinin gelişmemiş olması, ilde önemli bir sayıda öğrenci bulunması, askeri birliğin yoğun olması, bunlara bağlı muvazzaf askerlerin ve

<sup>242</sup> Sargın, 2006:65-66

<sup>243</sup> <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

<sup>244</sup> Yılmaz ve Semerci, a.g.e., 5.

<sup>245</sup> Sema Ülker, *Isparta İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023*, Orman ve Su İşleri Bakanlığı 6.. Bölge Müdürlüğü Isparta Şube Müdürlüğü, Isparta, 2012, s. 58.

<sup>246</sup> <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

<sup>247</sup> Ülker, a.g.p., s. 59.

<sup>248</sup> Ülker, a.g.p., s. 59.

<sup>249</sup> Ülker, a.g.p., s. 60.

<sup>250</sup> <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).

<sup>251</sup> <http://isteisparta.com/newsdetails.asp?id=7056>, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).

üniversite personelinin bulunması gibi nedenler sıralanabilir. Nitekim bu grupların yoğun hizmet talebi olduğu bilinen bir gerçektir.<sup>252</sup>

#### *Eğitim Durumu:*

Isparta ili genelinde okuma yazma bilenlerin oranı ülke genelinde olduğu gibi sürekli artış göstermektedir. 1935 yılında il genelinde erkek nüfusun %35.7'si, kadın nüfusun %11'i okuma yazma bilirken 2000 yılında bu oran erkek nüfusta %96'ya kadın nüfusta %87'ye yükselmiştir. Son yıllarda ise bu oran %100'dür ve Türkiye'nin en ön sırasında yer almaktadır. Sadece okur-yazarlık değil; ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite eğitim kurumları bakımından yeterince olanaklara sahiptir ve eğitim seviyesi ile de Türkiye'nin ön sıralarındadır.<sup>253</sup>

#### *Isparta'da Sağlık Hizmetleri:*

İl Sağlık Müdürlüğünün 2015 yılı verilerine göre mahallelerdeki çoğu tahlil, röntgen yapabilecek donanıma sahip Sağlık Ocaklarından ayrı olarak Isparta'da: Isparta Devlet Hastanesi, Isparta Doğum ve Çocuk Bakımevi Hastanesi, Gülkent Devlet Hastanesi, Doktor Sadık Yağcı Ağız ve Diş Hastanesi ve Isparta Bölge Hastanesi (inşa halinde) ile 6 Özel Hastane (Davraz Yaşam, Şifa, Isparta, Kariyer Göz, Atanur Göz ve Vizyon Göz Hastanesi) bulunmaktadır. Ayrıca Süleyman Demirel Üniversitesi'ne bağlı Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi, Şevket Demirel Kalp Damar Merkezi ve Zehra Ulusoy Onkoloji Merkezi olmak üzere dört hastane bulunmaktadır.

Isparta'da sağlık hizmetlerinin önemli bir sağlık hizmetlerinin önemli bir gelişim süreci yaşadığı ve her geçen gün daha iyi şartlarda hizmet verildiği görülmektedir.<sup>254</sup>

### **2.3.2. Isparta'daki Mülteciler ve Genel Sorunları**

Yukarıda kısa ve özet olarak açıkladığımız genel hatlarıyla Isparta ili görüldüğü üzere Türkiye'nin en gelişmiş illeri arasında yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda da en yaşanılır iller sıralamasında ilk beş il arasında olması bu tezi pekiştirmektedir.

<sup>252</sup> <http://isteisparta.com/newsdetails.asp?id=7056>, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).

<sup>253</sup> Sevil Sargın, *Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2006, s. 70.

<sup>254</sup> Kamik Kaya, *Yerel Seçimler Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler*, Fakülte Kitapevi, Isparta2004, s31

Kahya ve Sallan Gül'e göre; 2000 sonrası dönemde Türkiye'ye yönelik sığınma hareketlerinde önemli bir artış olduğu görülmektedir. Türkiye, artık sadece yakın çevresinde meydana gelen olaylardan kaçan kişiler için değil, aynı zamanda Asya ve Afrika gibi bölgelerde meydana gelen olaylardan kaçan kişiler için de hedef ülke konumundadır. 1951 Cenevre Sözleşme'sine konulan coğrafi çekince dolayısı sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsü tanıyan Türkiye, Avrupa dışından gelenleri ise, "geçici sığınmacı" adı altında misafir etmektedir. "Sığınma statüsü başvuru sahibi" ya da "geçici sığınmacı" olarak adlandırılan bu kişiler, üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen ve "uydu kent" adı verilen kentlerde serbest ikamete tabi tutulmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti her ne kadar bu kişileri geçici olarak görse de, üçüncü ülke işlemlerinin oldukça uzun sürdüğü ve sığınmacıların bekleme sürelerinin 7-8, hatta 10 yıla kadar uzadığı bilinmektedir. Isparta, sığınmacıların yerleştirildiği uydu kentlerden bir tanesidir ve 2012 yılında örnek uygulamaları ile ön plana çıkmıştır.<sup>255</sup>

Isparta ili, ekonomik, eğitim, kültür ve sosyal alt yapısı gelişmiş dışarıdan gelen üniversite öğrencileri ile birlikte il içi nüfusu 200 bini geçen büyük bir şehir olup en az soruna sahip iller arasındadır. Bu özelliklerinden dolayı Isparta ili, ilgili bakanlıklarca son yıllarda Türkiye'ye kabul edilen mülteci ve sığınmacıların daimi olarak yerleştirilmesi ve vatandaşlık verilerek çalışma, eğitim ve diğer sosyal haklarının sağlanacağı iller arasına alınmıştır. Yakın bir tarihte gelmelerine rağmen son bölümdeki bulgularda da görüleceği gibi yaklaşık beş yüz ailenin çoğunluğu ildeki yaşama ayak uydurmuş durumdadır. Diğer devletlerde ve Türkiye'nin bazı şehirlerinde görülen uyuşmazlık, ayrılık, ayrımcılık ve kabullenmeme durumu görülmemektedir. Bu durum da Isparta'ya mülteci ve sığınmacı kabul edilmesinin haklı bir karar olduğunu göstermektedir.

Mülteciler sadece İç İşleri Bakanlığının belirlediği illerde kalabilmektedir. Bu iller "uydu kentler" diye bilinmektedir. Bu iller: Konya, Isparta, Eskişehir, Bilecik, Gaziantep, Van, Kayseri, Nevşehir, Niğde, Aksaray, Afyon, İzmir, Kütahya, Kahramanmaraş, Hatay, Çankırı, Yozgat, Burdur, Tokat, Şırnak, Ağrı, Sivas, Amasya, Karaman, Kırşehir, Kırıkkale, Hakkâri ve Kastamonu'dur. Sığınmacılar ancak polis

---

<sup>255</sup> Özlem Kahya, Songül Sallan Gül, "Bir Uydu Kent Örneği Olarak Isparta'dan Sığınmacılık Sorunun Görünümleri", *Uluslararası Katılımlı VII. Uluslararası Sosyoloji Kongresi*, Bildiri Kitabı –II, Muğla, 2-5 Ekim, 2013, s. 141-157, s. 141.

izniyle bu illerden ayrılabilir. Sığınmacılar sadece sağlık vb. sebeplerden ötürü Ankara, İzmir, İstanbul gibi Büyükşehirlerde polis izniyle kalabilmektedir.<sup>256</sup>

Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi kayıtlarına göre Isparta'da 2014 itibariyle Afrika ve Asya kökenli sığınmacı nüfusu 1080 kişidir. Ayrıca yaklaşık olarak 100 kişilik 25 Suriyeli aile bulunmaktadır. Kentin, Afrikalı sığınmacılara karşı sergilemiş olduğu pozitif destek Suriyeli sığınmacılar için de gösterilmektedir.<sup>257</sup>

Evsiz, yurtsuz kalan ve savaş tehdidi altındaki 2 milyona yakın Suriye vatandaşı Türkiye'ye yerleşmiş durumdadır. Türkiye nüfusunun yaklaşık %1.5'ini Suriyeliler oluşturmuş durumdadır. Irak'ta iç savaş derinleşirse Türkiye'nin daha ağır bir göç baskısı altında kalacağı da muhakkaktır. İnsanlık tarihiyle özdeş olan göç olgusu; demografik, ekonomik, politik, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik içeriklerin belirleyici role sahip olması nedeniyle çok yönlü işlemektedir. Yabancıların Türkiye'ye yönelen göçleri sınır komşusu olan ülkelere veya Asya ve Afrika'nın uzak ülkelerinden gelenlerden oluşmaktadır.<sup>258</sup>

Irak, İran, Somali, Eritre, Afganistan, Filistin gibi çeşitli ülkelere kaçarak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin koordinatörlüğünde Türkiye'ye gelen ve Isparta'ya yönlendirilen mülteciler, Isparta Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın sağladığı imkanlar ölçüsünde hayatlarını devam ettiriyorlar.<sup>259</sup>

Isparta, 2009 yılından bu yana sığınmacıların yerleştirildiği uydu kentlerinden birisi olmuştur. Afrika kökenlilerin yanı sıra son aylarda Suriyeli sığınmacılar için de yerleşim birimi haline gelen Isparta'daki sığınmacıların günlük yaşantıları ve sosyolojik görünümüne yüz yüze yapılan mülakatlarda, çalışabilir yaşta olan erkek nüfusun; sanayideki küçük işletmelerde, kaynakçılık, tornacılık, kaportacılık, oto tamirciliği, terzilik, çaycılık gibi işlerde çalıştıkları; bir kısmının gündelik işler, inşaat işçiliği ya da bağ, bahçe işleri yaptıkları görülmektedir. Sığınmacılardan İngilizce, Farsça ve Arapça dersi verenler de vardır. Çocuk ve kadın nüfusun istihdamı çok azdır. Çalışmayan

---

<sup>256</sup> Isparta Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube Kayıt Verileri, Isparta, Aralık, 2014.

<sup>257</sup> Suat Kolukırık, "Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler", *Journal of World of Turks*, 2014, C. 6, S. 2, s.37-53, s. 37..

<sup>258</sup> Kolukırık, a.g.m.

<sup>259</sup> Isparta Valiliği Basın Bildirgesi, 5 Ocak 2011.

nüfusun ise ekonomik durumu yeterlidir. Göçmenler açısından bakıldığında, Isparta kenti, yabancılarla "bir arada yaşama" kültür ve pratiğine sahiptir.<sup>260</sup>

Mültecilerin sağlık, barınma, yiyecek gibi ihtiyaçları vakıfça karşılanmakta, mültecilerin çoğunluğu kiralık evlerde, bir kısmı da pansiyonlarda kalmaktadır.<sup>261</sup>

Mültecilere imkanlar ölçüsünde tüm yardımlar yapılmakta ve Türkçe'yi öğrenmeleri için Halk Eğitim Merkezi'nde kurslar açılmakta ve çocukları da okullara yönlendirilmektedir. Valilik, vakıf, Isparta Belediyesi, bazı sivil toplum örgütleri ve Isparta halkı da bu yeni misafirlere her konuda yardımcı olmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına her ay düzenli olarak gelen bütçenin büyük bir kısmı sığınmacı giderleri için harcanmaktadır.<sup>262</sup>

1951 yılında Cenevre Sözleşmesi'ne göre Türkiye'nin, Avrupa Kıtası'ndan gelen insanları yasal anlamda mülteci olarak kabul ettiğini, ancak (Türkiye'nin coğrafi çekim şartı gereği) Asya ve Afrika kıtasından gelen insanları mülteci olarak kabul etmediğini vurgulayan Kolukırık, bu durumda Asya ve Afrika kıtasından gelen mülteciler hakkında herhangi bir yasal düzenleme yapılmadığını belirtmektedir.<sup>263</sup>

Kolukırık, Asya ve Afrika kıtasından gelen mültecilere yönelik yasal düzenlemelerin yapılmamasından dolayı sosyal yapıda sıkıntılar yaşanabileceğini belirterek Türkiye'nin en kısa sürede ulusal eylem planını hazırlaması ve BM, UNESCO ve AB ile ortak çalışmalar yapması gerektiğini, aksi takdirde mülteci sorununun büyüyerek devam edeceğini de bildirmektedir.<sup>264</sup>

Kolukırık, "Sığınmacılar konusunu güvenlik eksenli algılamak yerine insan merkezli olarak düşünmek daha önemlidir, bir gün herkes sığınmacı olabilir" diyerek sığınmacıların zor koşullarda yaşam sürdüklerini; göç sürecinde yaşadıkları sıkıntılar, karşılaştıkları zorlukların ciddi travmalara neden olduğunu ve sorunun sadece barınma ya da sağlık, yemek olmadığı, kültürel entegre kapsamında da sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedir.<sup>265</sup> Bu genel kapsamda Isparta ilindeki mülteciler de aynı sorunlarla başbaşa olup ildeki her türlü olanağa rağmen sorunun kalıcı olarak çözülmesi de

---

<sup>260</sup> Kolukırık, a.g.m.

<sup>261</sup> Mültecilerle yapılan görüşme bilgileridir.

<sup>262</sup> Isparta Valiliği Basın Bildirgesi, 5 Ocak 2011.

<sup>263</sup> [http://www.ajans32.com/news\\_print.php?id=1447](http://www.ajans32.com/news_print.php?id=1447)

<sup>264</sup> Kolukırık, a.g.m.

<sup>265</sup> Kolukırık, a.g.m.

ancak uluslararası hukuk kurallarına entegre olmuş bir Türkiye ve tüm ülkelerin aynı eksende birleşmesiyle mümkün olabilecektir.

Isparta Valiliği basın bildirisinde; Türkiye'deki mülteciler arasında en iyi şartlarda yaşayanların Isparta'da olduğunu belirtilmiş ve "İlimizde yaşayan mülteciler, en şanslı mülteciler konumunda" şeklinde vurgu yapılmıştır. Yine aynı bildiride:<sup>266</sup>

"Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından Isparta'ya yönlendirilen mültecilerin barınma, giyim, gıda, sağlık ihtiyaçları devlet imkanlarıyla karşılanmakta, mültecilere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından günlük yemek verilmekte, 0-6 yaş grubu çocuğu bulunanlara da süt, yumurta, peynir, şeker vb. gıdalar dağıtılmaktadır. Isparta Belediyesi 18 yaşın altındaki mültecilerden şehir içi ulaşım ücreti almamakta, şehir dışı ulaşımında da hastalık halinde ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği bürolarına gitmeleri durumunda otobüs firmalarının katkılarıyla bilet desteği sağlanmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün istatistiki bilgilerine göre de, en iyi şartlarda yaşayan mültecilerin Isparta'da olduğu açıklandı. İlimizde yaşayan mülteciler, en şanslı mülteciler konumundalar."

Isparta ilinde sağlanan iyi koşullara rağmen mültecilerin karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri genel sorunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

### **2.3.2.1. Sağlık Sorunları**

Isparta ilindeki mülteci ve sığınmacıların sağlık sorunları ikinci bölüm, 2 nolu başlıktaki mültecilerin sağlık sorunları kısmında açıklanan sorunlarla aynıdır. Fakat ildeki sorunlar doğu illerindeki veya büyük şehirlerdeki mülteci ve sığınmacılara göre hatta çoğu Avrupa ülkesindeki mülteci ve sığınmacılara nazaran daha azdır. Çünkü ilin güçlü eğitim, ekonomi, ticaret ve sosyal yapısı gereği gelen göçmenlerle yerli halk arasında kayda değer bir çatışma yaşanmadığı gibi ilin devlet, yerel ve sivil toplum kuruluşlarınca yapılan organizelerle sorunların çoğu çözülmüş durumdadır.

Yine gözlemlerimize göre Isparta il merkezi başta olmak üzere tüm ilçeleri sağlık hizmetleri yönünden Türkiye ortalamasının üzerinde bir altyapıya sahiptir. Örneğin Isparta il merkezinde çoğu tam teçhizatlı (tahlil yapma, röntgen vb. imkanlar

---

<sup>266</sup> [http://www.ajans32.com/news\\_print.php?id=1447](http://www.ajans32.com/news_print.php?id=1447), 31.08.2011, Erişim Tarihi: 01.10.2014

gibi) olmak üzer her mahallede sağlık ocağı mevcuttur. Yine ilin toplam nüfusunun yarısını oluşturan il merkezi her hastalıkla ilgili branşlaşmış hastanelere sahiptir.

Bütün bu olumlu verilerine rağmen binlerce mülteci ve geçici tarım işçileri ile birlikte binin üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yapan Isparta, mülteci ve sığınmacılarla birlikte başlayan sağlık sorunlarının da yaşanabileceği iller arasında yer alıyor.<sup>267</sup>

Suriye'den gelen sığınmacılarla birlikte Türkiye'de 1998'den buyana görülmeyen çocuk felci vakalarının ve şark çıbanı gibi hastalıkların, Afrika'dan gelen mültecilerle ise polio ve ebola virüslerinin mülteci ve sığınmacıların yoğun olduğu Isparta açısından da tehdit oluşturabileceği belirtiliyor.<sup>268</sup>

Suriyeli sığınmacılarla birlikte gelen çocuk felcine karşı İstanbul'un 6 ilçesinde daha aşılama kampanyası başlatılırken, Milli Eğitim Bakanlığı ise Afrikalı öğrencilere ebola taraması yapılması yönünde genelge yayınlamıştır. Tabip Odalarından yapılan açıklamada Türkiye geneline yayılan mülteci ve sığınmacıların sağlık sorunlarını da beraberinde getirdiği belirtilerek mülteci ve sığınmacıların bulunduğu yerlerde sağlık taramaları yapılması gerektiğine dikkat çekildiği yine basında yer almaktadır.<sup>269</sup>

### **2.3.2.2. Eğitim Sorunları**

Valilik ve İl milli Eğitim Müdürlüğü organizesi ile mecburi okul çağındaki göçmen çocuklarının eğitim olanakları sağlanmış durumdadır. İlin eğitim yapısı, okullaşma sayısı, derslik sayısı, öğretmen durumu vb. eğitim imkanları en üst seviyede olduğu için yerli ailelerin çocuklarına olduğu kadar mülteci ailelerin çocuklarına da cevap verebilecek durumdadır. Gözlemlerimize göre okullardaki dil sorunu hariç kayda değer başka bir sorun olduğu sanılmamaktadır. Zaman içinde de mülteci çocuklarının gerek okul ve gerekse çevresel etkileşimle dil sorunu ortadan kalkacaktır.<sup>270</sup>

Mülteci ve sığınmacı çocukların buldukları merkezlerde, yaş gruplarına göre eğitimlerinin ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için, BMMYK ile birlikte ilgili kamu kurumlarının ortak planlama faaliyetlerinin daha da organize olmasıyla eğitim sorunları ortadan kalkacaktır.

<sup>267</sup> <http://www.gazete32.com.tr/isparta/sagliga-siginmaci-tehdidi.html>,15.10.2014. (03.01.2014).

<sup>268</sup> <http://www.gazete32.com.tr/isparta/sagliga-siginmaci-tehdidi.html>,15.10.2014. (03.01.2014).

<sup>269</sup> <http://www.gazete32.com.tr/isparta/sagliga-siginmaci-tehdidi.html>,15.10.2014. (03.01.2014).

<sup>270</sup> Mültecilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgi.

### **2.3.2.3. Ekonomik Sorunları**

Göçmenlerin ekonomik sorunları elbette geldikleri ve yaşadıkları yerlerdekine oranla iyi olmayabilir. Fakat bütün göçmen ailelerine devlet katkısı olarak verilen aylık ve barınma, yeme-içme gibi olanaklarla ekonomik sorunları en aza indirgenmiş durumdadır.<sup>271</sup>

### **2.3.2.4. Çalışma Sorunları**

Valilik ve İş-Kur organizesi ile çalışma yaşında ve çalışabilir durumdaki göçmenlere ve öncelikle sakat ve daha mağdur olanlara iş olanakları sağlanmaktadır. Yine de büyük bir kesimin işsiz olduğu veya işini beğenmediği bilinmektedir.

### **2.3.2.5. Uyum ve Sosyal İlişki Sorunları**

İldeki göçmenlerin uyum ve sosyal ilişki sorunları ilk yıllardaki duruma göre daha da aza inmiş durumdadır. Gerek birebir görüşmelerde gerekse yapılan gözlem ve yetkililerin açıklamalarına göre dil sorunları azaldıkça ve çevreye alışıldıkça bu sorun daha da aza inecek durumdadır.

### **2.3.2.6. Sağlık Hizmetleri Alırken Yaşanılan Sorunlar**

Isparta'daki mültecilerinin sağlık hizmetleri alırken yaşadıkları sorunlara ilişkin daha önce yapılmış net bir çalışma yoktur. Ancak kendileriyle birebir görüşmelerde verdikleri bilgilere göre bu konuda çok sorunları oldukları tespit edilmiştir.

Başta dil sorunundan dolayı rahat derdini anlatamadıkları için sağlıkla ilgili sorunların dile getirilmesi konusunda zorlukları vardır. Bu konuda tercüman aracılığı ile sorun çözülmeye çalışılmaktadır.

Ayrıca mültecilerin geldikleri ülkelerdeki yaşam ve sağlık alışkanlıkları da sağlık hizmetleri alımında sorun olmaktadır. Yine töre veya dini inanç gereği kadın hastaların sağlık hizmetleri alımı sırasında sorun yaşanmaktadır (örneğin bayanların erkek doktora gitmek veya muayene olmak istememesi gibi).

Mültecilerin geldikleri ülkedeki medikal veya geleneksel ilaç tedavisi alışkanlıkları ve maddi durumları da sağlık hizmeti alımını etkilemektedir.

---

<sup>271</sup> Isparta Valiliği 2014 Verileri, [www.isparta.gov.tr](http://www.isparta.gov.tr), 15.05.2015.



### 2.3.3. Mülteci ve Sığınmacıların Sorunlarına Çözüm Önerileri

Sorunların çözülebilmesi için bazı öneriler şunlardır:<sup>272</sup>

- Temel sağlık eğitimi (akran eğitimi vb.) sunumu.
- Önemli kronik ve bulaşıcı hastalıkların taranması gereklidir.
- Bağışıklama ve üreme sağlığı hizmetleri başta olmak üzere temel sağlık hizmetlerinin ücretsiz ve ulaşılabilir olması.
- Ruh sağlığı hizmetlerinin sunumu.
- Bulaşıcı hastalıkların kontrolü için gerekli önlemlerin alınması.
- Tüm hizmetlerde insan haklarına ve onuruna yakışır muamele yapılması, damgalama ve ayrımcılığın önlenmesi.
- Sığınmacı ve mültecilere hizmet veren sağlık çalışanlarının bu kişilerin özel ihtiyaçları ve uygun yaklaşım konusunda eğitim alması .
- Sığınmacı ve mültecilerin, özellikle de kadınların hizmetlerin geliştirilmesi ve sunumuna katılımının sağlanması.
- Dil sorununa yönelik çözümler getirilmesi.
- Barınma, güvenlik, temiz su, sanitasyon, beslenme, eğitim vb. sağlığın diğer belirleyicilerini iyileştirmek konusunda çok sektörlü yaklaşımın benimsenmesi.
- Doğum ve ölümler dâhil olmak üzere sağlık göstergelerinin kaydının tutulması.
- Sürekli izleme ve değerlendirmenin yapılması.
- Hizmetlerin sürdürülebilir kılınması.

---

<sup>272</sup> Karadağ-Altıntaş, 2010, a.g.e., 57

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### MÜLTECİ VE SIĞINMACILARIN SAĞLIK HİZMETİ ALIMI SIRASINDA YAŞADIĞI SORUNLARA İLİŞKİN ISPARTA İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

#### 3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

##### 3.1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu; Isparta'daki mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmeti alımı sırasında yaşadığı sorunların belirlenmesi ve incelenmesidir.

##### 3.1.2. Araştırmanın Amacı

Isparta ilinde bulunan katılımcı mülteci ve sığınmacıların kişisel bilgileri, Türkiye'ye geliş süreçleri, yerleşme veya yerleştirilme durumları ile sağlık hizmeti alırken karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi ve çözüm önerileri amaçlanmıştır.

##### 3.1.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamı Isparta ilindeki mülteci ve sığınmacılardır. Isparta ilinde Mart 2015 tarihi itibarıyla mülteci ve sığınmacıların sayıları Tablo 3.1'de gösterilmektedir.<sup>273</sup>

**Tablo 3.1. Isparta İlindeki Mevcut Mülteci Sayısı**

Ülke Adı	Mülteci Sayısı
Somali	1071
Suriye	700
Irak	686
Afganistan	250
İran	223
Sudan	92
Filistin	45
Yemen	44
Eritre	39
Uganda	30
Kongo	29
Pakistan	27
Nijerya	22
Etiyopya	14

<sup>273</sup> Isparta Valiliği ve Emniyet Müdürlüğü Verileri, Mart 2015.

**Tablo 3.1. Isparta İlindeki Mevcut Mülteci Sayısı (devamı)**

Gana	10
Tacikistan	10
Bangladeş	9
Kamerun	9
Fil Dişi Sahilleri	8
Mısır	7
Senegal	7
Kenya	6
Kırgızistan	6
Ruanda	6
Gine	5
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	4
Özbekistan	4
Fas	3
Libya	3
Siere Leone	3
Tanzanya	3
Azerbaycan	2
Belarus	2
Gambia	2
Mali	2
Moldova	2
Rusya Federasyonu	2
Tunus	2
Ukrayna	2
Vietnam	2
Burkina Faso	1
Burma	1
Burundi	1
Cezayir	1
Cibuti	1
Çad	1
Gürcistan	1
Liberya	1
Malezya	1
Moritanya	1
Umman	1
Trinidad Tobago	1
Toplam	3405

Ancak bunlardan sadece 6 Somali vatandaşı Şartlı Mülteci statüsünde, 392 Irak vatandaşı ve 700 Suriye vatandaşı Geçici Koruma altındadır. Geriye kalan kısım ise sadece ‘Başvuru Sahibi’ olarak görünmektedir.

### 3.1.4. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları

Araştırmada tüm deneklere ulaşılabilme imkanı sınırlı olduğundan ve ayrıca çalışmanın belirli bir zaman diliminde tamamlanması gerektiğinden, araştırma alanında (araştırmanın evreninde) bulunan bütün mültecilerin/katılımcıların dâhil etme imkanı olmamıştır. Bu nedenle araştırılan alanı temsil eden bir grup (örnek kütle) kullanılarak çalışma bu kütle üzerinde yürütülmüştür.

Valilik makamından alınan bilgilere göre Isparta ilinde Mart 2015 itibarıyla 3.405 mülteci yaşamaktadır. Bunlardan 500 aileye ulaşılarak 276 kişi ile görüşme yapılmıştır. Verilen anketlerin hepsi yanıtlanmıştır.

Araştırma kapsamında Isparta ilinde bulunan mülteci ve sığınmacılar ele alınmıştır. Resmi kayıtlara göre ilde 3405 mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır. Söz konusu ana kitleyi temsil edecek örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde;

$$n = N t^2 p q / d^2 (N-1) + t^2 p q 266$$

*N: Hedef kitledeki birey sayısı*

*n: Örneklem alınacak birey sayısı*

*p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)*

*q: İncelenen olayın görülmemiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)*

*t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer*

*d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen ± örneklem hatasıdır.*

Formülü kullanılarak homojen bir yapıda olmayan bu evren için % 95 güven aralığının da, ± % 5 örneklem hatası ile gerekli örneklem büyüklüğü **n = 270** olarak hesaplanmıştır. Bu çerçevede anket soruları “kolayda örneklem metodu” ile belirlenen 276 kişiye uygulanmıştır.

Mülteci ve sığınmacılarla iletişim kurabilmek araştırmanın en önemli kısıtıdır. Ancak bu sorunu aşabilmek için, Türkçe’si yeterli olmayan mültecilerle İngilizce veya Arapça iletişim kurulmuştur. Araştırmacı yanında Arapça bilen tercüman ile mültecilere anket soruları yöneltilmiştir. Anket hem Arapça’ya hem de İngilizce’ye çevrilerek mültecilere uygulanmıştır. Anlamadıkları sorular araştırmacı ve tercüman tarafından ayrıntılı şekilde katılımcılara açıklanmıştır.

Ankete katılanlar mülteci ve sığınmacılardan bazılarının (halen korku, tereddüt, bu anketten dolayı başlarına bir şey gelebileceği düşüncesi gibi vb. nedenlerle) subjektif olabileceği gerçeği göz önüne alındığında konuyla ilgili ülke çapında bir genelleme yapmak zordur.

### **3.1.5. Veri Toplama Aracı**

Anket, literatür taraması ve mültecilerin/sığınmacıların gözlenmesi sonucunda araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Anketin oluşturulmasında Buz (2002)'un çalışmasından esinlenilmiştir.<sup>274</sup> Araştırmada Isparta iline yerleştirilen mülteci ve sığınmacılar için araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır (Ek 1). Anket soruları mülteci ve sığınmacıların genel bilgileri ve sağlık hizmeti alımlarına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Anket formlarının değerlendirilmesinde Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package for Social Science- SPSS 16 for Windows) kullanılmıştır. SPSS programının kullanılma amacı; işletme, ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve pazarlama gibi birçok alanda yaygın olarak kullanılmasıdır. Ayrıca Excel programı yardımıyla anket sorularına verilen cevaplar sayısal verilere dönüştürülmüş ve sonrasında yorumlanmıştır. Ankete katılan bireylere Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak; anket sorularına verecekleri cevapların sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı, isim ve imzaları olmamasına rağmen verilen cevapların kesinlikle açıklanmayacağı yönünde bilgilendirilmiştir. Sorular sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmaya çalışılmış, soru ve cevap şıklarında herhangi bir yönlendirme veya müdahale yapılmamış, ankete katılanların kendi serbest iradeleri ile okuyup cevaplamaları ve rahatsız olmamalarına özen gösterilmiştir.

Veri toplama aracı olan anket 65 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların 21'i demografik bilgiler içeren, 44'ü ise 5'li likert ölçeğinde hazırlanmış sorulardır.

Bu araştırma için Isparta Valiliği ve Isparta Emniyet Genel Müdürlüğü'nden gerekli yasal izin alınmıştır (Ek -2, Ek 3).

---

<sup>274</sup> Buz, 2002, a.g.e.

### **3.1.6. Verilerin İstatistiksel Analizi**

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Windows 22,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistikler, One Sample T-Testi, Independent Sample T-Testi ve One Way ANOVA Testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığının da %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Anketler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS programında dağılım yüzdeleri, tanımlayıcı istatistiksel ölçüler, frekans analizleri, çapraz tablo analizleri ve Anova analizleri yapılmıştır. Yapılan analizlerde elde edilen sonuçlar tablolar halinde düzenlenmiştir. Ayrıca tabloların kısa açıklama ve yorumları da tabloların altında verilmiştir.

## **3.2. ARAŞTIRMA BULGULARI**

Ankete katılan Isparta ilindeki mülteci ve sığınmacıların, kişisel ve mesleki bilgileri, iş ortamı, sağlık durumları ve sağlık hizmeti alımı hakkında sorunları değerlendirilmiştir. Yapılan anket çalışmasının SPSS programı ile değerlendirilmesiyle elde edilen veriler tablolarla gösterilmiş ve yorumlarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.

### **3.2.1. Tanımlayıcı İstatistikler**

Isparta ilindeki katılımcı mülteci ve sığınmacıların anketlere verdikleri tanımlayıcı soruların cevapları;

- a) Demografik bilgiler,
- b) Türkiye'ye giriş ve yerleşmeyle ilgili bilgiler ile ekonomik durumları,
- c) Sağlık sorunlarıyla ilgili bilgiler,

olmak üzere üç bölüme ayrılarak bu üç bölümle ilgili bilgiler üç ayrı tablo halinde verilmiş ve tablolarda gösterilen veriler tabloların altında yorumlanmıştır.

**Tablo 3.2. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacılara Ait Demografik İstatistikler**

	<b>DEĞİŞKENLER</b>	<b>FREKANS</b>	<b>%</b>
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Yaş Dağılımı</b>	15-20	18	6,5
	21-25	28	10,1
	26-30	40	14,5
	31-35	42	15,2
	36-40	56	20,3
	41-45	34	12,3
	46-50	44	15,9
	51-55	4	1,4
	56-60	8	2,9
	61 ve Üzeri	2	,7
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Cinsiyet Dağılımı</b>	Kadın	98	35,5
	Erkek	178	64,5
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Medeni Durumu</b>	Evli	220	79,7
	Bekar	56	20,3
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Çocuk Sayısı</b>	Bir	10	3,6
	İki	76	27,5
	Üç	98	35,5
	Dört ve Üstü	36	13,0
	Yok	56	20,3
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Anadil Dağılımı</b>	Arapça	206	74,6
	Farsça	26	9,4
	Peştuca	4	1,4
	Derice	6	2,2
	Somali dili	16	5,8
	Tigrinya	2	,7
	Amharca	6	2,2
	Svahili	10	3,6
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Anadil Dışında Bildiği Diller</b>	Türkçe	191	69,1
	Arapça	7	2,7
	İngilizce	45	16,4
	Kürtçe	28	10,0
	Farsça	5	1,8
	Toplam	276	100,0

Tablo 3.2’de mülteci ve sığınmacıların yaş düzeyleri incelenmiş olup; mülteci ve sığınmacıların %10,1’inin (28 kişi) “21-25”, %14,5’i (40 kişi), “26-30”, %15,2’si (42 kişi) “31-35”, %20,3’ü (56 kişi) “36-40” , %12,3’ü (34) “41-45”, %15,9’u (44 kişi) “46-50” yaş aralığında olduğu görülmektedir. Yaş olarak 50’den daha büyük olan mültecilerin oranı ise toplamda %5 (14 kişi) düzeyindedir. Buna karşın “15-20” yaş aralığında olan mültecilerin oranı ise %6,5 (18 kişi) düzeyindedir. Mülteci ve sığınmacıların büyük çoğunluğunun yaş düzeyi orta yaş grubundadır.

Araştırmaya katılan mülteci ve sığınmacıların cinsiyet oranları incelendiğinde; mülteci ve sığınmacılardan 178 kişi (%64,5’i) “Erkek”, 98 kişi ise (%35,5’i) “Kadın’dır. Dolayısıyla Isparta’da yaşayan mültecilerin erkek çoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 3.2).

Mülteci ve sığınmacıların medeni durumları incelendiğinde; mülteci ve sığınmacılardan 220 kişinin (%79,7) “Evli”, 56 kişinin ise (%20,3) “Bekar” olduğu görülmektedir. Buradan araştırmaya katılan mülteci ve sığınmacıların yaklaşık %80’ninin aile olarak Isparta’da kaldıkları anlaşılmaktadır (Tablo 3.2).

Isparta’da yaşayan evli mülteci ve sığınmacıların çocuk sayıları incelendiğinde; %44,5’i (98 kişi) “Üç”, %34,5’i (76 kişi) “İki” ve %4,5’i (10 kişi) ise “Bir” çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir. Bununla beraber “Dört ve Üstü” çocuk sahibi olanların oranı ise %13,0’tür (36 kişi). Üç ve üstü çocuğu olanların oranı ise %48,5’dir (134 kişi). Dolayısıyla katılımcı mülteci ve sığınmacıların büyük çoğunluğu ve iki ve üç çocuklu ailelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 3.2).

Isparta’da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların büyük çoğunluğu olan 206 kişinin (%74,6’sının) ana dilinin “Arapça” olduğu görülmektedir. Bunun dışında %9,4’le 26 kişi “Farsça”, %5,8’le 16 kişi “Somali dili”, %3,6’la 10 kişi “Svahili dili”, %2,2’le 6 kişi “Derice dili” ve aynı oranla 6 kişi “Aharca dili” konuşabildiğini söylemiştir. Bunların yanında 6 kişinin de (%2,1) “Peştuca” ve “Tigrinya” dillerini konuştuğu görülmektedir (Tablo 3.2). Dolayısıyla mültecilerin çoğunluğunun Arapça konuşan ülkelerden geldiği söylenebilir.

Katılımcı mülteci ve sığınmacıların ana dilleri dışında bildikleri dillerin hangileri olduğu incelendiğinde; mülteci ve sığınmacılardan 191 kişinin (%69,1) “Türkçe”yi, 45



kişinin (%16,4) “İngilizce”yi, 28 kişinin (%10,0) “Kürtçe”yi, 7 kişinin (%2,7) “Arapça”yı ve 5 kişinin de (%1,8) ana dilinin yanında “Farsça”yı bildiği görülmektedir. Yani Isparta’da yaşayan mültecilerin sadece yaklaşık %30’u Türkçe bilmemektedir (Tablo 3.2). Dolayısıyla sağlık hizmetlerine erişimde dil faktörünün en az problem oluşturacağı düşünülebilir.

**Tablo 3.3. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Türkiye’ye Gelme ve Yerleştirilme ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler**

	<b>DEĞİŞKENLER</b>	<b>FREKANS</b>	<b>%</b>
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Geldikleri Ülkeler</b>	Suriye	46	16,7
	Somali	16	5,8
	Yemen	10	3,6
	Afganistan	10	3,6
	Irak	22	8,0
	Filistin	16	5,8
	Eritre	2	,7
	Etiyopya	6	2,2
	Sudan	20	7,2
	Kenya	10	3,6
	İran	30	10,9
	Irak	88	31,9
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Isparta’da Bulunma Süreleri</b>	6 Ay ve daha az	6	2,2
	6 Ay - 1 Yıl	26	9,4
	1 Yıl - 2 Yıl	64	23,2
	2 Yıl - 3 Yıl	88	31,9
	3 Yıl - 4 Yıl	80	29,0
	4 Yıl ve Üzeri	12	4,3
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Türkiye’ye Giriş Şekilleri</b>	Pasaportlu	72	26,1
	Pasaportsuz	204	73,9
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Türkiye’ye Kimlerle Geldi</b>	Yalnız Başına	22	8,0
	Anne-Babam İle	52	18,8
	Eşimle	10	3,6
	Eşim ve Çocuklarımla	192	69,6
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Geldikleri Ülkeyi Terk Etme Nedeni</b>	Savaş Kaynaklı Nedenler	190	68,8
	Ekonomik Nedenler	82	29,7
	Siyasal Nedenler	4	1,4
	Toplam	276	100,0

**Tablo 3.3. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Türkiye'ye Gelme ve Yerleştirilme ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)**

	<b>DEĞİŞKENLER</b>	<b>FREKANS</b>	<b>%</b>
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Geldikleri Ülkeyi Terk Etme Kararını Kimlerle Verdi</b>	Kendim	38	13,8
	Eşim	32	11,6
	Ailem	94	34,1
	Hep Birlikte	112	40,6
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların BMMYK'ya Başvuru Durumu</b>	Başvurum Kabul Edildi	28	10,1
	Halen Görüşülüyor	128	46,4
	Temyiz Aşamasında	42	15,2
	Başvurum Reddedildi	4	1,4
	Yok	74	26,8
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Yaşadıkları Mekan Durumu</b>	Apartman Dairesi	88	31,9
	Misafirhane	4	1,4
	Gecekondu	184	66,7
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacılar Kimlerle Birlikte Yaşıyor</b>	Kendi Başıma	8	2,9
	Eşimle	2	,7
	Eşim ve Çocuklarımla	204	73,9
	Anne-Babamla	32	11,6
	Diğer Sığınmacılarla	30	10,9
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Ekonomik Sıkıntı Yaşama Durumu</b>	Sıkıntı Yaşıyorum	268	97,1
	Sıkıntı Yaşamıyorum	8	2,9
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Ekonomik Yardım Alıp Almadıkları</b>	Evet	98	35,5
	Hayır	178	64,5
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Aylık Ortalama Harcamaları</b>	100 TL – 250 TL	260	94,2
	251 TL – 500 TL	16	5,8
	Toplam	276	100,0

Isparta'da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların hangi ülkelerden geldiğini Tablo 3.3'den incelediğimizde; mülteci ve sığınmacılardan sırasıyla Irak'tan 88 kişi (%39,9), Suriye'den 46 kişi (%16,7), İran'dan 30 kişi (%10,9), Sudan'dan 20 kişi (%7,2), Filistin'den 16 kişi (%5,8), Somali'den 16 kişi (%5,8), Yemen'den 10 kişi (%3,6), Afganistan'dan 10 kişi (%3,6), Kenya'dan 10 kişi (%3,6), Eritre'den 2 kişi

(%0,7) ve Etiyopya'dan 5 kişi (%2,2)'nin geldiği görülmektedir. Mülteci ve sığınmacıların çoğunluğunun Irak'tan gelmiş olmasının temel nedeni Irak'ta yaşanan iç savaşlar ve karışıklıklardır.

Isparta'da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların ne kadar süredir Isparta'da olduklarını incelendiğinde; mülteci ve sığınmacıların yaklaşık %65,2'sinin yani 170 kişinin iki yıldan fazla süredir, yaklaşık %34,8'nin yani 96 kişinin ise iki yıldan az süredir Isparta'da yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca son 6 ayda Isparta'ya gelen mülteci oranı %2,2 düzeyindedir (Tablo 3.3).

Isparta'da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların 204'ü (%73,9'u) Türkiye'ye "Pasaportsuz", 72'si (%26,1'i) ise "Pasaportlu" giriş yapmış olduğu görülmektedir (Tablo 3.3). Kayıt dışı durum ilgili kurumların yeterli bilgi elde etmesini ve gerekli tedbirleri almasını zorlaştırmaktadır.

Türkiye'ye gelirken beraberlerinde eşi ve çocuklarını getiren katılımcı mülteci ve sığınmacıların sayısı 192 (%69,6); anne ve babası ile gelenlerin sayısı 52 (%18,8); yalnız gelenlerin sayısı 22 (%8) ve sadece eşi ile gelenlerin sayısı da 10 kişi (%3,6)'dir (Tablo 3.3).

Isparta'da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların ülkelerini terk etme nedenlerinin başında 190 kişi ile (%68,8) "Savaş Kaynaklı Nedenler", 82 kişi ile (%29,7) "Ekonomik Nedenler" ve 4 kişi ile (%1,4) "Siyasi Nedenler" in geldiği görülmektedir (Tablo 3.3).

Katılımcı mülteci ve sığınmacıların ülkelerini terk etme kararını kimlerle verdiğine bakıldığında; 112 kişi (%40,6) bu karar tüm aile bireyleri ile beraber aldığını, 94 kişi (%34,1) sadece ailesi ile aldığını, 32 kişi (%11,6) eşiyile bu kararı aldığını belirtmiştir. Bunun yanında tek başına bu kararı alanların sayısı 38 (%13,8)'dir (Tablo 3.3).

Katılımcı mülteci ve sığınmacıların Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne başvurularının ne durumda olduğu incelendiğinde; 128 kişi (%46,4) başvurusunun halen görüşüldüğünü, 42 kişi (%15,2) temyiz aşamasında olduğunu, 28 kişi (%10,1) başvurusunun kabul edildiğini, 4 kişi (%1,4) ise başvurusunun reddedildiğini dile getirmiştir (Tablo 3.3).

Katılımcı mülteci ve sığınmacıların Isparta’da nerede kaldıkları yaşam standartları hakkında birçok bilgiyi vermektedir. Nitekim mülteci ve sığınmacıların 184’ü (%66,7) “Gecekondu”, 88’i (%31,9) “Apartman Dairesi” ve 4’ü de (%1,4) “Misafirhane ”de kaldığını söylemektedir (Tablo 3.3). Yani mültecilerin büyük çoğunluğu sağlık koşulları iyi olmayan gecekondualarda yaşamaktadır.

Tablo 3.3’de görüldüğü gibi katılımcı mülteci ve sığınmacıların %73,9’u yani 204 kişi kaldıkları yerde eşi ve çocuklarıyla, %11,6’sı yani 32 kişi anne ve babasıyla, %10,9’u yani 30 kişi ailesi dışındaki diğer mültecilerle, %2,9’u yani 8 kişi tek başına ve %0,7’si yani 2 kişi ise eşiyile beraber oturmaktadır. Evli mülteci oranının yüksek olduğu önceki tabloda belirtilmiştir ve doğal olarak eşi ve çocukları ile yaşayan mülteci sayısının yüksek olması beklenen bir durumdur.

Katılımcı mülteci ve sığınmacılara Isparta’da ekonomik sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları şeklinde sorulan sorulara %97,1 oranla 268 katılımcı “Sıkıntı yaşıyorum” cevabını; %2,9 oranla 8 kişi “Sıkıntı yaşamıyorum” cevabını vermiştir (Tablo 3.3). Bu da Isparta iline yerleşen veya yerleştirilen mülteci ve sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun ekonomik açıdan sıkıntı çektiğini göstermektedir.

“Ekonomik Yardım Alıp Almadıkları” şeklindeki soruya katılımcı mülteci ve sığınmacılardan %35,5 oranla 98 kişi “Evet”; %64,5 oranla 178 kişi “Hayır” cevabını vermiştir (Tablo 3.3). Bu durum da katılımcı mülteci ve sığınmacıların yarıdan fazlasının ekonomik yardım almadıklarını veya alamadıklarını ve sıkıntı çektiklerini göstermektedir.

Tablo 3.3 incelendiğinde mültecilerin %35,5’inin devletten maddi yardım aldığını söylemelerine rağmen, yine aynı mültecilerinin %97,1’inin ekonomik sıkıntı çektiğini söylemesi aldıkları ekonomik yardımın yeterli olmadığını göstermektedir.

Isparta’da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların “Aylık ortalama harcamanız nedir” şeklinde sorulan soruya göre; 260 kişinin (%94,2) kişi başı aylık ortalama harcamasının “100 TL ile 250 TL” arasında ve 16 kişinin de (%5,8) kişi başı aylık ortalama harcamasının “251 TL ile 500 TL” arasında olduğu görülmektedir (Tablo 3.3). Türkiye’de ki asgari ücret düzeyi ve yoksulluk sınırı göz önünde bulundurulduğunda, mültecilerin maddi açıdan zor durumda olduğu düşünülebilir.

**Tablo 3.4. Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Sorunlarıyla İlgili Tanımlayıcı İstatistikler**

	<b>DEĞİŞKENLER</b>	<b>FREKANS</b>	<b>%</b>
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Aylık Ortalama Sağlık Giderleri</b>	0 TL – 10 TL	80	29,0
	11 TL -20 TL	118	42,8
	21 TL – 30 TL	78	28,3
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Problemlerinin Dağılımı</b>	Herhangi bir hastalığım yok	130	47,1
	Bedensel bir engelim var	2	,7
	Kronik (uzun süreden beri devam eden) bir hastalığım var	48	17,4
	İşitme güçlüğü var	12	4,3
	Konuşma güçlüğü var	2	,7
	Görme engelim var	12	4,3
	Psikolojik rahatsızlığım var	70	25,4
	Toplam	276	100,0
<b>Katılımcı Mülteci ve Sığınmacıların Başvurdukları Sağlık Kurumu</b>	Sağlık Ocağı	106	38,4
	Devlet Hastanesi	164	59,4
	Özel Hastane	6	2,2
	Toplam	276	100,0

Isparta’da yaşayan katılımcı mülteci ve sığınmacıların “Aylık ortalama sağlık giderlerinin ne kadar olduğu” sorusuna; 118 kişi (%42,8) kişi başı aylık ortalama sağlık harcamasının “11 TL ile 20 TL” arasında, 80 kişi (%29) kişi başı aylık ortalama sağlık harcamasının “0 TL ile 10 TL” arasında ve 78 kişi de (%28,3) bu harcamanın “21 TL ile 30 TL” arasında olduğu cevabını vermiştir (Tablo 3.4). %72’ye yakın olan 198 mülteci ve sığınmacının aylık 20 TL’nin altında sağlık gideri olduğu göz önüne alınırsa “sağlık” için yeterince para ayıramadıkları söylenebilir.

Katılımcı mülteci ve sığınmacıların hangi sağlık problemlerinin olduğuna bakıldığında; 70 kişinin (%25,4’ünün) psikolojik sorunlarının olduğu, 48 kişinin (%17,4’ünün) kronik (uzun süreden beri devam eden) bir hastalığının olduğu, 12 kişinin (%4,3’ünün) görme engeli olduğu, yine 12 kişinin (%4,3’ünün) işitme sorunu olduğu, 2 kişinin (%0,7’sinin) konuşma güçlüğü çektiği ve yine aynı oranda 2 kişinin de bedensel

bir engelinin olduğu görülmektedir. Bununla beraber mültecilerin %47,1'nin ise herhangi bir sağlık probleminin olmadığı görülmektedir (Tablo 3.4). Katılımcı mülteci ve sığınmacılara sorulan olan “Aylık ortalama sağlık giderleriniz ne kadardır” şeklindeki sorulara verilen cevaplardaki düşük harcama durumuna dil, yabancılik duygusu, gelenek-göreneklere gibi diğer olumsuz faktörleri de eklediğimizde katılımcıların %50'ye yakın bir kısmının “sağlıklıyım” demesi bazı çekincelerinden dolayı sağlıklı cevap vermediklerini düşündürdüğü gibi sağlıklarına fazla önem vermediklerini de akla getirmektedir.

Isparta'daki katılımcı mülteci ve sığınmacılara “Herhangi bir sağlık sorununuz olduğunda hangi kuruma başvuruyorsunuz” sorusunu yönelttiğimizde; mültecilerin 164'ünün (%59,4'ünün) “Devlet Hastanesi”, 106'sının (%38,4'ünün) “Sağlık Ocağı” ve 6'sının (%2,2'sinin) “Özel Hastane” cevabını verdiği görülmektedir (Tablo 3.4).

### **3.2.2. Faktör Analizi**

Örneklem büyüklüğü yeterliliği, verilerin faktör analizine uygunluğu ve değişkenler arasındaki korelasyonun anlamlılığı için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Testi yapılmıştır. KMO değeri 0,80 bulunmuş olup seçilen örneklem büyüklüğünün analiz için yeterli olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Bartlett testine bakıldığında değişkenler arası korelasyonun  $p < 0,01$  düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları sorunları belirlemeye yönelik oluşturulan Sağlık Hizmetlerine Erişim Ölçeğinde, mültecilerin ne tür sorunlarla karşılaştıkları, ölçeğin bu sorunları ne düzeyde ölçtüğünü, hangi maddelerin hangi faktörü oluşturduğu ve bu faktörlerin konuları ne düzeyde ölçtüğünü anlamak için faktör analizi yapılmıştır.

Toplamda faktör analizine tabi tutulan soru sayısı 44 olup bu sorulardan 11 tanesi analiz sonucu binişik değer (çok boyutluluk) oluşturduğu için faktör analizinden çıkartılmıştır. Kalan 33 madde tekrar faktör analizine tabi tutulmuş ve analiz sonucu ölçeğimizin 5 faktörden oluştuğu görülmüştür. Faktör analizi sonucu elde edilen bu faktörler altında toplanan maddeler değerlendirilerek isimlendirilmiştir. Böylece sırasıyla faktör isimleri;

1. *Faktör*: Hekimlerin Olumsuz Tutumu
2. *Faktör*: Sağlık Personelinin Olumsuz Tutumu
3. *Faktör*: İletişim Sorunu
4. *Faktör*: Sağlık Hizmetlerindeki Olumsuzluklar
5. *Faktör*: Maddi Yetersizlik

şeklinde isimlendirilmiştir.

Yapılan güvenilirlik analizi sonucu Cronbach Alpha değeri 0,92 çıkmış olup bu değer Sosyal Bilimlerde belirlenen standartlara göre;

- $0,00 \leq \alpha < 0,40 \rightarrow$  ölçek güvenilir değildir.
- $0,40 \leq \alpha < 0,60 \rightarrow$  ölçek düşük güvenilirliktedir.
- $0,60 \leq \alpha < 0,80 \rightarrow$  ölçek oldukça güveniliridir.
- **$0,80 \leq \alpha < 1,00 \rightarrow$  ölçek yüksek derecede güveniliridir.**

Çalışmada ortaya çıkan ölçek yüksek derecede güveniliridir.

**Tablo 3.5. Faktör Analizi**

	<b>1. FAKTÖR: Hekimlerin Olumsuz Tutumu</b>	<b>Faktör Yüğü</b>	<b>Öz Değer</b>	<b>Tanımlanan Fark Yüzdese</b>	<b>Güvenirlik (C. Alfa)Değeri</b>
1	Ücretlerin karşılanması için gerekli belgeyi hekimlerden alamıyorum.	0,725	11,034	25,078	0,93
2	İstedığım hekime muayene alamıyorum.	0,765			
3	Hekimler bana güven vermiyor.	0,780			
4	Hekimler benimle yeterince ilgilenmiyor.	0,830			
5	Hekimler mahremiyetime saygı göstermiyorlar.	0,722			
6	Hekimler hastalığımınla ilgili beni bilgilendirmiyor.	0,853			
7	Hekimler tedavi süreciyle ilgili beni yönlendirmiyor.	0,862			
8	Hekimler benim için gerekli testleri yapmaktan kaçıyorlar.	0,830			
9	Hekimler hastalığım ve tedavimle ilgili bilgilendirme yapmıyor.	0,758			
10	Hekimler tedavimle ilgili karar verirken bana danışmıyor.	0,764			
	<b>2. FAKTÖR: Sağlık Personellerinin Olumsuz Tutumu</b>	<b>Faktör Yüğü</b>	<b>Öz Değer</b>	<b>Tanımlanan Fark Yüzdese</b>	<b>Güvenirlik (C. Alfa)Değeri</b>
11	Sağlık personeli beni umursamıyor.	0,829	4,399	15,998	0,89
12	Sağlık personeli benden korkmuş gibi davranıyor.	0,803			
13	Sağlık personeli bana aşağılayıcı bir şekilde bakıyor.	0,790			
14	Yabancı olduğum için sağlık personeli tarafından dışlanıyorum.	0,786			
15	Sağlık personeli bana karşı güler yüzlü değiller.	0,791			
16	Sağlık personeli benimle iletişim kurmak istemiyor.	0,846			
17	Sağlık personeli inanç ve değerlerimi göz ardı ediyorlar.	0,630			
18	Sağlık personeli bana yerli halka göre daha az ilgi gösteriyor.	0,744			
	<b>3. FAKTÖR: İletişim Sorunu</b>	<b>Faktör Yüğü</b>	<b>Öz Değer</b>	<b>Tanımlanan Fark Yüzdese</b>	<b>Güvenirlik (C. Alfa)Değeri</b>
19	Tercüme problemleri yaşadığım için tam tedavi alamıyorum	0,802	4,106	12,331	0,84
20	Hastanelerde dil problemleri nedeniyle istediğim birime gidemiyorum.	0,832			
21	Dil problemlerim sebebiyle yanlış bölümlere sevk ediliyorum.	0,754			
22	Dil güçlüğü çektiğim için, hastalığım ile ilgili şikâyetlerimi yeterince anlatamıyorum.	0,726			
23	Dil problemlerinden dolayı yanlış teşhis konulabiliyor.	0,787			
24	İletişim probleminin ötürü tedavi süresi çok kısa sürüyor.	0,833			
	<b>4. FAKTÖR: Sağlık Hizmetindeki Olumsuzluklar</b>	<b>Faktör Yüğü</b>	<b>Öz Değer</b>	<b>Tanımlanan Fark Yüzdese</b>	<b>Güvenirlik (C. Alfa)Değeri</b>
25	BMMYK'nın anlaşmalı olduğu özel polikliniklerde ücretsiz tedavi alamıyorum.	0,751	3,033	8,994	0,83
26	Sağlık kontrollerimi düzenli olarak yaptırılmıyorum.	0,718			
27	Olumsuz sağ. hizm. yüzünden acil olmayan hastalık tedavisini ertelemek zorunda kalıyorum.	0,834			
28	Olumsuz sağ. hizm. yüzünden koruyucu sağlık hizmetlerini sürekli ertelemek zorunda kalıyorum.	0,821			
29	Tedavi için uzun süre beklemek zorunda kalıyorum.	0,816			
	<b>5. FAKTÖR: Maddi Yetersizlik</b>	<b>Faktör Yüğü</b>	<b>Öz Değer</b>	<b>Tanımlanan Fark Yüzdese</b>	<b>Güvenirlik (C. Alfa)Değeri</b>
30	İlaç ve tedavi için ödemem gereken miktarı ödeyemiyorum	0,779	2,904	7,601	0,84
31	Ücretleri karşılayamadığım için sağlığımın feragat ediyorum.	0,883			
32	Uzun süre tedavi gerektiren hastalıkların yüksek maliyetini karşılayamıyorum.	0,877			
33	Ücretlerini karşılayamadığım için acil olmayan sağlık sorunlarımı ertelemek zorunda kalıyorum.	0,819			
<p>*KMO: 0,81      *Bartlett Testi(p): 0,00      *Açıklanan Varyans Oranı: %70      *Ölçek Güvenirlik Değeri (Cronbach Alpha):0,92</p>					



Faktör matrisi faktörler cinsinden standardize edilmiş değişkenleri ifade eden katsayıları içerir. Bu katsayılar faktör yükleri olarak adlandırılıp, değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonları temsil eder. Mutlak değer olarak faktör yükünün büyüklüğü arttıkça değişken ve faktörün birbiriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.<sup>275</sup> Faktör analizi sonucu elde edilen faktör yüklerinin; 1. Faktör için 0,722 ile 0,862 arasında, 2. Faktör için 0,744 ile 0,846 arasında, 3. Faktör için 0,645 ile 0,810 arasında, 4. Faktör için 0,718 ile 0,834 arasında ve 5. Faktör için 0,779 ile 0,883 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durumda madde faktör korelasyonu düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ölçeğin yapılan faktör analizi sonucu elde edilen 5 faktörün açıkladığı toplam varyans oranı %70 olduğu görülmektedir. Bu oran ölçeğin faktör yapısının çok güçlü olduğunu göstermektedir. Analiz sonucu elde edilen 5 faktör değerlendirilecek olunursa;

1. Faktör - Hekimlerin Olumsuz Tutumu: Faktör kapsamında mültecilerin hastaneye gittiklerinde doktorların herhangi bir olumsuz tutumuyla karşılaşp karşılaşmadıkları ve eğer karşılaşılırsa bunun ne düzeyde olduğu incelenmiştir.

Faktör 10 maddeden oluşup faktör öz değeri 11,034, açıkladığı varyans oranı 25,078 ve faktör güvenilirlik değeri (Cronbach Alpha) 0,93'tür. Ayrıca faktör ortalaması 3,75'tir. Bu bağlamda faktörün oldukça güvenilir olduğu, ortalamanın da katılımcı mülteci ve sığınmacıların hastaneye gittiklerinde hekimlerin olumsuz tutumlarıyla çok fazla olmasa da karşı karşıya kaldıklarını gösterdiği söylenebilir. Özellikle hekimlerin mülteci ve sığınmacılarla yeteri kadar ilgilenmemesi ve tedavi süreci ile ilgili gerekli bilgilendirmelerin yapılmaması mülteci ve sığınmacıları olumsuz etkileyen nedenler olduğu görülmektedir.

2. Faktör - Sağlık Personelinin Olumsuz Tutumu: Faktör kapsamında mültecilerin hastaneye gittiklerinde sağlık personelinin kendilerini karşılaması, yönlendirmesi ve ilgilenmesi sırasında karşılaştıkları sorunların ne düzeyde olduğu incelenmiştir.

Faktör 8 maddeden oluşup faktör öz değeri 4,399, açıkladığı varyans oranı 15,998 ve faktör güvenilirlik değeri (Cronbach Alpha) 0,89'dur. Ayrıca faktör ortalaması

---

<sup>275</sup> Remzi Altunışık, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. 4. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya, 2005, s. 212-226.

3,76'dır. Bir önce ki faktörde olduğu gibi bu faktörün de oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Ayrıca faktör ortalamasına bakıldığında katılımcı mülteci ve sığınmacıların hastaneye gittiklerinde sağlık personelinin olumsuz tutumlarıyla çok fazla olmasa da karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Mülteci ve sığınmacıların özellikle sağlık personelinin kendileriyle yerel halktan daha az ilgilenmesi ve güler yüzlü davranmamalarından şikâyetçi oldukları görülmektedir.

3. Faktör - İletişim Sorunu: Faktör kapsamında mültecilerin hastaneye gittiklerinde gerek sağlık personeli gerekse hekimler ile iletişim konusunda yaşadıkları sorunların ne düzeyde olduğu incelenmiştir.

Faktör 6 maddeden oluşup faktör öz değeri 4,106, açıkladığı varyans oranı 12,331 ve faktör güvenirlik değeri (Cronbach Alpha) 0,84'tür. Ayrıca faktör ortalaması 3,94'tür. Bu bağlamda oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra ortalamadan da anlaşılacağı gibi katılımcı mülteci ve sığınmacıların hastaneye gittiklerinde gerek yapacakları işlemlerde gerekse hekimlere hastalıkları hakkında bilgi verme konularında oldukça sorun yaşadıkları görülmektedir.

4. Faktör - Sağlık Hizmetlerindeki Olumsuzluklar: Faktör kapsamında katılımcı mülteci ve sığınmacılar gerek mülteci ve sığınmacı konumunda olmalarından gerekse mevcut sağlık hizmetlerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı yaşadıkları olumsuzlukların ne düzeyde olduğu incelenmiştir.

Faktör 5 maddeden oluşup faktör öz değeri 3,033, açıkladığı varyans oranı 8,994 ve faktör güvenirlik değeri (Cronbach Alpha) 0,83'tür. Faktör güvenirlik düzeyinin oldukça iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca faktör ortalaması 4,08'dir. Bu durum mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde özellikle BMMYK'nın anlaşmalı olduğu özel polikliniklerde ücretsiz tedavi olma ve genel koruyucu sağlık hizmetlerinde yararlanmada birçok sorunla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir.

5. Faktör - Maddi Yetersizlik: Bu faktörümüzde katılımcı mülteci ve sığınmacıların gerek tedavi olmada gerekse ilaç temininde maddi olarak yaşadıkları sorunların ne düzeyde olduğu incelenmiştir.

Faktör 4 maddeden oluşup faktör öz değeri 2,904, açıkladığı varyans oranı 7,601 ve faktör güvenirlik değeri (Cronbach Alpha) 0,84'tür. Faktör güvenirlik düzeyinin oldukça iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca faktör ortalaması 4,15'dir. Bu durum mülteci

ve sığınmacıların gerek buldukları konum itibarıyla maddi gelir sıkıntısı çekmeleri gerekse devlet yardımlarının yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerden dolayı tedavi olamamaları ve ilaç temin edememelerinden dolayı yaşadıkları sorunların ne kadar yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

**Tablo 3.6. Mültecilerin Herhangi Bir Sağlık Sorunları Olduğunda Başvurdukları Sağlık Kurumlarında Yaşadıkları Sorunların Faktörler Bazında Değerlendirilmesi (Kruskal Wallis Testi)**

Herhangi Bir Sağlık Sorununuz Olduğunda Hangi Kuruma Başvuruyorsunuz		SAYI	SIRA ORTALAMASI	X <sup>2</sup>	sd	p
Hekimlerin Olumsuz Tutumu	Sağlık Ocağı	106	149,33	9,587	2	0,008
	Devlet Hastanesi	164	134,71			
	Özel Hastane	6	50,83			
	Toplam	276				
Sağlık Personelinin Olumsuz Tutumu	Sağlık Ocağı	106	144,29	5,971	2	0,050
	Devlet Hastanesi	164	137,51			
	Özel Hastane	6	63,17			
	Toplam	276				
Maddi Yetersizlik	Sağlık Ocağı	106	135,29	0,391	2	0,822
	Devlet Hastanesi	164	140,12			
	Özel Hastane	6	150,83			
	Toplam	276				
İletişim Sorunu	Sağlık Ocağı	106	145,31	2,043	2	0,360
	Devlet Hastanesi	164	135,28			
	Özel Hastane	6	106,17			
	Toplam	276				
Sağlık Hizmetindeki Olumsuzluk	Sağlık Ocağı	106	142,01	10,186	2	0,006
	Devlet Hastanesi	164	139,89			
	Özel Hastane	6	38,50			
	Toplam	276				

Mülteci ve sığınmacıların başvurdukları sağlık kurumuna göre yaşadıkları sorunların değişiklik gösterip göstermediğini anlamak için non-parametrik testlerden olan Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Buna göre Tablo 3.6'da her bir faktör için sağlık kurumlarına göre farklılıklar incelenmiştir. Buna göre;

- Mülteci ve sığınmacıların gittikleri sağlık kurumlarında hekimlerin kendilerine karşı olumsuz tutumlarının sağlık kurumları düzeyinde incelediğinde; mülteci ve sığınmacıların en çok sağlık ocaklarındaki hekimlerin olumsuz tutumlarıyla karşılaştıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla devlet hastanesi ve özel hastane takip etmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi özel hastanelerde hekimlerin tutumlarından dolayı yaşanan olumsuzluklar diğer sağlık kurumlarına göre daha azdır. Tabi özel hastanede tedavi olmak için daha yüksek ücret ve ücretin tedaviden önce ödenmesi durumu da göz önünde bulundurulmalıdır. Sağlık kurumlarındaki hekimlerin tutumları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $X^2:9,587$ ,  $p<0,05$ ).
- Mülteci ve sığınmacıların gittikleri sağlık kurumlarında sağlık personelinin kendilerine karşı olumsuz tutumlarının sağlık kurumları düzeyinde incelediğinde; mülteci ve sığınmacıların yine en çok sağlık ocaklarındaki sağlık personelinin olumsuz tutumlarıyla karşılaştıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla devlet hastanesi ve özel hastane takip etmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi özel hastanelerde sağlık personelinin tutumlarından dolayı yaşanan olumsuzluklar diğer sağlık kurumlarına göre daha azdır. Bu durumun özel sektör ve kamu sektörü çalışanları arasındaki hastaya yaklaşım tarzındaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Sağlık kurumlarındaki personelin tutumları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $X^2:5,971$ ,  $p<0,05$ ).
- Mülteci ve sığınmacıların gittikleri sağlık kurumlarında maddi açıdan yaşadıkları sorunları sağlık kurumları düzeyinde incelediğinde; mülteci ve sığınmacıların en çok özel hastanelerde maddi sorunlar yaşadıklarını bunu sırasıyla devlet hastanesi ve sağlık ocaklarının takip ettiği görülmektedir. Bunun temele nedeni tedavi için ödenen ücret düzeyleri arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı bilinmektedir. Fakat sağlık kurumları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark değildir ( $X^2:0,391$ ,  $p>0,05$ ).
- Mülteci ve sığınmacıların gittikleri sağlık kurumlarında gerek hekimlerle gerekse sağlık personeli ile iletişimde yaşadıkları sorunlar sağlık kurumları düzeyinde incelediğinde; mülteci ve sığınmacıların en çok sağlık ocaklarında iletişim sorun yaşadıklarını bunu sırasıyla devlet hastanesi ve özel hastanelerin

takip ettiği görülmektedir. Fakat sağlık kurumları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark değildir ( $X^2:2,043$ ,  $p>0,05$ ).

- Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerinde yaşadıkları olumsuzluklar sağlık kurumları düzeyinde incelediğinde; mülteci ve sığınmacıların yine en çok sağlık ocaklarındaki sağlık hizmetlerindeki olumsuzluklardan şikayetçi oldukları görülmektedir. Bunu sırasıyla devlet hastanesi ve özel hastane takip etmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi özel hastanelerde sağlık hizmetlerinde yaşanan olumsuzluklar diğer sağlık kurumlarına göre daha azdır. Bu durumun özel sektördeki rekabet ve kalite anlayışından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sağlık kurumları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $X^2:10,189$ ,  $p<0,05$ ).

**Tablo 3.7. Mültecilerin Geldikleri Ülkelere Göre Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunların İletişim Sorunu Faktör Puanı Üzerinden Değerlendirilmesi (Kruskal Wallis Testi)**

Hangi Ülkeden Geldiniz?	SAYI	SIRA ORTALAMASI	$X^2$	sd	p
Suriye	46	100,63	40,416	11	0,000
Somali	16	156,88			
Yemen	10	153,30			
Afganistan	10	112,30			
Irak	110	155,74			
Filistin	16	107,63			
Eritre	2	77,50			
Etiyopya	6	255,17			
Sudan	20	134,60			
Kenya	10	108,30			
İran	30	173,10			
Toplam	276				

Tablo 3.7’de hangi ülkelerden gelen mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadıkları bu sorunların düzeyi ve ülkeler arasında bu konuda bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre en çok iletişim sorunu yaşayan ülke vatandaşları sırasıyla “Etiyopya”, “İran”, “Somali”, “Irak” ve “Yemen” vatandaşları olduğu görülmektedir. Buna karşın en az iletişim problemi yaşayan ülke

vatandaşları ise sırasıyla “Eritre”, “Suriye”, “Filistin” ve “Kenya” şeklinde sıralanmaktadır. Bu ülkeler arasında iletişim konusunda meydana gelen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $X^2:40,416$ ,  $p<0,05$ ). Bu bilgiler doğrultusunda bir değerlendirme yapılacak olursa iletişim sorunu her ne kadar mültecilerin geldikleri ülkeler arasında anlamlı bir farklılık oluşturmuşsa da bu durumun temel nedeni ülkelerde kullanılan dil ve alfabe farklılığından çok bu ülke vatandaşlarının ne kadar uyumlu olduğundan kaynaklandığı söylenebilir.

**Tablo 3.8. Mültecilerin Türkiye’ye Nasıl Girdikleri ve Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunların Faktörler Üzerinden Değerlendirilmesi (Mann-Whitney U Testi)**

Türkiye'ye Nasıl Girdiniz	SAYI	SIRA ORTALAMA	SIRA TOPLAM	U	p
Pasaportlu	72	122,00	8784,00	6156,00	0,041
Pasaportsuz	204	144,32	29442,00		
Toplam	276				

Türkiye’ye pasaportlu giren mülteci ve sığınmacıların pasaportsuz giren mülteci ve sığınmacılarla arasında sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları sorunların düzeylerinin aynı olup olmadıkları, aynı değilse oluşan bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Tablo 3.8’e bakıldığında; pasaportsuz girenlerin ortalamasının pasaportlu girenlerin ortalamasından daha yüksek olduğu bu durumda pasaportsuz giriş yapanların sağlık hizmetlerine erişimde pasaportlu giriş yapanlara göre daha fazla sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu iki değişken arasındaki mevcut farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına bakıldığında **U: 6156,00**,  $p<0,05$  düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Mevcut farkın nedeni olarak pasaportluların daha çok sağlık hizmetlerinden yararlanırken, pasaportsuzların ise hem sağlık hizmetleri kapsamına alınırken hem de sağlık hizmetlerinden yararlandırılırken yaşadıkları sorunlardan kaynaklandığı söylenebilir.

**Tablo 3.9. Mültecilerin Devletten Yardım Alma Durumlarına Göre Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Maddi Sorunların Maddi Yetersizlik Faktör Puanı Üzerinden Değerlendirilmesi (Mann-Whitney U Testi)**

Devletten Herhangi Bir Yardım Alıyor musunuz?	SAYI	SIRA ORTALAMA	SIRA TOPLAM	U	p
Evet	98	132,60	12995,00	8144,00	0,357
Hayır	178	141,75	25231,00		
Toplam	276				

Devletten yardım alan mülteci ve sığınmacılar ile yardım almayan mülteci ve sığınmacılar arasında sağlık hizmetlerinden yararlanırken maddi anlamda yaşanan sorunların düzeyinde farklılık olup olmadığı, varsa bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Tablo 3.9 incelendiğinde; devletten yardım alıp maddi sorunlarla karşılaşanların ortalaması 132,60, devletten yardım almayıp maddi sorunlarla karşılaşanların ortalaması ise 141,75 olduğu görülmektedir. Devletten yardım almayanların alanlara göre sağlık hizmetlerinden yararlanırken daha fazla sorun yaşamaları doğal olabilir fakat mevcut farkın istatistiksel olarak anlamlı olmaması (U:8144,00,  $p>0,05$ ) yapılan yardımların ne kadar yetersiz olduğunu göstermektedir.

**Tablo 3.10. Mültecilerin Devletten Yardım Alma Durumlarına Göre Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunların Sağlık Hizmetlerindeki Olumsuzluklar Faktör Puanı Üzerinden Değerlendirilmesi (Mann-Whitney U Testi)**

Devletten Herhangi Bir Yardım Alıyor musunuz?	SAYI	SIRA ORTALAMA	SIRA TOPLAM	U	p
Evet	98	123,42	12095,00	7244,00	0,017
Hayır	178	146,80	26131,00		
Toplam	276				

Devletten yardım alan mülteci ve sığınmacılar ile yardım almayan mülteci ve sığınmacılar arasında sağlık hizmetlerinden yararlanırken karşılaştıkları olumsuzlukların düzeyinde farklılık olup olmadığı, varsa bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Tablo 3.10'a bakıldığında; devletten yardım alıp sağlık hizmetlerinde olumsuzluklarla karşılaşanların ortalaması 123,42, devletten yardım

almayıp sağlık hizmetlerinde olumsuzluklarla karşılaşanların ortalaması ise 146,80 olduğu görülmektedir. Devletten yardım almayanların sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmamasının ve daha çok olumsuzlukla karşılaşmasının en büyük nedeni olarak bu kişilerin sağlık sistemine dahil edilmemesinden kaynaklanan sorunlar olduğu söylenbilir. Bu iki değişken arasında sağlık hizmetlerindeki olumsuzluklar faktörü bağlamında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (U:7244,00,  $p<0,05$ ).



## SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç, dünyanın demografik, coğrafi, ekonomik, siyasi ve sosyolojik durumunun oluşumunda olumlu ve olumsuz yönleriyle etkin olmuş, kadim ve sosyal bir olgudur. İnsanlık tarihinin her döneminde, toplumların kültüründe, ekonomisinde, sosyal yapısında ve demokrasisinde etkili faktörlerden birisi olan göç, ilk çağlarda yaşamını devam ettirebilmek için ilkel koşullarda ve gönüllü veya zorunlu olarak gerçekleşmekteyken, daha sonraları işsizlik, terör, savaş, baskı, korku veya zorlanarak gerçekleşmeye devam etmiştir. Değişik bölgelere veya ülkelere göçen veya göç ettirilen insanlar (ki çoğunluğu mültecilerdir) eskiden olduğu gibi bugün de toplumların baş edemediği bir insanlık sorunu olarak göze çarpmaktadır. Ülkelerin, uluslararası kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin tüm uğraşlarına rağmen bu sorun halen önemini korumaktadır.

Göç çok eskiden beri devam eden bir hareket ve etkinlik olmasına rağmen Türkiye bu kavramla en çok Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra etkin bir şekilde tanışmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında öncelikle Balkanlar'dan, Ege Adaları'ndan, Kafkaslar'dan ve Orta Doğu'dan yoğun göç alan Türkiye o yılların zor koşullarına rağmen, etnik bağlılık ve dini birliktelik duygularından dolayı bu mültecileri gönüllü olarak kabul etmiş ve yerleşmelerine ve iş bulmalarına yardımcı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti de kurulduğu yıldan itibaren aralıksız mülteci göçleri almıştır. Son elli yıldan beri de ekonomik nedenlerle göç veren, siyasi, terör ve savaş nedenleriyle mülteci göçü olan bir ülke durumundadır.

Türkiye'ye gelen mültecilerin sosyal profili büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik kişilerin geldikleri ülke, cinsiyet, eğitim durumu gibi nedenlere bağlıdır. Türkiye'ye gelen mülteciler de, başka mültecilerin diğer ülkelerde karşılaşılabilecekleri benzer sorunları yaşamaktadır. Fakat Türkiye'nin başta misafirperverlik, komşuluk ilişkisi, mağdura yardım etme gibi gelenek, görenek ve kültürel alışkanlığı; Türkiye'ye gelen mülteci ve sığınmacıların fazla sorunla karşılaşmadan uyum sağlamalarına olanak vermektedir. Bu siyasi yönetim ve halk desteğine rağmen elbette Türkiye'de ki mültecilerin birçok sorunları da mevcuttur. Mültecilerin ve sığınmacıların en önemli

sorunlarından biri olan sağlık ve sağlık hizmetleri alımı ve bu aşamada yaşadıkları sıkıntılar ve sorunlar bu incelemede ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma konusunda örnek alınan Isparta ilindeki mülteci ve sığınmacılar incelenmiş, ulaşılabilen mülteci ve sığınmacılarla birebir görüşmeler yapılarak ve kendilerine anket soruları sunularak yaşadıkları sağlık hizmeti alımı sırasındaki sorunları araştırılmıştır. Isparta ilindeki mülteci ve sığınmacılardan anket ve görüşmeye cevap veren katılımcı mülteci ve sığınmacıların verdiği cevaplar incelenerek sonuçları tablo ve grafiklerle belirtilmiş ve buradan çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Bu çalışmaya göre elde ettiğimiz sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Araştırma kapsamında katılımcı mülteci ve sığınmacıların yaşları ağırlıklı olarak orta yaş grubunda yer almaktadır. Elli yaş üzeri kişilerin oranı oldukça düşüktür. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde ise yarıdan daha fazla kişinin erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Büyük bir kısmı evli olan mülteci ve sığınmacıların genellikle ten fazla çocuğu vardır. Ana dilleri geldikleri menşei ülke bakımından çok büyük kısmının “Arapça”dır. Bunun yanı sıra en çok konuşulandan başlayarak sırasıyla “Farsça”, “Somali dili”, “Svahili”, “Derice” ve “Aharca” da konuşulmaktadır. Çok az olmakla birlikte anadili “Peştuca” ve “Tigrinya” olanlar da vardır. Anadillerinin yanı sıra ikinci bir dil olarak Türkçeyi de öğrenmek durumunda kalan mülteci ve sığınmacıların yarıdan daha fazla kısmı Türkçe bilmektedir.

Genel olarak Ortadoğu’da yaşanan karışıklıklar sebebiyle ülkelerini terk edip Türkiye’ye gelen mülteci ve sığınmacıların çok büyük bir kısmının son üç dört yılda iltica ettikleri gözlemlenmektedir. Bunlardan Türkiye’ye pasaportlu bir şekilde girenlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Büyük bir kısmı gayrı resmi yollarla veya kontrolsüz bir şekilde ülkeye giriş yapmışlardır. Savaş kaynaklı nedenlerden dolayı ülkelerini terk etmek durumunda kalan bu kişiler, eşleri ve çocuklarını alarak bir an önce Türkiye’ye sığınma telaşıyla yola çıkmışlardır. Bu kararın ailede kısa bir süre içerisinde alındığı verilerden anlaşılmaktadır.

Çok az bir kısmının misafirhanelerde, üçte birlik bir kısmının apartman dairelerinde geriye kalan büyük bir kısmının da gecekondularda yaşamını devam ettirdiği mülteci ve sığınmacıların BMMYK başvuru durumuna göre incelendiğinde yarıya yakın bir kısmının başvurusu alındığı ancak bir sonuç kazanmadığı

görülmektedir. Diğer yarısının ise büyük bir kısmı BMMYK'ya başvuruda bile bulunamamış durumdadır.

Kişi başına aylık harcamalarına bakıldığında mülteci ve sığınmacıların tamamına yakınının 100 – 250 TL'lik harcamalarının olduğu görülmektedir. Bu ekonomik sıkıntılar neticesinde sağlık harcamalarından da feragat etme durumunda kalmaktadırlar. Bu da ortalama kişi başına düşen aylık sağlık harcamalarının bir hayli düşük olmasına neden olmaktadır. Sağlık harcamaları konusunda çok zaruret hissedilmediği takdirde sağlık konusunda bir harcama yapmamak adına sağlık hizmeti almamayı tercih ettikleri görülmektedir. Ancak araştırmanın sonucunda görüldüğü üzere söz konusu mülteci ve sığınmacıların yarısına yakın bir kısmının ya psikolojik rahatsızlığı ya da kronik bir hastalığı vardır. Devletten aldıkları çok cüzi bir miktar maddi yardımın dışında herhangi bir geliri olmayan bu kişiler sağlık problemleri olduğunda ya sağlık ocaklarına ya da devlet hastanelerine başvurumaktadırlar. Bu kurumlarda da çeşitli nedenlerden kaynaklanan birçok problemle karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmektedir.

Tez bulgularından elde edilen bilgilere göre mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetine erişimlerinde yaşadıkları sorunlar 5 grup (faktör) altında toplanmıştır. Bunlar hekimlerin olumsuz tutumu, sağlık personelinin olumsuz tutumu, iletişim sorunu, sağlık hizmetlerindeki olumsuzluklardır. Bu 5 temel sorun başlığı üzerinden yapılabilecek öneriler aşağıda belirtilmiştir.

1. Mülteci, sığınmacı ve geçici koruma altındaki kişiler, ülkeye kabul sürecinde kültürel açıdan geldikleri yere göre iyi analiz edilmelidir. Bu analiz neticesinde Türkiye içerisinde hangi ile yerleştirileceğine karar verilmelidir. Bu durum uyum sürecinin daha çabuk aşılmasına neden olacaktır.

2. Mülteci ve sığınmacıların yerleştirildikleri illerin nüfus bakımından değerlendirilmesi ve ideal oranın belirlenmesi gerekmektedir. Yerleştirilecek olan ilin nüfusuna göre ideal oranın üzerinde mülteci ve sığınmacının alınması sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu oran Türkiye'nin bir çok ilinde yüzde on ve daha fazla hale gelmiştir.

3. Mülteci ve sığınmacıların buldukları yerde hayatlarını idame ettirebilecekleri şekilde işgücüne katılması gerekmektedir. Bu sayede birçok problemin

sebebi olan ekonomik sorunların da önüne geçilmiş olunabilir. Zira yerel halkın yardımlarıyla yaşamlarını devam ettiren bu kişiler zamanla ekonomik olarak hem kendilerine hem de çevreye zarar verecek hale gelebilir.

4. Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerinden faydalanmaları konusunda aralarındaki farklılıklar kaldırılarak, insani bir hak olan sağlık hakkından eşit faydalanma hakkının önünün açılması gerekmektedir. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması ve hatta bu eşitliğe mülteci ve sığınmacıların yanı sıra sığınma başvuru sahipleri ve geçici koruma altındaki kişilerin de dahil edilmesi gerekmektedir.

5. Hekimlerin ve diğer sağlık personelinin hiç kimseye ayırım gözetmeksizin güler yüzlü ve aydınlatıcı davranmaları ilgili bölümlerin eğitimleri sırasında okullarda verilmelidir. Bunun yanı sıra hizmet içi eğitimlerle hekimler ve sağlık personeline zaman zaman hastalara karşı davranışları konusunda bilgilendirmeler yapılmalıdır. Özellikle mülteci ve sığınmacılara karşı bu kişilerin iltica süreçlerinde ağır travma geçirebileceklerini de göz önüne alarak davranmaları konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

6. Mülteci ve sığınmacıların iletişim sorunları ve bunlardan kaynaklanan diğer sorunlardan dolayı sağlık hizmeti alımından feragat etmelerinin önüne geçmek için sağlık kuruluşlarında mülteci ve sığınmacılarla daha rahat iletişim kurabilecek personel bulundurulmalıdır. Bu personelin bulundurulamadığı sağlık kuruluşlarında var olan personele özel eğitimler verilerek iletişim sorunlarını minimuma indirme yönünde adım atılmalıdır.

7. Sağlık hizmetlerinden faydalanacak mülteci ve sığınmacıların mahremiyetine saygı gösterilmeli ve bu süreçte gelmiş oldukları ülkelerin kültürlerindeki farklılıklar da göz önünde bulundurulmalıdır.

8. Sağlık hizmeti alımı esnasında maddi konuların gündeme gelmemesi veya gündeme gelecekse bile tedavi sürecinden sonra ikincil olarak ele alınması, maddi sorunlardan kaynaklanan tedavi olamama durumunun önüne geçilmesini sağlayabilir.

9. Alınacak bütün önlemlerin yetkililerce denetlenmesi sağlanarak mülteci ve sığınmacıları hem hekimler ve sağlık personelinin hem de yerel halkın nezdinde içselleştirilerek kabul görmelerine neden olabilir.

## KAYNAKÇA

ABÖ, 1969: Madde 1

Acer, Yücel, İbrahim Kaya ve Mahir Gümüş, *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

Akkayan, Taylan, *Göç ve Değişme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.

Altınışik, Çiğdem, Mehmet Şahin Yıldırım, *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara, Ankara Barosu Yayınları, 2002.

Altınışik, Remzi, Coşkun, Recai, Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım, Engin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. 4. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya, 2005, s. 212-226.

Asar, Aydoğan, *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, Emek Ofset, Ankara, 2004.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000, md. 35

Ay, Kadir, Egemen Demircioğlu, Meltem Karatoprak ve Sanem Baykal, *İltica ve Göç Mevzuatı*, Ankara, 2005.

BAKA (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı), 2013b: 17

BAKA (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı), Bölge Planı 2014-2023, 22.

Baklacioğlu, Özgür Nurcan, *Hayır Kuramlarında Mültecinin Yeniden İnşası: Uluslararası Sosyal Aktörden Sadakanın Nesnesine*, 2009, s.442- 452.

Bilir, Nazmi, *İş Sağlığında Genel İlkeler*, İçinde Nazmi Bilir ve Yıldız Ali Naci, İş Sağlığı ve Güvenliği, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Paris, 10 Aralık, 1948.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2014 Raporu.

BMMYK, (1998), *Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller*, BMMYK, 1998.

BMMYK, "Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi", *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*, BMMYK, 1998.

BMMYK, "Mültecilerin Korunması", *Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi. Parlamenterler İçin El Kitabı*, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi, 2001, Sayı 2.

BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, İltica ve Göç Konulu Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi Yayını, Ankara, Şubat 2005.

BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu, İnsani Yardımın Elli Yılı*, UNCHR, Oxford University Press, 2000.

BMMYK, *Sığınma İkilemi, Dünya Mültecilerinin Durumu*, BMMYK, 1997.

- Boehning, R. W., *International Migration: Implications for Development Policies, International Conference on Population*, UN, 1984..
- British, Council, *İstanbul'daki Göçmenler: 2000'lerden Bir Görünüm*, İstanbul, 2009
- Buz, Sema, Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.
- Buz, Sema, *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları, Ankara, 2004.
- Castles, Stephen, International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues, *International Social Science Journal*, 2000, C. 52, S. 165, s.269.
- Cheng, S.J.A., "Contextual Politics of Difference in Transnational Care: The Rhetoric of Filipina Domestic Workers' Employers in Taiwan", *Feminist Review*, 2004, C. 77, p. 46-64, p. 49.
- Clarke, Ronald V. and Eck John, E., *Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Small Steps, Community Oriented Policing Services (COPS)*, Department of Justice, Ohio, 2005, s. 104.
- Çağlayan, Savaş, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkileri", *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2006, S. 17, s. 17.
- Çiçekli, Bülent, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1996:7
- Del Mundo, Fernando, Independence Deferred Refugees, *The Hot Issue for A New Millennium*, 1999, C. 4, S. 117, s. 16-17.
- Doğan, Meryem, "Türkiye'de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesindeki Temel haklarının Sağlanması", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011, s. 100.
- Durugönül, Esmâ, "Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç (Mersin Kasım 1996), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997.
- EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), *Dünyada ve Türkiye'de Yasadışı Göç*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2001.
- Eker, Kemal, "Türkiye'de Yasadışı Göç Sorunu", Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008, s. 9.
- Ekşi, Nuray, İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2008, C. 82, S. 6, s. 28.
- Eltis, David, *The Volume and Structure of the Transatlantic Slave Trade: A Reassessment*, Maryland: William and Mary Pub, 2001.

- Faist, Thomas, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Çev.Ayhan Kaya, Bağlam Yayıncılık: Ankara, 2003.
- Frantz, Elizabeth, *Report on the Situation of Refugees in Turkey: Findings of a Five-week Exploratory Study December 2002 – January 2003*. Forced Migration and Refugee Studies. American University of Cairo, 2003.
- Gemalmaz, Mehmet Semih, “İnsan Hakları Belgeleri”, Cilt I, III, IV, İstanbul 2003.
- Göhler, G., “Die Gesundheitliche Situation und die Daraus Resultierenden Probleme der Türkischen Migranten/Innen in der Bundesrepublik Deutschland”, *Türkische Migranten in der Bundesrepublik Deutschland-Federal Almanya’da Göçmenler*, Band II, Köln: Önel Verlag, (Akt: Şahin, C., 2001, s. 64), 1990, s.68.
- Greenwood, Michael and Hunt Gary, L., “The Early History of Migration Research”, *International Regional Science Review*, 2003, S. 26, ss. 3-37, s. 4.
- Gushulak, Brian, “Healthier on Arrival? Firher Insight Intothe ‘Healthy Immigran t Effect’”, *Canadian Medical Association*, 2007, C. 176, S. 10, s. 1440.
- Gündüz, Mustafa ve Yetim, Nalan, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, Terör ve Göç*, DİE Yayın No:2046, Ankara, 1997.
- Gürkan, Mustafa, “Sosyolojik Açından Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri”, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2006, s. 126.
- Güvenç, Bozkurt, “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç* (Mersin Kasım 1996), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997.
- Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstenmeyen Misafirler: Türkiye’de “Yabancı Misafirhaneleri”nde Tutulan Mülteciler. *Mülteci Gözetim Raporu*. 2007.
- IOM (International Organizationfor Migration), *Glossary on Migration*, Geneva. 2004.
- Isparta Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube Kayıt Verileri, Isparta, Aralık, 2014.
- Isparta Valiliği Basın Bildirgesi, 5 Ocak 2011.
- Isparta Valiliği ve Emniyet Müdürlüğü Verileri, 2014.
- İçişleri Bakanlığı 22 Eylül 2006 Tarih, 2003/3 Sayılı Genelgesi.
- İçişleri Bakanlığı 22 Eylül 2006 Tarih, 2003/3 Sayılı Mülteci, Sığınmacı ve İltica-Sığınma Başvuru Sahiplerinin Eğitim Soranları Genelgesi, Madde: 1, Ankara, 2003.
- İEM, (İstanbul Emniyet Müdürlüğü), İstanbul Yabancılar Şube Müdürlüğü İstatistikleri, İstanbul: YŞB Arşivi, İstanbul, 2008.
- İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı.
- İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, *Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı 2008 İzleme Raporu*, Ankara, 2009.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948.

- İstanbul Emniyet Müdürlüğü, *Yabancılar Şube Müdürlüğü Kaçak Göçmenler Barınağı İnceleme Raporu*, Ankara, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı, 2008.
- Jessen, Amanda, “TheGovernment of TurkeyandSyrianRefugees”. ([http://issuu.com/georgetownsf/docs/jessen\\_2013\\_-\\_final](http://issuu.com/georgetownsf/docs/jessen_2013_-_final)), 2013, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).
- Kahya, Özlem, Sallan Gül, Songül, “Bir Uydu Kent Örneği Olarak Isparta’dan Sığınmacılık Sorunun Görünümleri”, *Uluslararası Katılımlı VII. Uluslararası Sosyoloji Kongresi*, Bildiri Kitabı –II, Muğla, 2-5 Ekim, 2013, s. 141-157, s. 141.
- Kara, Polat ve Korkut, Recep, Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler, *Türk İdare Dergisi*, Ankara, 2010, S. 467, s. 155.
- Karacan Büyük Sözlük ve Genel Kültür Ansiklopedisi, “*Herodot*” md.si, Karacan Yayınları, İstanbul, t.y., C.3, s. 978.
- Karaçay, Ayşem Biriz, “Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye’de Mülteci Hukuku ve Uygulaması”, *İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Uluslararası Göç Sempozyumu*, 08-11 Aralık 2005, İstanbul, 2005.
- Karadağ, Özge ve Altıntaş, Kerim Hakan, *Mülteciler ve Sağlık*, TAF Preventi ve Medicine Bulletin, 2010, C. 9, S. 1, s. 56.
- Kartal, Harun, “Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası ve Türkiye’ye Yansımaları”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 8.
- Kaya, Kamik, *Yerel Seçimler Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler*, Fakülte Kitabevi, Isparta. 2004.
- Keskin, Cenap S. ve Önder, Özer, “Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları 1923-1973”, *TC Dışişleri Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü’nün İnceleme Raporu*, 1973.
- Kirişçi, Kemal, “Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Göç ve Sığınma”, *Düşünce Gündem, Mültecilik Özel Sayısı*, Temmuz 2008, C. 4, S. 44, s. 12-15.
- Kocacık, Faruk, “1878-1900 Yılları Arasında Balkanlar’dan Anadolu’ya Yönelik Göçlerin Anadolu’daki Sürekli Yerleşme Yerleri ve Toplumsal Yapıya Etkisi”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, (Mersin Kasım 1996), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997, s.139.
- Koçdemir, Kadir, “Yeni Bin Yılın Derdi Göç ve İltica”, *Türk İdare Dergisi*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Haziran 1999, Ankara, S. 423, s.86.
- Kolukırık, Suat, “Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler”, *Journal of World of Turks*, 2014, C. 6, S. 2, s.37-53, s. 37.
- Lu Yao, Test of the “Healthy Migrant Hypothesis: A Longitudinal Analysis of Health Selectivity of Internal Migration in Indonesia”, *Sosical Sciences and Medicine*, 2008, S. 67, s. 1331-1339, s. 1131.
- Macisco, J. J., “International Migration: Issuesand ResearchNeeds”, *Migration, Populationand Redistribution Policies*, (der.) Calvin Goldscheider, WestviewPress, Summertown, 1992.



- Meydan Larousse Ansiklopedisi, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1971, C. 5, s.251.
- Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, “Fransız Devrimi” Bölümü, İstanbul, 1972, C. 9, s. 139.
- Mutlu, Kayhan, "Yasadışı Göçün Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Nedenleri", *Avrasya Dosyası*, 2003, C. 9, S. 2, s. 201.
- Odman, Tevfik, *Mülteci Hukuku*, AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No: 15, Ankara, 1995.
- Oktik, Nurgün, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, Köyün İticiliği – Kentin Çekiciliği*, DİE Yayın No:2046, Ankara, 1997.
- Olca, Ziya, Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, 2012, S. 99.
- Ozankaya, Özer, *Toplumbilim*, Tekin Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul, 1986.
- Öztaş, Cemal ve Zengin, Eyüp, “Göç ve Azerbaycan”, 08-11 Aralık 2005 Tarihli Uluslararası Göç Sempozyumu, Zeytinburnu Belediyesi, 13-16 Aralık 2005, İstanbul, s. 65-75.
- Öztek, Zafer ve Eren, Nevzat, “Sağlık Yönetimi” İçinde: *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Palloni, Alberto and Morenoff, Jeffrey D., “Interpreting the Paradoxical in the Hispanic Paradox: Demographic and Epidemiologic Approaches”, *Annals of the New York Academy of Sciences*, 2001, V. 954. S. 1, s. 140-174.
- Pamuk, Şevket, “Kara Ölüm Orta Doğu’da”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İstanbul, 1987, C.7, S.40., ss.100-120, s. 41.
- Piotr, Korys and Okolski, Marek, *Time of Global Migration. International Mobility in the Perspective of Globalisation*, Warsaw: Center for Migration Research, 2004.
- Post Express, Haziran 2010
- Sağlık Bakanlığı, *Genelge 2002/33. 12.03.2002*. Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Sargın, Sevil, *Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2006.
- Sever, Hanifi ve Arslan, Salih, *İnsan Borsası*, Adalet Yayınları, Ankara, 2008.
- Sever, Hanifi, “Yasadışı Göçmenlerin Profili: İstanbul İli Örneği”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 9-14.
- Sever, Hanifi, Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Yasadışı Göç ve Etkileri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kütahya, 2012, C. 1, S. 32, s.53.
- Sever, Hanifi, *Yabancıların Suç Analizi, Uluslararası İnsan Hareketleri Serisi – 1*, İstanbul: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2007.
- SGDD, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, *Askıdaki Yaşamlar & Algıdaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu*, Ankara, 2001.

- Shaw, Stanford J. , *The Jews of THE Ottoman Empireand the Turkish Republic*, New York University Press, New York, 1991.
- Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği Yayını, Ankara. 1988.
- Sirkeci, İbrahim, “Türkiye’ye Göç Üzerine Kısa Bir Not”, *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Demeği Dergisi*, Ocak-Şubat 1999, C. 2, S. 10, s. 5.
- Sirmen, Sedat, Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar, *Ankara Barosu Dergisi*, 2009, C. 67, S. 3, s. 30.
- Somuncu, Başak, “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 2.
- Şahin, Cengiz, Yurtdışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2001, C. 21, S. 2, s. 58.
- Şanel, Alaeddin, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, AÜSBF Yayınları, No: 498, Ankara, 1982.
- T.C. İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü 22 HAZİRAN 2006 Tarih ve.57 Sayılı Uygulama Talimatı, Ankara, 2006.
- T.C. İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, Ankara, 2005
- Taneri, Gökhan, *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2012.
- Teber, Serol, *Göçmenlik Yaşantısı ve Kişilik Değişimi*, Ortadoğu Verlag, Oberhausen, Germany, 1994: 115.
- Temel Britannica, *Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yayıncılık, İstanbul, C.3, t.y. , s. 250
- The Health Needs of Asylum Seekers. *Briefing Statement*. London, UK. Faculty of PublicHealth, 2008.
- Toksöz, Gülay, *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2006.
- Tolan, Barlas, *Toplum Bilimlerine Giriş*, Murat&Adım Yayıncılık, Ankara, 1996.
- Tümertekin Erol, “Kır-Kent Dengesi ve Göç”, *Türkiye’de Kentleşme Süreci ve Kırsal Alan Sorunları Kolokiyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları-1, İstanbul, 1985.
- Türkeş, Mustafa, “Sığınmacılar Sorunsalı ve Türkiye”. *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Dergisi*, S. 11, 1998.
- Uluslararası Af Örgütü, 2009:5.
- UNCHR Branch Office, *Quademi*, Italy, t.y.

- UNHCR, Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, at Cartagena, Colombia from 19 - 22 November 1984. www.oas.org. (17.10.2014).
- UNHCR, *Global Report 2007*, UNCHR.
- UNHCR, *Handbook for Emergencies*. 3rd Edition. Geneva. UNHCR, 2007.
- United Nations High Commissioner for Refugees, *The State of the World's Refugees, The Challenge of Protection*, Penguin Books UNCHR, 1993.
- Urk, Murat, "Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları", Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Ülker, Sema, *Isparta İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023*, Orman ve Su İşleri Bakanlığı 6. Bölge Müdürlüğü Isparta Şube Müdürlüğü, Isparta, 2012.
- Üner, Sunday, *Nüfusbilim Sözlüğü*, H. Ü. Yayınları, Ankara, 1972.
- WHO, "The Mental Health Problems of Migrants", (Ed. Gupta S.), *Copenhagen: World Health Organisation Regional Office for Europe*, Copenhagen: 1991, S. 9.
- Wood William B., *Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas*, *Annals of the Association of American Geographers*, Aralık, 1994, C.84, S. 4, s. 607.
- Yalçın, Cemal, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Yılmaz, Yalçın ve Semerci, Arif, "Isparta İlinde Tarım Sektörünün Yeri ve Önemi", *MKU Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 17, S. (2, ss. 1-12, s. 2.
- 222 Sayılı Öğretim ve Eğitim Kanunu, Resmi Gazete Yayını: Tarih: 12/1/1961 Sayı: 10705, Ankara, 1961, 2. m.
- 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun Hükümleri Gereğince.
- 5543 Sayılı İskân Kanunu
- 57 Sayılı Uygulama Talimat.

## İnternet Kaynakları:

- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisi. <http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pageKey=MulteciKimdir> (Erişim Tarihi: 22.10.2014).
- BM Mülteciler Yüksek Konseyi 2014 Raporu, <http://www.evrensel.net/haber/102106/multecilerin-yeni-evi-ortadogu>, 15.05.2015
- BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Uluslararası Sözleşmesi. <http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/HTMLEditor/File/anasayfa/sözleme> (Erişim Tarihi: 17.01.2014).
- <http://blog.radikal.com.tr/politika/suriyeli-multecilerin-durumu-sorunlari-ve-cozum-yollari-71182>, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).
- <http://isteisparta.com/newsdetails.asp?id=7056>, (Erişim Tarihi: 04.12.2014).
- <http://multeci.ihh.org.tr/genel/uluslararasi-hukukta-koruma-saglayan-sozlesme-ve-belgeler.html> (19.11. 2009).
- <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).
- [http://www.ajans32.com/news\\_print.php?id=1447](http://www.ajans32.com/news_print.php?id=1447), 31.08.2011, Erişim Tarihi: 01.10.2014
- <http://www.asdep.org/node/133>, (Erişim Tarihi: 11.11.2014).
- <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx>, 15.05.2015.
- <http://www.gazete32.com.tr/isparta/sagliga-siginmaci-tehdidi.html>, 15.10.2014. (Erişim Tarihi: 03.01.2014).
- [http://www.goc.gov.tr/icerik6/6458-sayili-yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanunu-yururluge-girdi\\_350\\_361\\_607\\_icerik](http://www.goc.gov.tr/icerik6/6458-sayili-yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanunu-yururluge-girdi_350_361_607_icerik)
- <http://www.goc.gov.tr/main/>, (Erişim Tarihi: 11.11.2014).
- [http://www.google.com.tr/?gfe\\_rd=cr&ei=7hxn+250.000+Huguenot+Fransa%E2%80%99dan...](http://www.google.com.tr/?gfe_rd=cr&ei=7hxn+250.000+Huguenot+Fransa%E2%80%99dan...), 15. 05.2015.
- <http://www.haber32.com.tr/haber/isparta-basininda-bugun-haberi-27978h.html>, (Er. Tar: 02.12.2014).
- <http://www.incanews.com/amerika/10074/abdinin-gocmen-krizi>, 15.05.2015.
- <http://www.isparta.kulturturizm.gov.tr/TR,71016/isparta-hakkinda.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).
- <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/tr,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).
- <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71026/nufus.html>, (Erişim Tar: 02.12.2014).
- <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71025/iklim.html>, (Erişim Tar: 02.12.2014).
- <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71027/ekonomik-yapi.html>, (Erişim Tarihi: 02.12. 2014).

<http://www.milliyet.com.tr/turkiye-ye-gelen-suriyelilerin-yuzde-mersin-yerelhaber-444666/>, (Erişim Tarihi: 08.11.2014).

<http://www.nufusu.com/il/isparta-nufusu>, (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

<http://www.sabah.com.tr/gundem/turkiyeye-dagildilar-haberi/1269400>, Erişim Tarihi: 23.09.2014.

<http://www.turkeyarena.net/konu/goc-cesitleri-nelerdir.30563/>, 05.12.2014.

[http://www.turkishny.com/special-news/56-special-news/59703-meksikadan-abdye-kacak-gocmen-girii-60-yn-en-duuk-seviyesinde#.VWcpN7cw\\_Gg](http://www.turkishny.com/special-news/56-special-news/59703-meksikadan-abdye-kacak-gocmen-girii-60-yn-en-duuk-seviyesinde#.VWcpN7cw_Gg), 15.05.2015.

<http://www.unhcr.org.tr/?content=581>, (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

Mannaert, 2003, [www.unhcr.org](http://www.unhcr.org), (Erişim Tarihi: 08.11.2014).

Sesli Sözlük, <http://www.seslisozluk.net/go%c3%a7men-nedir-ne-demek/>, Erişim Tarihi: 10.09.2014.

Türk Dil Kurumu [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_ts&arama=gts&kelime=TDK.GTS.5259549d246a57.79798812](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ts&arama=gts&kelime=TDK.GTS.5259549d246a57.79798812), (11.11.2014).

UNHCR, Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi, [http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1\\_m%C3%BClteciler.pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1_m%C3%BClteciler.pdf), s.335.

[www.africa-union.org](http://www.africa-union.org).(17.10.2014).

[www.asylumlaw.org](http://www.asylumlaw.org), (Erişim Tarihi: 24.10.2014).

[www.egm.gov.tr](http://www.egm.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.10.2014).

[www.hyd.org.tr](http://www.hyd.org.tr), (Erişim Tarihi: 22.10.2014).

[www.unhcr.org.tr](http://www.unhcr.org.tr), (Erişim Tarihi: 08.11.2014).

Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun (YİSHK) m. 17.

Yılmaz, Halim, [http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/Halim\\_Yilmaz\\_1.pdf](http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/Halim_Yilmaz_1.pdf), Erişim Tarihi: 01.10.2014.

## EKLER

### Ek 1. Anket

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma Isparta’da bulunan mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları sorunları araştırmaktadır. Anketten elde edilen cevaplar yalnızca bu çalışma için kullanılacaktır. Anketin yapılmasıyla ilgili Isparta Valiliği’nden gerekli izinler alınmıştır. Değerli görüşlerinizi paylaştığınız için teşekkür ederim. (Ahmet ÖNAL, iletişim: aahmetonal@gmail.com)

#### A) Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Sorunlarla İlgili Sorular

Sıra	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Orta Düzeyde Katılıyorum	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle Katılıyorum	1	2	3	4	5
1	Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağımı bilmiyorum.									
2	BMMYK’nın anlaşmalı olduğu özel polikliniklerde ücretsiz tedavi olamıyorum.									
3	Sağlık kontrollerimi düzenli olarak yaptırılmıyorum.									
4	Yabancı olduğum için sağlık personeli tarafından dışlanıyorum.									
5	Sağlık kuruluşlarında yerli halk tarafından kötü muameleyle maruz kalıyorum.									
6	Karşı cinsten sağlık görevlilerine hastalığımı rahat ifade edemiyorum.									
7	Sağlığım konusunda karamsarım.									
8	Sağlık sorunlarım konusunda endişe duyuyorum.									
9	Sağlık problemlerimin giderilememesi hane psikolojik sorunlara yol açıyor.									
10	Olumsuzluklar yüzünden acil olmayan hastalık tedavisini ertelemek zorunda kalıyorum.									
11	Olumsuzluklar yüzünden koruyucu sağlık hizmetlerini sürekli ertelemek zorunda kalıyorum.									
12	Tercüme problemleri yaşadığım için tam tedavi olamıyorum									
13	Hastanelerde dil problemleri nedeniyle istediğim birime gidemiyorum.									
14	Sağlık personeli benimle iletişim kurmak istemiyor.									
15	Dil problemlerim sebebiyle yanlış bölümlere sevk ediliyorum.									
16	Dil güçlüğü çektiğim için, hastalığım ile ilgili şikâyetlerimi yeterince anlatamıyorum.									
17	Dil problemlerinden dolayı yanlış teşhis konulabiliyor.									
18	İletişim probleminden dolayı muayene çok kısa sürüyor.									
19	Tedavi için uzun süre beklemek zorunda kalıyorum.									
20	İlaç ve tedavi için ödemem gereken miktarı ödeyemiyorum									
21	Ücretleri karşılayamadığım için sağlığımdan feragat ediyorum.									
22	Uzun süre tedavi gerektiren hastalıkların yüksek maliyetini karşılayamıyorum.									
23	Ücretlerini karşılayamadığım için acil olmayan sağlık sorunlarımı ertelemek zorunda kalıyorum.									
24	Ücretlerin karşılanması için gerekli belgeyi hekimlerden alamıyorum.									
25	Hekimler bana güven vermiyor.									
26	Hekimler benimle yeterince ilgilenmiyor.									
27	Hekimler mahremiyetime saygı göstermiyorlar.									
28	Hekimler hastalığımla ilgili beni bilgilendirmiyor.									
29	Hekimler tedavi süreciyle ilgili beni yönlendirmiyor.									
30	Hekimler benim için gerekli testleri yapmaktan kaçınıyorlar.									
31	Hekimler hastalığım ve tedavimle ilgili bilgilendirme yapmıyor.									
32	Hekimler tedavimle ilgili karar verirken bana danışmıyor.									
33	İstedğim hekime muayene olamıyorum.									
34	Sağlık personeli inanç ve değerlerimi göz ardı ediyorlar.									
35	Sağlık personeli bana yerli halka göre daha az ilgi gösteriyor.									
36	Sağlık personeli beni umursamıyor.									
37	Sağlık personeli benden korkmuş gibi davranıyor.									
38	Sağlık personeli bana aşağılayıcı bir şekilde bakıyor.									
39	Sağlık personeli bana karşı güler yüzlü değil.									
40	Sağlık problemlerimin giderilmemesi aile içi sorunlara yol açıyor.									
41	Sağlık problemlerimin giderilmemesi çalışmama engel oluyor.									
42	Hastaneye gittiğimde etraftakiler bana dik dik bakıyorlar.									
43	Yetersiz beslenmeden kaynaklanan sağlık problemlerim var.									
44	Elverişsiz yaşam alanı yüzünden sık hastalanıyorum.									
45	Sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığınız problemler için önerileriniz nelerdir? ..... .....									

Lütfen arka sayfaya geçiniz

## B) Demografik Bilgilerle İlgili Sorular

1. Yaşınız .....
2. Cinsiyetiniz: 1) Kadın ( ) 2) Erkek ( )
3. Medeni Durumunuz: 1) Evli ( ) 2) Bekâr ( )
4. Kaç Çocuğunuz Var? 1) Bir ( ) 2) İki ( ) 3) Üç ( ) 4) Diğer.....
5. Ana Diliniz.....
6. Ana Diliniz Dışında Bildiğiniz Diller.....
7. Hangi Ülkeden Geldiniz?.....
8. Ne Zamandır Buradasınız?  
1) 6 ay ve daha az ( ) 2) 6 ay – 1 yıl ( ) 3) 1 yıl – 2yıl ( )  
4) 2 yıl – 3 yıl ( ) 5) 3 yıl – 4 yıl ( ) 6) Diğer.....
9. Türkiye'ye Nasıl Girdiniz?  
1) Pasaportlu ( ) 2) Pasaportsuz ( )
10. Türkiye'ye Kiminle Geldiniz?  
1) Yalnız Başıma ( ) 2) Anne-Babam ile ( ) 3) Eşimle ( )  
4) Eşim ve Çocuklarımla ( ) 5) Diğer.....
11. Ülkenizi Terk Etmenize Sebep Olan En Önemli Neden Nedir?  
1) Savaş Kaynaklı Nedenler ( ) 2) Ekonomik Nedenler ( ) 3) Siyasal Nedenler ( )  
4) Dinsel Nedenler ( ) 5) Diğer.....
12. Ülkenizi Terk Etme Kararını Kim Verdi?  
1) Kendim ( ) 2) Eşim ( ) 3) Ailem ( )  
4) Hep Birlikte ( ) 5) Diğer.....
13. BMMYK'ya Başvurunuz Hangi Aşamada?  
1) Başvurum Kabul Edildi ( ) 2) Halen Görüşülüyor ( )  
3) Temyiz Aşamasında ( ) 4) Başvurum Reddedildi ( )
14. Nerede Kalıyorsunuz?  
1) Apartman Dairesi ( ) 2) Misafirhane ( )  
3) Gecekondu ( )  
4) Otel Odası ( ) 5) Diğer.....
15. Kaldığınız Yerde Kimlerle Yaşamaktasınız?  
1) Kendi Başıma ( ) 2) Eşimle ( ) 3) Eşim ve Çocuklarımla ( )  
4) Annem ve Babam ( ) 5) Diğer Sığınmacılarla ( ) 6) Diğer.....
16. Ekonomik Açıdan Sıkıntı Yaşadığınızı Düşünüyor Musunuz?  
1) Düşünüyorum ( )  
2) Düşünmüyorum ( )
17. Devletten Herhangi Bir Parasal Yardım Alıyor Musunuz?  
1) Evet ( )  
2) Hayır ( )
18. Kişi Başı Aylık Ortalama Harcamanız Kaç TL dir?  
Belirtiniz.....
19. Kişi Başı Aylık Ortalama Sağlık Harcamanız Kaç TL dir?  
Belirtiniz.....
20. Herhangi Bir Sağlık Probleminiz Var Mı?  
1) Herhangi bir hastalığım yok. ( )  
2) Bedensel bir engelim var. ( )  
3) Kronik (uzun süreden beri devam eden) bir hastalığım var. ( )  
4) İşitme güçlüğü var. ( )  
5) Konuşma güçlüğü var. ( )  
6) Görme engelim var. ( )  
7) Psikolojik rahatsızlığım var. ( )  
8) Diğer.....
21. Herhangi Bir Sağlık Sorununuz Olduğunda Hangi Kuruma Başvuruyorsunuz?  
1) Sağlık Ocağı ( )  
2) Devlet Hastanesi ( )  
3) Özel Poliklinik ( )  
4) Özel Hastane ( )  
5) Diğer.....

Teşekkür ederim

## أضى امشترك

هذا البحث يهدف إلى مشاكل الصحة لدى  
اللاجئين في مدينة إصبرتا. والنتائج المحسولة  
من هذه العملية ستستخدم لصالح اللاجئين  
فقط ولقد حصلنا على الرخصة للإجراء هذه العملية  
من إمارة إصبرتا ونشكر لإشراككم وإعطاءكم  
المعلومات القيمة. أهدأ أوئل للإتصال :

a.ahmetozal@gmail.com

أ- أسئلة عن المشاكل التي تعاني منها اللاجئين  
في خدمات الصحة

1- لا أوافق قطعا 2- لا أوافق

3- أنا متردد 4- أوافقا 5- أوافق قطعا

1- لا أعرف كيفية الاستفادة من خدمات الصحة

2- ب م م ي ك = BMMYK (= شرطة هيئة الأمم

المتحدة العالمية) لا أستطيع أن أعالج

في المستشفيات المعهودة لدى الأمم المتحدة)

3- لا أستطيع أن أذهب إلى المستشفيات للمراقبة  
والفحص بالنظام

4- لا يهتم موظفوا خدمات الصحة بي في المستشفيات



- 5- الشعب التركي يتعاملون معنا معاملة سيئة  
في المستشفيات
- 6- لا أستطيع أن أشرح حاجتي الصحية  
للجنس مقابل
- 7- أنا أعيش في القضايا الصحية
- 8- أنا قلق
- 9- عدم إنهاء المشاكل الصحية يسبب المشاكل  
النفسية في الأسرة
- 10- أؤخر معالجة أمراض غير عاجلة يسبب  
الوضع السيء في خدمات الصحة
- 12- لا أستطيع أن أعالج جيد بسبب عدم المترجمي
- 13- لا أستطيع أن أختار طبيباً الذي أريده  
بسبب مشكلة اللغة والترجمة
- 14- لا يريد موظفو خدمات الصحة الاتصال بي
- 15- يرسلونني إلى الأقسام الخاطئة بسبب عدم  
معرفة اللغة التركية
- 16- لا أستطيع أن أفهم مرضي إلى الأطباء بسبب  
عدم اللغة
- 17- أحياناً يعالجونني بطريقة غلط بسبب  
عدم اللغة

- 18 - مدة المعالجة قصيرة بسبب مشكلة الاتصالات
- 19 - أنتظر مدة طويلة للمعالجة
- 20 - لا أستطيع أن أدفع قيمة الدواء الجزء المطلوب  
منى
- 21 - أترك التدوى بسبب عدم إمكانياتي
- 22 - لا أستطيع أن أدفع أجرة المعالجة الطويلة
- 23 - أؤخر معاملة أمراض غير العاجلة بسبب  
عدم إمكانيات مالية
- 24 - لا أستطيع أن آخذ الأوراق والوثائق  
من الأطباء لسد مصاريف المعالجة من الجهات  
المختصة.
- 25 - لا أتعهد على الأطباء
- 26 - الأطباء لا يعتنون بي
- 27 - الأطباء لا يهتمون بمحرميتي
- 28 - الأطباء لا يعطون إلي معرفة كافية عن مرضي
- 29 - الأطباء لا يشرفون إلي ما أفعل
- 30 - الأطباء يتجنبون أن يجرى الفحوصات  
والتحاليل اللازمة للعلاج
- 31 - الأطباء لا يعطون المعلومات عن كيفية  
المعالجة والتدوى

- 32 - الأطباء لا يأخذون فكرتي عند معالجتى  
 33 - لا أستطيع أن أختار طبيباً  
 34 - الداملين في خدمات الصحة لا يهتمون بمعتقداتي وقيمي

35 - " يعتنون بي أقل من الشعب التركي

36 - " لا يهتمون بي

37 - " يتعاملون معي كأنهم خافوا مني

38 - " ينظرون إليّ بنظرة الحقدارة

39 - " ليسوا بشوشين إليّ

40 - عدم انتهاء القضايا الصحية يسبب إلي المشاكل العائلية

41 - " " " " " يمنعني عن العمل

42 - عندما ذهبت إلى المستشفى ينظرون إليّ بنظرة غريبة

43 - عندي مشاكل صحية بسبب سوء التغذية

44 - أمرض كثيراً بسبب البيئة غير المناسبة للعيش

45 - ماذا تقولون وماذا تنصحون في المشاكل

التي تعانيون منها للوصول إلى المعالجة.

ب - المعلومات عن الشخص

- 1 - السن ---
- 2 - الجنس ( 1 ) أنثى ( 2 ) ذكر ( )
- 3 - الحالة الاجتماعية ( 1 ) متزوج ( 2 ) أعزب/ بكر
- 4 - عدد الأولاد ( 1 ) واحد ( 2 ) اثنين ( 3 ) ثلاثة ( 4 ) غير
- 5 - لغتك الأم
- 6 - لغتك الأجنبية
- 7 - من أين حضرت
- 8 - منذ متى أنت هنا ؟
- 9 - كيف دخلت إلى تركيا  
1 - بجواز السفر 2 - بدون جواز السفر  
10 - مع من دخلت إلى تركيا  
1 - وحدي 2 - مع والدي 3 - مع زوجتي/ زوجي  
4 - مع زوجي وأولادي 5 - مع ...
- 11 - ما هو أهم الأسباب لتترك بلدك  
1 - اشتباكات حربية 2 - الحالة المالية 3 - الوضع السياسي  
4 - أسباب دينية 5 - غير
- 12 - مع قرّر على أن تترك بلدك  
1 - أنا 2 - زوجي 3 - أسرتي 4 - مع بعضنا

- 13 - مراجعتك إلى الأمم المتحدة في أي مرحلة الآن  
1 - قبل مراجعتي 2 - يذكرون عليها  
3 - مرحلة التمييز/التدقيق 4 - رفضت مراجعتي

14 - أين تسكني ؟

- 1 - شقة خاصة 2 - دار الضيافة  
3 - فندق 4 - غير

15 - مع من تسكني ؟

- 1 - وحدي 2 - مع زوجي 3 - زوجي وأولادي

4 - ولدي 5 - مع اللاجئين 6 - غير

16 - ما رأيك ؟ هل معك مشكلة مالية

1 - نعم عندي مشكلة مالية

2 - لا، ما عندي " "

17 - هل تأخذ مساعدة مادية من الدولة

1 - نعم 2 - لا

18 - ما المصاريف التي تصرف شهرياً

أكتب هنا . . .

19 - كم تصرف شهرياً للصحة ؟

أكتب هنا . . .

20- هل لديك مشكلة صحية ؟

- 1- ما عندي مرض ( )
- 2- أنا معوق ( )
- 3- عندي مرض مستمر ( )
- 4- لا أسمع جيداً ( )
- 5- لا أرى (أنا أعمى) ( )
- 6- عندي مرض نفسي ( )
- 7- غير ...

21- إلى أي تراجع عندما تمرهن ؟

- 1- مستوصف
- 2- مستشفى حكومية
- 3- مستوصف خاصة
- 4- مستشفى خاصة
- 5- غير

---

## Ek 2. Valilik İzin Yazısı

EBYS-2013.12.05-11.37.23.07403

T.C.  
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI  
Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı :34113419-49548/71810-430  
Konu :Anket Çalışması

E-Posta  
06.12.2013

ISPARTA İL EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 02/12/2014 tarihli ve 014418 4236 sayılı yazınız.

İl Emniyet Müdürlüğünüzden alınan ilgi yazı ve eklerinde, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi öğrencilerinden Ahmet ÖNAL'ın "Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmeti Alımı Sırasında Yaşadığı Sorunlar Isparta Örneği" konulu yüksek lisans tezi kapsamında, içeriğinde mülteci ve sığınmacıların kimlik bilgilerine dair hiçbir bilgi bulunmayan anket çalışması yapmak istediğinden söz konusu talebe ilişkin olarak gerekli izin verilip verilmeyeceği hususunun bildirilmesi talep edilmektedir.

Bu çerçevede; iltica prosedürlerinde gizlilik ilkesi kapsamında, temel ilke olarak iltica prosedürünün adli ve idari tüm aşamalarında, sığınmacının sığınma talebinde bulunmuş olduğu bilgisi de dâhil olmak üzere kişisel verilerin veya sığınmacılarla ilgili diğer bilgilerin, sığınmacının kendisinin veya menşe ülkede yaşayan aile üyelerinin özgürlüğünü ve güvenliğini tehlikeye atabileceğinden dolayı ne menşe ülke yetkilileri ile ne de üçüncü taraflarla paylaşılması veya yapılan araştırmanın üçüncü tarafların eline geçmemesi gerekmektedir.

Bu itibarla, Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencisi Ahmet ÖNAL'ın söz konusu talebi Genel Müdürlüğümüzce uygun görülmeyle beraber, mülteci-sığınmacıların kimlik ve adres bilgileri hakkında gizlilik kuralına bağlı kalınması ve üçüncü taraflarla paylaşılmaması için gereken tedbirlerin alınması, aksi halde tüm sorumluluğun kendisine ait olacağına dair müştereken tutanak hazırlanması hususunda bilgi ve gereğini rica ederim.

YABANCILAR ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	
Ticari Br. A	
İkamet ve Öğrenci Br. A	
Çalışma Br. A	
Vatandaşlık ve Göçmen Br. A	
İlke Br. A	
Yabancı Dil Öğretimi ve İncelenebilirlik Mücadele Br. A	
Sınırdışı İşlemler ve Göçmen Gözetleme Merkezi Br. A	
İstisnai ve Dışarı Fethik Br. A	
Evrak Numarası	
Evrak Tarihi	02.12.2013
Şube Müdürü	Büro Amiri

1  
Hayati ŞAHİN  
Emniyet Genel Müdürü a.  
Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanı  
1.Sınıf Emniyet Müdürü

### Ek 3. Yabancılar Şube Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C

#### ISPARTA VALİLİĞİ

Emniyet Müdürlüğü  
(Yabancılar Şube Müdürlüğüne)

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalında yapmakta olduğum “Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmeti Alımı Sırasında Yaşadığı Sorunlar: Isparta Örneği” konulu yüksek lisans tezimde kullanılmak üzere Isparta ilinde bulunan mülteci ve sığınmacılara, içeriğinde mülteci ve sığınmacıların kimlik bilgilerine dair hiçbir bilgi bulunmayan bir anket uygulamak istemekteyim. Söz konusu anketi uygulama konusunda gerekli izinleri talep etmekteyim.

Gereğinin yapılmasını arz ederim

Adres: Fatih Mahallesi

4617 Sokak no:3 Bodrum kat

Merkez/Isparta

Tel: 0507 396 46 98

İmza

Ahmet ÖNAL

EK:

1) Uygulanacak Anket Formu



## ÖZGEÇMİŞ

### **Kişisel Bilgiler** :

Adı ve Soyadı : Ahmet ÖNAL  
Doğum Yeri ve Yılı : Giresun - 1988  
Medeni Hali : Evli

### **Eğitim Durumu** :

Lise Öğrenimi : Giresun Lisesi (2002 – 2005)  
Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi  
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,  
(2006 – 2011)  
Yüksek Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler  
Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, (2012 - ...)

### **İş Denevimi** :

IYAŞ A.Ş. (2011 – 2013)  
Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Projeleri Destek Programı Ölçü Gençlik Merkezi  
Proje Müdürlüğü (2014- ...)  
T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uluslararası  
Öğrenciler Akademisi, “Dünyanın Renkleri Gül Bahçesi Isparta’da: Eğitim Kültür  
Programı” Proje Müdürlüğü (2015- ...)